

Rapport FoU-projekt

Uppsala kommun 2023/24

**”Om inte vi låter
barnen ta plats så
är det vi som gör
barnen osynliga”**

Ett projekt om barns delaktighet och
inflytande i planering, dokumentation,
reflektion samt utvärdering i förskolan

Titel: "Om inte vi låter barnen ta plats så är det vi som gör barnen osynliga" - Ett projekt om barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering i förskolan

Juni 2024

En projektrapport publicerad för Uppsala kommun

Författare: Cecilia Schoning & Caroline Wiström

E-post: cecilia.schoning@ uppsala.se, caroline.wistrom@ uppsala.se

Uppsala kommun

Sammanfattning

Detta projekt belyser barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering i förskolan. Syftet var att utforska möjligheterna till att öka barnens delaktighet och inflytande i förskolans systematiska kvalitetsarbete, det så kallade SKA-arbetet. Syftet var även att synliggöra förhållningssätt och arbetssätt där fokus låg på *var står vi, hur gör vi* samt *vart vill vi komma?* Projektets frågeställningar var:

1. Hur tolkar förskollärare förskolans läroplan gällande barns delaktighet och inflytande?
2. Hur gör förskollärarna barnen delaktiga i det systematiska kvalitetsarbetet?
3. Vilka utvecklingsområden identifierar förskolorna?
4. Hur kan förskollärare göra skillnad för barns delaktighet och inflytande med hjälp av riktade aktioner?

Projektet designades utifrån aktionsforskning som metod (Rönnerman, 2022) och innehöll totalt sju riktade aktioner. Deltagarna bestod av totalt 15 förskollärare och deras tio arbetslag på två förskolor i en kommun i mellersta Sverige. Fokus låg på förskollärarna i och med deras förtydligade ansvar för utbildningen enligt förskolans läroplan, Lpfö 18 (Skolverket, 2018). Resultatet visar att förskollärarna anser att läroplanen problematiserar förskollärarens uppdrag i och med att den upplevs som otydlig. Resultatet visar även att förskollärarna definierar centrala begrepp olika, vilket skapar svårigheter i den likvärdiga utbildningen. I och med projektets riktade aktioner har förskollärarna och deras arbetslag både lyckats kvalitetssäkra det de gör bra samt identifiera områden som de har behov av att kvalitetsutveckla. De lyfter bland annat att de är bra på att dokumentera och reflektera med barnen, men att de behöver utvärdera mer. Resultatet påvisar att projektet bidragit till att pedagogerna utvecklat sitt förhållningssätt kring samt ökat sin medvetenhet om barns delaktighet och inflytande i förskolans SKA-arbete, och på så sätt utvecklat deras arbetssätt kring barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Projektet har väckt fortsatta nyfikenhetsfrågor kring läroplanens betydelse för pedagogernas arbete med barns delaktighet och inflytande, samt förskollärarnas förhållningssätt till ett meningsfullt systematiskt kvalitetsarbete. Förhoppningen är att projektet blivit startskottet till en långvarig utvecklingsresa.

Nyckelord: förskola, barns delaktighet och inflytande, systematiskt kvalitetsarbete, SKA-arbete, planering, dokumentation, reflektion, utvärdering.

Innehållsförteckning

Inledning	5
Bakgrund	6
Förskolans systematiska kvalitetsarbete	7
Det kompensatoriska uppdraget	7
Barns delaktighet och inflytande: barnperspektiv kontra barns perspektiv	8
Syfte och frågeställningar	10
Metod	10
Urval	10
Forskningsetiska principer	10
Aktionsforskning	11
Loggbok	12
Metodbeskrivning	12
Aktion 1: Kartlägningsformulär	14
Aktion 2: Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö18?	15
Aktion 3: Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla. <i>Var befinner vi oss och vart vill vi komma?</i>	16
Aktion 4: En likvärdig förskola	17
Aktion 5: Observationsuppgift – Pedagogiska relationer	17
Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell	18
Aktion 7: Kartlägningsformulär - Uppföljning	19
Databearbetning och analys	20
Resultat	21
Aktion 1: Kartlägningsformulär	22
Efterföljande kollegial reflektion	30
Aktion 2: Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö18?	32
Aktion 3: Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla. <i>Var befinner vi oss och vart vill vi komma?</i>	35
Sammanfattning av resultaten i Aktion 1–3	38
Aktion 4: En likvärdig förskola	39
Aktion 5: Observationsuppgift – Pedagogiska relationer	39
Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell	41
Aktion 7: Kartlägningsformulär - Uppföljning	42
Diskussion	51
Hur tolkar förskollärare förskolans läroplan gällande barns delaktighet och inflytande?	51
Hur gör förskollärarna barnen delaktiga i det systematiska kvalitetsarbetet?	53
Vilka utvecklingsområden identifierar förskolorna?	55
Hur kan förskollärare göra skillnad för barns delaktighet och inflytande med hjälp av riktade aktioner?	56
Avslutande kommentar	59
Referenser	62
Bilagor	64

Inledning

Hösten 2021 fanns det 513 000 inskrivna 1–5 åringar i Sveriges förskolor, varav 405 000 av dessa barn var inskrivna i kommunal regi (Sveriges Kommuner och Regioner, 2022). Förskolan är barnens plats och den ska lägga grunden för barnens demokratiska synsätt samt skapa grunden för ett hållbart medborgarskap. I förskolans läroplan, Lpfö 18 (Skolverket, 2018) finns riktlinjer för barns delaktighet och inflytande i den pedagogiska verksamheten. Anniqa Sandell Ring (2021) poängterar att språk och demokrati går hand i hand. Enligt henne är det svårt att ta plats i det demokratiska samhället som vi lever i utan en fungerande kommunikationsförmåga. Det krävs att vi har strategier för att kunna föra vår talan och framföra våra demokratiska åsikter. Under de senaste läsåren har flertalet kommuner i Sverige på uppdrag av Skolverket (Skolverket, 2024) fördjupat sig i ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, mycket genom Sandell Rings bok *Mångfaldens förskola* (2021). Författaren skriver på sidan 145 att:

”Varje medborgare ska inte enbart ha formella möjligheter att påverka, utan ett faktiskt inflytande att kunna göra sin röst hörd inom alla samhällsområden och överallt där människors livschanser påverkas”.

Men hur ser det ut på förskolorna egentligen? Pihlgren & Heimer (2021) hänvisar till studier som menar att 70% av samtalen i förskolan ägs av pedagogerna, medan barnen äger 25%. Resterande 5% tillhör de barn som behöver extra samtalsutrymme. Förskolan ska bygga sin utbildning utifrån läroplanen där barns delaktighet och inflytande i förskolans utbildning är grundläggande. Pihlgren & Heimer menar att det finns en tydlig maktposition när det gäller barns delaktighet och inflytande, då det är den vuxne som fördelar utrymme för barnen, både verbalt och i andra sammanhang. Det är den vuxne styr vem som ska få säga och göra vad. Nytomt (2024) stödjer detta med att på sidan 8 hävda att ”*Barns delaktighet är alltid villkorad utifrån den vuxnes makt*”. Det är en maktobalans där den vuxne har makt över barnen. Pedagogerna kan välja när och hur barn kan få delaktighet och inflytande det vill säga när det passar den vuxne och det som hen har planerat (Nytomt, 2024). Det är pedagogens ansvar att se till att barns rättigheter beaktas. Pedagogen måste vilja göra annorlunda och testa nya sätt. Det är viktigt att hela tiden se tillbaka till sig själv även om det är obekvämt eller utmanande, vilket styrks av flertalet författare och forskare (Elbrand (2023); Nytomt (2024)). Elbrand (2023) lyfter på sidan 147 att:

”Om vi tänker att barnen har rätt till delaktighet och inflytande över det vi gör, det vill säga det som egentligen är vårt systematiska kvalitetsarbete, behöver vi pedagoger hela tiden utmana oss själva och reflektera kring hur detta kan ske i vår vardag, alltifrån de små vardagliga händelserna till det ämnesinnehåll vi väljer att fördjupa oss kring i ett processinriktat arbete.”

Elbrand framhäver fortsättningsvis att pedagoger ständigt behöver samarbeta och arbeta *tillsammans med* barnen för att utbildningen och undervisningen ska utvecklas. Genom att barnens röster får ta plats så får pedagogerna ständigt nya infallsvinklar.

Vi som projektets författare arbetar som förskollärare samt utvecklingsgruppsledare i förskolan. I våra uppdragroller har det på senare år börjat växa fram en känsla om att arbetet med barns delaktighet och inflytande i förskolan kan utvecklas. Den aktuella kommunen där de deltagande förskolorna i detta projekt är belägna har sedan 2019 arbetat språk- och kunskapsutvecklande utifrån Skolverkets riktade insatser (Skolverket, 2024). Insatserna har haft som mål att öka pedagogernas kunskap om flerspråkiga barns socialisation, identitetsskapande, lärande och utveckling med stöd i boken *Mångfaldens förskola: Flerspråkighet, omsorg och undervisning* (Sandell Ring, 2021) tillsammans med

kompetensutvecklingsmodulerna på forskoleutveckling.nu. Kollegiala reflektioner och praktiska moment har använts för att vidga pedagogernas arbetssätt samt förhållningssätt gällande den pedagogiska verksamhet som barnen möter från det att de kommer till förskolan till dess att de går hem för dagen. Utvärderingar och resultat i enhetsanalyser från de två aktuella förskolorna visar att arbetet går framåt, men en fortsatt utveckling är efterfrågad för att främja barnens utveckling och lärande. Utifrån det utvecklingsarbete som pågått så har vi kommit till insikt med att förskolans pedagoger bör ställa sig frågor som: Vad tar pedagoger makt över? Vilket utrymme ges till barnen? Vad får barnen vara med och bestämma över och kanske framför allt – hur säkerställer jag som pedagog att varje enskilt barn får sitt behov kring delaktighet och inflytande tillgodosett i enlighet med inte bara läroplanen, utan även utifrån Skollagen (SFS 2010:800) samt Barnkonventionen (UNICEF Sverige, 2018)? Flera frågor väcks hos oss angående barns delaktighet och inflytande: Hur kan förskolan skapa ett hållbart demokratiskt samhälle redan från förskoleåldern, om barn inte ges tillräckligt mycket utrymme? Varför får barnen så lite plats i förskolornas systematiska kvalitetsarbete? Hur kan det förändras? Vilka barn får inflytande i olika samtal och vilka är det som får svara på frågor? Hur skapar förskolan förutsättningar för att alla barn ska få möjlighet att få uppleva delaktighet och inflytande? Utifrån dessa frågor ansökte och beviljades vi anslag för ett Forskning och Utvecklingsprojekt, FoU-projektet, för att studera frågeställningarna vidare, vilket presenteras via denna projektrapport. Vår förhoppning är att projektet hjälper förskolor att utveckla barns delaktighet och inflytande, så att vi kan bidra till starka demokratiska medborgare i framtiden.

Bakgrund

FN:s konvention om barns rättigheter, eller Barnkonventionen, blev svensk lag i januari 2020 (Unicef Sverige, 2018). I Barnkonventionen finns artiklar (regler) om mänskliga rättigheter för barn. Fyra av dessa artiklar är grundläggande och ska alltid tas hänsyn till i frågor som rör barn. Barnkonventionens Artikel 12 är en av dessa grundläggande artiklar:

12. Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. (UNICEF Sverige, 2018).

Innebörden av artikeln är att alla barn har rätt att delta i de beslutsfattande processer som rör det enskilda barnet med hänsyn till dess mognad och ålder. Enligt Shier (2001) är artikel 12 den artikel i Barnkonventionen, som det brutits mest mot och som man tagit minst i beaktande i frågor som gäller barn. Se mer kring Shiers delaktighetsmodell under metodavsnittet och *Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell* (sidan 18). Nytomt (2024) menar att det är den vuxnes inställning tillsammans med den vuxnes utbildning och erfarenheter, som avgör i vilken grad barns rättigheter beaktas. Nytomt beskriver vidare att det, i och med att Sverige har ratificerat barnkonventionen, är viktigt att vuxna skaffar sig kunskaper om barnkonventionen och hur de bäst kan arbeta för att barnen får sina rättigheter tillgodosedda.

Förskolan bedriver sin verksamhet utifrån förskolans läroplan, Lpfö 18 (Skolverket, 2018) Här har barns delaktighet och inflytande fått ta mer och mer plats genom läroplanens olika revideringar under åren. Förskolan är i ständig förändring och barns åsikter om sin undervisning och utbildning är viktiga. I Lpfö 18, kapitel 2.3 *Barns delaktighet och inflytande* beskrivs hur förskolan aktivt ska arbeta för att undervisningen ska ge barnen en förståelse för vad demokrati är och vad det står för. På sidan 16 i Lpfö 18 (Skolverket 2018) står följande mål och riktlinjer skrivet:

Mål

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla

- intresse för och förmåga att uttrycka tankar och åsikter så att de kan påverka sin situation,
- förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön i förskolan, och
- förståelse för demokratiska principer och förmåga att samarbeta och fatta beslut i enlighet med dem.

Riktlinjer

Förskollärare ska ansvara för att varje barn

- får ett reellt inflytande över arbetssätt och innehåll.

Arbetslaget ska

- främja barnens förmåga att vara delaktiga och utöva inflytande över sin utbildning,
- respektera varje barns rätt att uttrycka sina åsikter med olika uttrycksformer samt säkerställa att barnens uppfattningar och åsikter tas tillvara och kommer till uttryck i utbildningen,
- främja barnens förmåga att ta ansvar för sig själva och för samvaron i barngruppen,
- säkerställa att alla barn får lika stort inflytande över och utrymme i utbildningen oavsett könstillhörighet, och
- förbereda barnen för delaktighet och ansvar och för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle.

Förskolans systematiska kvalitetsarbete

Förskolan ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete där förskolan kontinuerligt dokumenterar, analyserar, utvärderar och följer upp förskolans kvalitet, det vill säga verksamhetens organisation, innehåll och genomförande (Skolverket, 2018). På så sätt skapar förskolan förutsättningar för barns utveckling och lärande. Enligt förskolans läroplan, Lpfö18 kapitel 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling*, handlar det ytterst om att:

”Utveckla bättre arbetsprocesser, kunna bedöma om arbetet sker i enlighet med målen och undersöka om vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra förutsättningarna för barn att leka, lära, utvecklas, känna sig trygga och ha roligt i förskolan” (Skolverket, 2018, sidan 18).

Läroplanen fortsätter med att poängtera vikten av att utvärderingen involverar barnens och dess vårdnadshavares röster samt att all form av utvärdering ska utgå från ett tydligt barnperspektiv. Lpfö 18 belyser även att förskolans uppdrag är att:

”följa upp och utvärdera hur barnen har möjlighet till inflytande över utbildningen samt hur utbildningen tar tillvara barnens behov, intressen, uppfattningar och åsikter” (Skolverket, 2018 sidan 18).

Enligt Wallin (Wallin, 2023a) ska det systematiska kvalitetsarbetet, även känt under förkortningen SKA, leda till förändringar och förbättringar. Det ska bidra till att förskolan synliggör både sina styrkor och dess utvecklingsområden för att skapa utveckling av utbildningen. SKA-arbetet ska, enligt författaren, vara meningsfullt för förskolans personal men framför allt gynna barnen så att de får möta en verksamhet som blir ännu tryggare, roligare och mer lärorik.

Det kompensatoriska uppdraget

Utbildningen i förskolan ska vara likvärdig. För att varje enskilt barn ska utvecklas så långt som möjligt ska varje individs förutsättningar och behov beaktas vid utformning av undervisningen. Skollagen beskriver likvärdighet med begreppen tillgång, kvalitet samt kompensatorisk: Alla barn har lika rätt till utbildning. Kvaliteten på utbildningen ska vara likvärdig oavsett var i landet barnet befinner sig och utbildningen ska vara kompensatorisk (SFS 2010:800). Pramling Samuelsson & Williams (2023) poängterar i sin tur på sidan 78

vikten av att förskolans arbetslag har kunskap om hur kvalitet skapas samt hur den synliggörs i förskolans verksamhet. Sandell Ring (2021) benämner flera olika slags fattigdom som till exempel ekonomisk, text- eller upplevelsefattigdom. Att förskolan följer styrdokumentet är av stor betydelse för alla men särskilt för de barn som växer upp i fattigare miljöer. En förskola där undervisningen är av hög kvalitet är av betydelse för att minska ojämlikheten i samhället:

”Föräldrar vars barn är inskrivna i förskolan ska kunna ta för givet att utbildningen håller hög kvalitet och att den är likvärdig oavsett var i landet den anordnas. De ska kunna ta för givet att utbildningen i förskolan tar hänsyn till alla barns olika förutsättningar och behov och att den anpassas till alla barn i förskolan.” (Sandell Ring, 2021, sidan 147).

Enligt Skolinspektionen (2018) finns det en rad tydliga indikatorer för hög kvalitet i förskolan;

- ett tydligt ledarskap från förskolans ledning samt ett positivt förhållningssätt hos alla medarbetare
- en tydlig struktur för planering och uppföljning samt kompetensutveckling
- en tydlig ansvarsfördelning där förskolläraarnas ansvar är tydligt
- en gemensam förståelse
- samspel och lek i stimulerande lärmiljöer samt att barnen får utmanas och utforska i meningsfulla sammanhang.

Persson (2021) menar att en förskola av hög kvalitet gynnas av goda pedagogiska relationer, där pedagogernas utbildningsnivå samt pedagogernas möjlighet att fortbilda sig är av betydelse. Pedagogiska relationer handlar om hur pedagoger kan möta och stötta varje enskilt barn i deras utveckling och lärande.

”Pedagogiska relationer är ett samlingsbegrepp för det kognitiva, sociala och emotionella stöd som förskollärare, barnskötare och övrig personal kan ge barn i konkreta möten i förskolan.” (Persson, 2021, sidan 1).

Det är av betydelse att alla barn får möta pedagoger som vill lyssna till, tolka barnets uttryck och förstå dem. Pedagogerna måste lägga tid på att lära känna barnen samt skapa trygga och tillitsfulla relationer med varje barn. De som arbetar i förskolan behöver ständigt beakta dilemmat individens behov kontra gruppens behov. Många gånger behöver prioriteringar göras, men att göra anpassningar för det barn som behöver extra stöttning kan ofta gynna hela barngruppen. Pedagogerna ska utforma undervisningen efter barnens och barngruppens intressen och behov. De vuxna ska möta barnen med nyfikenhet och visa barnen att de ser dem och lyssnar till dem:

”Med det som grund anser jag att inom förskolans ramar ska barnen ha den största makten. Deras röster, tankar, idéer och behov ska vara det som väger tyngst i alla lägen.” (Nytomt, 2024, sidan 39).

Barns delaktighet och inflytande: barnperspektiv kontra barns perspektiv

I enlighet med förskolans läroplan, Lpfö18 (Skolverket, 2018), ska barnen få möta en verksamhet som anpassas efter barnens intressen och behov. Barnen ska ha ett reellt inflytande över utbildningen och på så sätt påverka sin utveckling och sitt lärande. Sandell Ring tar upp i boken *Mångfaldens förskola: Flerspråkighet, omsorg och undervisning* (2021) att språkutveckling och demokrati hänger samman. Genom att barnen får möta en vardag där de själva är med och påverkar får de även en möjlighet att uttrycka sig. När barn deltar i

reflektioner och samtal tillsammans med andra barn och vuxna skapas möjligheter att lyfta nya begrepp. Genom att uttrycka sig och få påverka den egna situationen redan på förskolan, läggs grunden för den demokratiska förmågan i samhället i stort. Barnen får möjlighet att uppleva att de blir lyssnade på, på riktigt. Sandell Ring (2021) menar dock att det är komplext, i och med att det finns en risk att barns delaktighet och inflytande exempelvis kan tolkas som att de ska få leka fritt hela dagarna. Att lära barnen att välja mellan olika aktiviteter är ett sätt att skapa delaktighet och inflytande. Nytomt (2024) anser dock i sin tur att detta endast ger en låg grad av inflytande då valen ofta är i förväg bestämda av en vuxen. Makten och kontrollen över valet ligger hos pedagogerna vilket barnen också kan vara medvetna om. Biteus & Engholm (2016) belyser att barns inflytande handlar om så mycket mer än att välja exempelvis utflyktsmål. Författarna lyfter att *val* och *inflytande* är två skilda begrepp. De anser att det är pedagogernas uppgift att följa förskolans styrdokument samt att skapa ramar för förskolans utbildning som beaktar barnens inflytande och utmanar barnens behov och intressen. De påpekar att ett barn inte har ett intresse för allt som barnet möter, men att det är pedagogens ansvar att utmana barnet utifrån intresse och utvecklingsbehov. Författarna belyser även att det är viktigt att forma utbildningen utifrån demokratiska principer, så att alla får möjlighet till delaktighet och inflytande. Nytomt (2024) menar att en betydande utgångspunkt för barns delaktighet och inflytande är att barnen känner att deras röster blir hörda och beaktade:

”Det inträffar när de känner sig respekterade för de behov de ger uttryck för och när de känner sig bekräftade i sina känslouttryck, men framför allt när de märker att sådant de uttryckt och önskat ges stort utrymme och genomförs av de vuxna.” (Nytomt, 2024, sidan 25).

Skolinspektionen (2012:7) har påvisat i studier och undersökningar att många förskolor behöver utveckla och organisera sitt arbete mer utifrån barns perspektiv och erfarenheter, i stället för att de vuxna har ett barnperspektiv. Skolinspektionen menar att barn och deras vårdnadshavare måste få utrymme att vara delaktiga i förskolans utvärdering, så att förskolan utvecklar sitt pedagogiska arbete utifrån ett tydligt barnperspektiv. Pramling Samuelsson & Pramling (2010) lyfter skillnaderna mellan barnperspektiv och barns perspektiv, och att det många gånger är pedagoger som tror sig redan veta barns behov utan att bjuda in barnen att uttrycka det. Det är i regel oftast pedagogerna som planerar, dokumenterar och utvärderar undervisningen, och författarna anser att om förskolan ska följa läroplanen så bör barnen få ta större plats i den pedagogiska dokumentationen. Wiking (2022) belyser i sin tur i boken *Leda förskolans demokratiarbete – i teori och praktik*, att barnen behöver få möta en vardag där de får komma till tals. Pedagoger behöver undersöka frågor som:

- Hur upplevde barnen undervisningen?
- Vad är barnens röster från undervisningen?
- Vad är det barnen fokuserar på och som jag som pedagog kan bygga vidare kring?

Wiking (2022) visar på att pedagoger tenderar att lägga fokuset på sig själv och sina egna upplevelser av undervisningen, medan barnens röster glöms bort och att undervisningen därmed blir icke-demokratisk. Författaren poängterar att barnen måste få vara med och samtala i reflektion och utvärdering. Genom att barnen får vara med och dokumentera sin undervisning exempelvis i bild och form så får de även en möjlighet att göra sina röster hörda. Wiking menar även att de barn som ännu inte uttrycker sig via det verbala språket kan vara med och få inflytande och påverka genom att ta bilder, filma etcetera. På så sätt kan de digitala verktygen bli ett hjälpmedel i att uttrycka barnets röst. Pedagogerna behöver därför vara lyhörda och hitta varje barns uttryckssätt. Kvarnryd (2022) belyser att om pedagogernas förhållningssätt är utifrån ett barns perspektiv, alltså att barnen får göra sin röst hörda, så

minskas även maktstrukturen mellan vuxna och barn. I stället skapas möjlighet för ett jämställt deltagande i flera perspektiv. Nytomt (2024) tänker att den vuxnas makt över barnen inte bara är problematisk utan att den också kan ses som en tillgång.

”...vi har makten att lyfta fram barnen och ge dem den plats de förtjänar.” (Nytomt, 2024, sidan 41).

Syfte och frågeställningar

Syftet med projektet var att utforska möjligheterna till att öka barns delaktighet och inflytande i förskolans systematiska kvalitetsarbete via planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Att synliggöra förhållningssätt och arbetssätt - *var står vi, hur gör vi och vart vill vi komma?*

Projektet har haft fokus på följande frågeställningar:

1. Hur tolkar förskollärare förskolans läroplan gällande barns delaktighet och inflytande?
2. Hur gör förskollärarna barnen delaktiga i det systematiska kvalitetsarbetet?
3. Vilka utvecklingsområden identifierar förskolorna?
4. Hur kan förskollärare göra skillnad för barns delaktighet och inflytande med hjälp av riktade aktioner?

Metod

Urval

I projektet deltog femton förskollärare samt deras arbetslag från två kommunala förskolor i mellersta Sverige. På det två förskolorna fanns det vid projektets period totalt tio arbetslag. I arbetslagen ingår det förskollärare samt barnskötare och personer med ingen eller annan pedagogisk utbildning. Pedagogerna på de utvalda förskolorna fick en gemensam presentation av projektet på en arbetsplatsträff i början på läsåret i augusti. Därefter påbörjades riktade aktioner som avslutades efter sex månader, i februari. De riktade aktionerna har utförts av alla pedagoger på förskolorna (förskollärare och barnskötare) men läroplanens förtydligande av förskollärares ansvar för undervisningen (Skolverket, 2018) är orsaken till att det här projektet bara har förskollärare som fokusgrupp. Några aktioner riktar sig till arbetslaget där tankar från båda yrkeskategorier tas upp. Det redovisas tydligt i resultatet vilka yrkesroller som besvarat vad.

Forskningsetiska principer

Projektet utformades utifrån Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer och regler (2002), och varje förskollärare blev informerade om projektet skriftligt och muntligt. Deltagarna informerades om projektets syfte och att deltagande i projektet är frivilligt samt att deltagandet kan avbrytas när så önskas under projektets gång. Samtycke inhämtades skriftligt av samtliga deltagare (se bilaga 1). Resultaten anonymiserades så att det inte går att spåra till enskilda deltagare i projektet. Alla som medverkat har även fått möjligheten till att ta del av projektets resultat, dels via en sammanställning av resultaten från Aktion 1–3 samt slutligen via denna projektrapport.

Aktionsforskning

”Det räcker inte att lärares arbete studeras,
lärare behöver själva studera det egna arbetet”

Lawrence Stenhouse, 1975 (citeras i Rönnerman, 2022, sidan 17)

Projektet använde aktionsforskning som metod. Aktionsforskning är en metod som lärare kan använda sig av för att inte bara utveckla och förändra det egna arbetet utan även för att lära sig metoden (Bergmark & Westman, 2022; Granberg et al, 2022; Rönnerman, 2022). Rönnerman (2022) menar att aktionsforskning kan ses som en process där lärare inte bara får kunskap om den egna verksamheten utan att de även kan påbörja ett förändringsarbete. Rönnerman menar att det är av vikt att aktionsforskning ses som en del av vardagsarbetet, och inte ett tillfälligt forskningsprojekt. Först då kan förändringen bli möjlig och bestående. Bergmark och Westman säger:

”Aktionsforskning kännetecknas av att processen utgår från lärares erfarenheter och frågor, den är kollegial och integrerad i arbetet.” (Bergmark & Westman, 2022, sidan 10).

Aktionsforskning kan ses som en spiral som ständigt är pågående och som varken har en början eller ett slut. Spiralen innehåller planering, aktion, observation samt reflektion (Rönnerman, 2022). Utvecklingsarbete måste grundas och starta med en samlad beskrivning av ett nuläge, där de deltagande lärarna samlas kring ett ömsesidigt engagemang (Bergmark & Westman, 2022; Rönnerman, 2022; Skolverket, 2023). I ett projekt möts människor och det aktiva och ömsesidiga engagemanget är nödvändigt för att utveckling ska kunna ske. Varje deltagare deltar aktivt i projektet med sin unika roll, plats och identitet, och det sker ett erfarenhetsutbyte som genererar olika perspektiv. Att investera i det gemensamma projektet med tankar och idéer, kunskaper och erfarenheter, att vara aktiv och drivande i kollegiala reflektioner samt visa en vilja att utvecklas är kännetecknen på ömsesidigt engagemang. Genom att deltagarna tillsammans får utforska en gemensam repertoar av verktyg, såsom kollegiala samtal, tankekartor och skriftliga reflektioner etcetera, så skapas det möjligheter för utveckling av det gemensamma projektet och det ömsesidiga engagemanget kan på så sätt stärkas – deltagarna skapar förutsättningar för utveckling (Bergmark & Westmark, 2022). Rönnerman (2022) beskriver *aktionsforskning som praktisk filosofi* där man genom dialog kan få syn på de olika värderingarna och skapa en förståelse för dem. Wallin (Wallin, 2023a) poängterar att när det gäller utvecklingsarbete så handlar det i stort sett alltid om oss individer, och att vi behöver få till oss nya tankar och nya idéer, för att kunna börja agera på ett annat sätt. Hon lyfter på sidan 207 i boken *Konsten att skapa förändring* att:

”Men det som egentligen är grunden för utveckling är du och jag. Det är vi som behöver förändra eller förbättra vårt arbetssätt och vårt förhållningssätt, vårt handlande. Ett av problemen med utvecklingsarbeten är just detta, att vi inte alltid ser vår egen roll i det som ska utvecklas. Vi ser utvecklingsarbete som något vi ska delta i, inte något som handlar om oss själva. Vi tänker inte på att för att utbildningen ska utvecklas behöver jag tänka nytt och göra något nytt, något hos mig måste förändras”.

Wallin (2023b) menar att läsa, problematisera och analysera en text – att djupdyka i texten och dess betydelse – kan göra att inte bara många nya insikter fås utan även att det sker med ett vetenskapligt förhållningssätt. *Kritisk deltagande aktionsforskning* (Rönnerman, 2022) kännetecknas av respektfulla dialoger och samtal där pedagogerna kan mötas och utbyta erfarenheter, skapa en förståelse av den utveckling som sker eller behövs och på så sätt hitta vägar till att möjliggöra utvecklingen. De kollegiala reflektionerna innefattar inte bara kommunikation och ett kritiskt tänkande, utan det är även där en gemenskap skapas. Det

ömsesidiga engagemanget får möjlighet att växa fram, men framför allt skapas det utrymme för att utveckla sig själv. ”I mötet med andra har jag förstått mig själv” skriver Ann Åberg (Åberg & Lenz Taguchi, 2018, sidan 18). För att nå utveckling måste vi vända blicken till oss själva. Det är först då förändring kan ske, enligt Elbrand & Åkerblom (2023).

Loggbok

Rönnerman (2022) beskriver loggboken som ett av de viktigaste verktygen vid aktionsforskning, där den kan fungera som ett underlag vid kollegiala reflektioner. Genom att notera datum för de olika reflektionerna som skrivits ner kan processens gång följas och vid behov tas upp på nytt under aktionsforskningens gång. Inom detta FoU-projekt har författarna använt varsin loggbok som ett arbetsverktyg. I loggboken har det skrivits ner tankar, reflektioner och idéer kring det som skett under projektets gång. Loggbokens funktion har i detta projekt agerat som ett hjälpmedel samt stöd för skapande och utveckling av de riktade aktionerna. Loggboken har däremot inte använts som ett direkt resultatgivande objekt, och kommer därför inte att presenteras vidare som ett eget resultat.

Metodbeskrivning

Projektet innehöll sju riktade aktioner, se tabell 1.

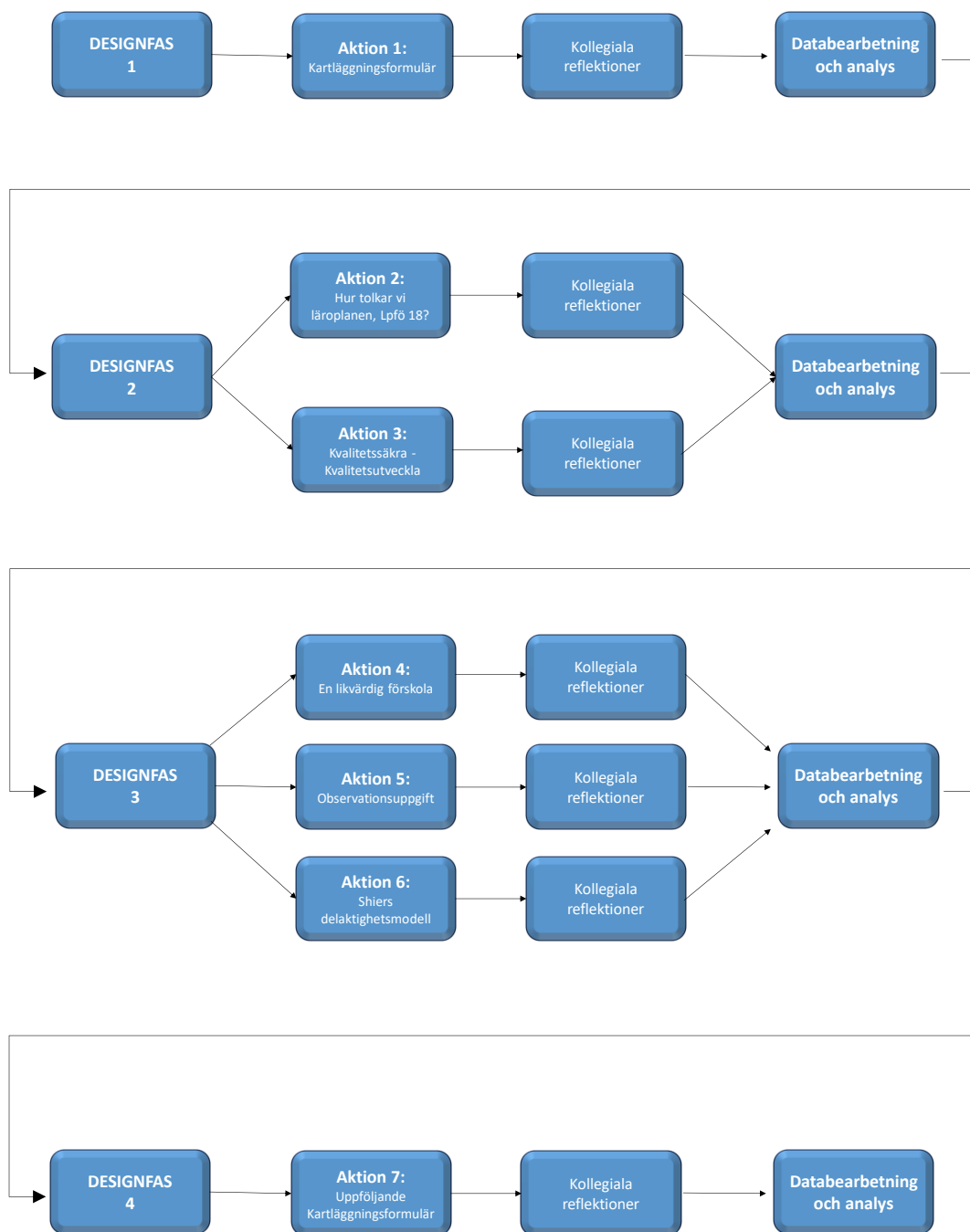
Tabell 1. Beskrivning av de riktade aktionernas innehåll och syfte.

Riktad aktion:	Syfte:	Innehåll:	Databearbetning och analys	Sidhänvisning
Aktion 1: Kartläggningsformulär (se bilaga 2) Fokusgrupp: Förskollärarna	Kartlägga nuläge och önskat läge samt skapa ett ömsesidigt engagemang bland förskollärarna. Besvarar frågeställning 1–3.	Enskild reflektion och inlämning samt uppföljning i efterföljande kollegiala reflektioner.	Kvantitativa data har bearbetats i Excel. Kvalitativa data (beskrivande svar och kollegiala samtal) har kategoriserats och sammanfattats	Metod: s. 14 Resultat: s. 22
Aktion 2: <i>Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö18?</i> Fokusgrupp: Förskollärarna	Att kollegialt reflektera över och skapa förståelse för läroplansområdet och förskollärarnas uppdrag. Besvarar frågeställning 1–4.	Förskolans läroplan, Lpfö18. Särskilt fokus på avsnitten: <i>2.3 Barns delaktighet och inflytande</i> <i>2.6 Uppföljning, utvärdering och utveckling</i> Enskild läsning samt kollegiala reflektioner.	Kvalitativa data (beskrivande svar och kollegiala samtal) har kategoriserats och sammanfattats	Metod: s. 15 Resultat: s. 32
Aktion 3: Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla. <i>Var befinner vi oss och vart vill vi komma?</i> Fokusgrupp: Arbetslagen	Att arbetslagen får reflektera över nuläge och planera för önskat läge. Att kvalitetssäkra och kvalitetsutveckla barns delaktighet och inflytande. Besvarar frågeställning 1–4.	Praktisk uppgift i arbetslagen. Kollegiala reflektioner.	Kvalitativa data (beskrivande svar och kollegiala samtal) har kategoriserats och sammanfattats	Metod: s. 16 Resultat: s. 35

Riktad aktion:	Syfte:	Innehåll:	Databearbetning och analys	Sidhänvisning
Aktion 4: En likvärdig förskola Fokusgrupp: Förskollärarna	Att få reflektera och arbeta med begreppet likvärdig förskola i relation till barns delaktighet och inflytande i det pedagogiska SKA-arbetet. Besvarar frågeställning 1–4.	Läsning av Kapitel 8 i Mångfaldens förskola (Sandell Ring, 2021). Utbildningsfilm samt kollegiala reflektioner.	Kvalitativa data (beskrivande svar och kollegiala samtal) har kategoriserats och sammanfattats	Metod: s. 17 Resultat: s. 39
Aktion 5: Observationsuppgift – Pedagogiska relationer Fokusgrupp: Förskollärarna	Att synliggöra pedagogernas arbetssätt kring att skapa möjligheter för barnen till delaktighet och inflytande i SKA-arbetet. Besvarar frågeställning 2–4.	Planerat och dokumenterat undervisningstillfälle med fokus på barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion eller utvärdering. Uppföljning i digitalt formulär samt i kollegiala reflektioner.	Kvalitativa data (beskrivande svar och kollegiala samtal) har kategoriserats och sammanfattats	Metod: s. 17 Resultat: s. 39
Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell (Shier, 2001) Fokusgrupp: Arbetslagen	Synliggöra och föra kollegiala reflektioner kring barns delaktighet och inflytande - öppningar, möjligheter och skyldigheter i relation till Barnkonventionen. Besvarar frågeställning 2–3.	Enskild kartläggning efterföljt av gemensam kartläggning i arbetslaget utifrån Shiers delaktighetsmodell. Kollegiala reflektioner.	Kvalitativa data (beskrivande svar och kollegiala samtal) har kategoriserats och sammanfattats	Metod: s. 18 Resultat: s. 41
Aktion 7: Kartläggningsformulär Uppföljning (se bilaga 3) Fokusgrupp: Förskollärarna	Att följa upp de riktade aktionerna och vilket resultat de har bidragit till i att öka barns delaktighet och inflytande i det pedagogiska SKA-arbetet. Besvarar frågeställning 1–4.	Enskild reflektion och inlämning samt uppföljning i efterföljande kollegiala reflektioner.	Kvantitativa data har bearbetats i Excel. Kvalitativa data (beskrivande svar och kollegiala samtal) har kategoriserats och sammanfattats	Metod: s. 19 Resultat: s. 42

De första tre aktionerna, Aktion 1–3, syftade inte bara till att kartlägga och reflektera över nuläge och önskat läge utan även till att skapa förståelse för läroplansområdena, förståelse för förskollärarens uppdrag samt skapa ett ömsesidigt engagemang hos pedagogerna på de ingående förskolorna. Aktion 4–6 syftade till att utveckla förskollärarnas arbetssätt och förhållningssätt gentemot läroplansområdet samt att utmana förskollärarna och deras arbetslag till att utveckla undervisningen inom valt område. Den sista aktionen, Aktion 7, syftade till att kartlägga de riktade aktionernas eventuella påverkan på barns delaktighet och inflytande i det pedagogiska SKA-arbetet. Arbetsgången i projektet har varit aktionsforskningsspiralen beskriven av Rönnerman (2022): Spiralen utgår från en plan med efterföljande aktion och observation, därefter följer reflektioner utifrån det som observerats i aktionen. Reflektionen

skedde: först enskilt, därefter kollegialt med till exempel arbetslaget eller andra förskollärare och sist kollegialt mellan författarna till detta projekt. Därefter gjordes en ny reviderad plan för en ny aktion, observation och reflektion. Metoden redovisas i figur 1.

Figur 1. Figuren illustrerar projektets valda metod för arbetsgång gällande design av projektets riktade aktioner.

Aktion 1: Kartläggningsformulär

Rönnerman (2022) samt Skolverket (2023) hänvisar till att allt utvecklingsarbete måste grundas och starta med en samlad beskrivning av ett nuläge utifrån frågorna: *Var befinner vi oss och vart vill vi komma?* Wisäter (2023) stödjer detta med att lyfta att en självskattning kan bidra till att identifiera en verksamhets prioriterade utvecklingsområden. Enligt Wisäter är det

en god grund för verksamhetens utveckling att kontinuerligt synliggöra *här är vi – hit ska vi – detta gör vi – så här blev det*. Utifrån detta startades FoU-projektet med ett digitalt kartläggningsformulär, där utgångspunkten var att både kartlägga och att väcka ett ömsesidigt engagemang bland förskollärarna. Formuläret utformades till viss del med stöd av Jan Trost & Oscar Hultåkers bok *Enkätboken* (2016). Formuläret har strukturerats utifrån författarnas bild av att ett frågeformulär ska vara uppbyggt med en röd tråd, så att frågorna inte kommer huller om buller, utan att de hör samman innehållsmässigt. Respondenten hade även möjlighet att överblicka formulärets alla frågor och svara på dem i egen följd. Formuläret innehöll en variation av svarsformer, allt från färdiga svarsalternativ till öppna attitydfrågor. Anledningen till att öppna attitydfrågor valdes var för att formuläret riktade sig till respondenter som hade vana att arbeta med sådana frågor. Enligt Trost & Hultåker (2016) är det bra att avsluta ett formulär med synpunktsfrågor. På så sätt skapades det en möjlighet för respondenten att uttrycka tankar om formuläret, komma med förbättringsförslag kring formulärets utformning eller helt enkelt ge svar på sådant som formuläret inte lyckades fånga upp.

I kartläggningsformuläret fick förskollärarna till att börja med enskilt skatta sitt nuläge respektive önskade läge kring barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering via ett kvantitativt och kvalitativt digitalt kartläggningsformulär (se bilaga 2). Med kvantitativt avsågs skattningar i form av färdiga svarsalternativ. Med kvalitativt avsågs att formuläret ämnade att skriftligt och muntligt i kollegiala reflektioner samla in förskollärares upplevelser av och attityder kring barns delaktighet och inflytande i det pedagogiska SKA-arbetet. Fråga 1–4 behandlade formalia och tas inte upp i presentation av resultaten. I fråga 16 kunde förskollärarna uttrycka synpunkter kring formuläret och behandlas inte i presentationen av resultatet.

I formuläret får förskollärarna frågan *”Du önskar att barnen fick större delaktighet och inflytande i dokumentation gällande planering, delaktighet och utvärdering.”* (fråga 12). För dokumentation har det valts att dela upp frågan om dokumentation i följande kategorier: undervisningstillfällen, veckologgar, barns enskilda lärloggar samt utvecklingssamtal. (fråga 13). Denna uppdelning har gjorts då dokumentationsbegreppet på de deltagande förskolorna används i många skilda sammanhang och betydelser.

Efter att förskollärarna besvarat formuläret fick de möjlighet att reflektera kring innehållet i de efterföljande kollegiala reflektionerna. I de kollegiala reflektionerna möttes förskollärarna med sina tankar, erfarenheter och insikter. På så sätt skapades det möjligheter för vidgade perspektiv och det ömsesidiga engagemanget.

Aktion 2: Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö18?

Enligt Åkerblom (2019) samt Wallin (2023b) är det av betydelse att lärare tar sig tid att själva och kollegialt reflektera över de olika begreppen i läroplanen och deras innebörd. Lärarna behöver fråga sig vad begreppen innebär för den egna verksamheten och sätta in dem i den kontext som förskolan befinner sig i, enligt författarna. Den andra aktionen i projektet, *Aktion 2: Hur tolkar vi läroplanen, lpfö18?* bestod därmed av att mer ingående sätta sig in i förskolans läroplan, Lpfö18 (Skolverket, 2018). Fokus låg på de delar i läroplanen som tar upp barns delaktighet och inflytande i utbildningen;

- Kapitel 2.3 *Barns delaktighet och inflytande* som behandlar barns delaktighet och inflytande i förskolans utbildning och vilket ansvar förskollärarna samt arbetslagen har,

- Kapitel 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling* som behandlar förskolans systematiska kvalitetsarbete och förskollärarnas samt arbetslagens uppdrag.

Förskollärarna fick i uppgift att både enskilt och gemensamt fördjupa sig i kapitlen och analysera skrivelserna i dem. Därefter deltog förskollärarna i kollegiala reflektioner och samtal kring textens innebörd samt förskollärares ansvar och uppdrag.

Aktion 3: Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla. Var befinner vi oss och vart vill vi komma?

Aktion 3 bestod av kollegiala reflektioner kring kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling. Deltagarna reflekterade tillsammans med sina kollegor i arbetslagen över nuläge och önskat läge gällande barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Varje deltagare reflekterade först enskilt över frågorna: Var befinner ni er enligt dig och vart vill ni befinna er? Hur ska ni nå dit? Vad behöver ni för att nå dit? Vidare träffades förskollärarna i sina egna arbetslag för att arbeta tillsammans. Här fick arbetslagen identifiera fem styrkor samt fem svagheter i den egna verksamheten gällande barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion och utvärdering. Arbetslagen reflekterade över följande frågor i en fyrfältare (se figur 2), det vill säga ett papper som delats i fyra fält: styrkor, kvalitetssäkra, svagheter samt kvalitetsutveckla (koncept från Lärarförlaget i Åkerblom, 2023):

<p style="text-align: center;"><u>STYRKOR:</u></p> <p>Vad är vi riktigt bra på?</p>	<p style="text-align: center;"><u>SVAGHETER:</u></p> <p>Vad måste prioriteras?</p>
<p style="text-align: center;"><u>KVALITETSSÄKRA:</u></p> <p>Vad är det som gör att vi är bra på detta?</p> <p>Hur kan vi säkerställa att vi fortsätter vara bra på detta?</p>	<p style="text-align: center;"><u>KVALITETSUTVECKLA:</u></p> <p>Vad är det som gör att vi är mindre bra på detta?</p> <p>Hur kan vi bli bättre?</p>

Figur 2. Fyrfältare efter koncept av Lärarförlaget i Åkerblom (2023).

Styrkor:

- Vad är vi riktigt bra på? (styrkor)
- Vad är det som gör att vi är bra på detta? (kvalitetssäkra)
- Hur kan vi säkerställa att vi fortsätter vara bra på detta? (kvalitetssäkra)

Svagheter:

- Vad måste prioriteras? (svagheter)
- Vad är det som gör att vi är mindre bra på detta? (kvalitetsutveckla)
- Hur kan vi bli bättre? (kvalitetsutveckla)

Efter arbetslagens reflektioner följdes aktionen upp av förskollärarna i förskolornas utvecklingsgrupper. Vid reflektionen i utvecklingsgruppen fick förskollärarna tillfälle att delge varandra kring arbetslagens nuläge och önskat läge.

Aktion 4: En likvärdig förskola

Aktion 4: En likvärdig förskola fokuserade på begreppen likvärdig förskola i förhållande till barns delaktighet och inflytande. Syftet med aktionen var att skapa en förståelse för begreppen, reflektera tillsammans med kollegor över begreppen samt att skapa en samsyn kring vad de kan innebära i praktiken. Förskollärarna fick därför initialt läsa kapitel 8 ”8. En likvärdig förskola” i boken ”Mångfaldens förskola – Flerspråkighet, omsorg och undervisning” (Sandell Ring, 2021). Därefter samlades alla pedagoger på förskolorna för att tillsammans ta del av Film 1 i Modul 8: ”Modul 8. Film 1: En likvärdig förskola – Demokratisk kompetens och kompensatoriska uppdraget” (forskoleutveckling.nu). Efter att pedagogerna tittat på filmen fortsatte de kollegiala reflektionerna utifrån det lästa kapitlet samt filmen. Reflektionsfrågorna utformades efter det stödmaterial som hör till ”Modul 8 En likvärdig förskola” (forskoleutveckling.nu).

Pedagogerna fick reflektera över frågor.

- Hur kan vi skapa ett förhållningssätt och arbetssätt för att hjälpa oss att följa barnkonventionen och läroplanen?
- Vad innebär begreppet likvärdig förskola?
- Vad innebär det att ge barnen en utbildning av hög kvalitet?
- Hur kan vi koppla det till barns delaktighet och inflytande inom planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering?

Aktion 5: Observationsuppgift – Pedagogiska relationer

Observationsuppgiften handlade om barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Förskollärarna fick i uppgift att välja ett av dessa fyra områden och göra en didaktisk planering för ett undervisningstillfälle med valfritt innehåll. Vidare skulle aktiviteten utföras utifrån den didaktiska planeringen och tillfället skulle dokumenteras med videoinspelning. När aktiviteten var utförd fick förskolläraren se filmen och analysera undervisningstillfället enskilt eller tillsammans med en reflektionskollega. Förskolläraren hade färdiga reflektionsfrågor att utgå ifrån och dessa besvarades skriftligt i ett digitalt formulär. Formuläret bearbetade frågorna:

- Hur bjuder du in alla barn i aktiviteten?
- Får alla barn förutsättningar till att delta?
- Vilka barn får komma till tals/tar talutrymme?
- Tillämpar du någon form av stöttning?

- Vilka metoder använder du för att se alla barn i en undervisningssituation?
- Synliggörs något som du inte tänkte på under själva aktiviteten?
- Vad var svårt och vad var lätt?
- Kan du se att aktiviteten gav några effekter på barns utveckling och lärande inom barns delaktighet och inflytande?
- Blev aktiviteten som du hade tänkt dig? Vad kan du göra annorlunda till nästa gång?

Vidare fick varje förskollärare reflektera i sina egna arbetslag. Här fokuserades det på frågor som *vad kan ni som arbetslag se? Vad behöver ni utveckla i era pedagogiska relationer? Hur går ni vidare?* Arbetslagets reflektioner följdes sedan upp med kollegiala reflektioner.

Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell

Shier har utvecklat en modell vilken kan fungera som ett verktyg för yrkesverksamma att dels beskriva barns delaktighet i den egna verksamheten och dels för att öka barns delaktighet (Shier, 2001). Shiers modell grundar sig i barnkonventionens artikel 12 (UNICEF Sverige, 2018). Modellen beskriver fem nivåer av delaktighet (Figur 3):

1. Barn blir lyssnade till
2. Barn får stöd för att uttrycka sina åsikter och synpunkter
3. Barns åsikter och synpunkter beaktas
4. Barn involveras i beslutsfattande processer
5. Barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande

För varje delaktighetsnivå beskriver även Shier hur stort engagemang som organisationen samt individerna visar med tre olika steg. De tre olika stegen är:

1. Öppningar: när den vuxne vill arbeta på den nivån.
2. Möjligheter: när organisationen gör det möjligt att arbeta på den nivån.
3. Skyldigheter: när organisationens policy är att arbeta på denna nivå vilket innebär att pedagogerna är skyldiga att arbeta på denna nivå (Shier, 2001).

Alla länder som signerat FN's konvention om barns rättigheter, *Barnkonventionen*, har som minimumnivå att nå upp till nivå 4.2 (Shier, 2001).

Som en del i Aktion 6 fick alla pedagoger till att börja med enskilt skatta sig och sin verksamhet enligt Shiers delaktighetsmodell. Därefter fick arbetslagen tillsammans reflektera över de enskilda pedagogernas skattningar för att sedan sammanfoga dessa i avdelningens gemensamma skattning. Varje arbetslag reflekterade över och diskuterade kring följande frågor:

- Var befinner vi oss som avdelning?
- Skattar vi oss likvärdigt eller skiljer vi oss åt?
- Vad kan det bero på?
- Vilka adekvata förändringar kan vi göra i vår utbildning som kan leda till förbättringar gällande barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering (dvs. i beslutsfattande processer)?

Förskollärarna träffades sedan för att kollegialt reflektera över skattningarna, där samma frågor diskuterades. Dessa tillfällen spelades in för att utgöra resultatdelen av Aktion 6.

Figur 3. Shiers delaktighetsmodell. Varje pedagog gjorde först en enskild skattning därefter utförde arbetslagen en gemensam skattning enligt modellen. Förskollärarna deltog sedan i efterföljande kollegiala reflektioner där arbetslagens skattningar diskuterades. Deltagarna fick inte kännedom om FN's minimumgräns, nivå 4.2, innan aktionens genomförande.

Aktion 7: Kartlägningsformulär - Uppföljning

Den avslutade riktade aktionen, Aktion 7 var ett kartlägningsformulär med fokus på uppföljning (bilaga 3). Syftet var att följa upp de riktade aktionerna, Aktion 1–6, och vilket resultat de kan ha bidragit till i att öka barns delaktighet och inflytande i det pedagogiska SKA-arbetet. Formuläret utformades till viss del med stöd av Jan Trost & Oscar Hultåkers bok *Enkätboken* (2016). Formuläret har strukturerats utifrån författarnas bild av att ett frågeformulär ska vara uppbyggt med en röd tråd, så att frågorna inte kommer huller om buller, utan att de hör samman innehållsmässigt. Respondenten hade även möjlighet att överblicka formulärets alla frågor och svara på dem i egen följd. Formuläret innehöll en variation av svarsformer, allt från färdiga svarsalternativ till öppna attitydfrågor. Anledningen till att öppna attitydfrågor valdes var för att formuläret riktade sig till respondenter som hade vana att arbeta med sådana frågor. Enligt Trost & Hultåker (2016) är det bra att avsluta ett formulär med synpunktsfrågor. På så sätt skapades det en möjlighet för respondenten att uttrycka tankar om formuläret, komma med förbättringsförslag kring formulärets utformning eller helt enkelt ge svar på sådant som formuläret inte lyckades fånga upp.

Uppföljningsformuläret utformades i stort sett på samma sätt som kartlägningsformuläret. Flera frågor är samma, men några frågor har tagits bort och några frågor har lagts till för att kunna följa upp FoU-projektets riktade aktioner. I uppföljningsformuläret fick förskollärarna till att börja med enskilt skatta sitt nuläge respektive önskade läge kring barns delaktighet och

inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering via ett kvantitativt och kvalitativt digitalt kartläggningsformulär (se bilaga 3). Med kvantitativt avsågs skattningar i form av färdiga svarsalternativ. Med kvalitativt avsågs att formuläret ämnade att skriftligt och muntligt i kollegiala reflektioner samla in förskollärares upplevelser av och attityder kring barns delaktighet och inflytande i det pedagogiska SKA-arbetet. Fråga 1–3 behandlade formalia och tas inte upp i presentation av resultaten. I fråga 16 kunde förskollärarna uttrycka synpunkter kring formuläret och behandlas inte i presentationen av resultatet.

Efter att förskollärarna besvarat formuläret fick de möjlighet att reflektera kring innehållet i efterföljande kollegiala reflektionerna. I de kollegiala reflektionerna möttes förskollärarna med sina tankar, erfarenheter och insikter. På så sätt skapades det möjligheter för vidgade perspektiv och det ömsesidiga engagemanget.

Databearbetning och analys

Enligt Rönnerman (2022) är databearbetning och analys ett sätt att sammanställa och få en överblick över det insamlade materialet samt att hitta samband i det insamlade materialet. I detta projekt har ”jämförande analys” (data från kartläggnings- och uppföljningsformuläret har jämförts med varandra) samt ”tolkande analys” (kategorisering av information från texter) gjorts.

- *Aktion 1: Kartläggningsformulär:* Materialet från varje enskild förskollärares digitala kartläggningsformulär bearbetades. Kvantitativa data där deltagarna svarat utifrån färdiga svarsalternativ bearbetades med stöd av Microsoft Excel och presenteras i form av diagram (Rönnerman, 2022). För fråga 5 har även medelvärde räknats ut för respektive läroplansområde. Svaren på frågor av kvalitativ karaktär bearbetades via en sammanställning. De kollegiala reflektionerna spelades in och ljudinspelningarna bearbetades via transkriberingar i efterhand. Det transkriberade materialet har bearbetats genom urskiljning av mönster i förskollärarna utsagor. Dessa mönster har kategorisering och sammanfattats i en resultattext tillsammans med citat från en del förskollärare (Rönnerman 2022).
- *Aktion 2: Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö18?:* De kollegiala reflektionerna spelades in och ljudinspelningarna bearbetades via transkriberingar i efterhand. Det transkriberade materialet har bearbetats genom urskiljning av mönster i förskollärarna utsagor. Dessa mönster har kategorisering och sammanfattats i en resultattext tillsammans med citat från en del förskollärare (Rönnerman 2022).
- *Aktion 3: Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla. Var befinner vi oss och vart vill vi komma?:* Arbetslagens ifyllda fyrfältare samlades in och svaren bearbetades samt sammanställdes till ett gemensamt dokument.
- *Aktion 4: En likvärdig förskola:* De kollegiala reflektionerna spelades in och ljudinspelningarna bearbetades via transkriberingar i efterhand. Det transkriberade materialet har bearbetats genom urskiljning av mönster i förskollärarna utsagor. Dessa mönster har kategorisering och sammanfattats i en resultattext tillsammans med citat från en del förskollärare (Rönnerman 2022).
- *Aktion 5: Observationsuppgift – pedagogiska relationer:* Förskollärarnas enskilda svar samlades in och bearbetades i en sammanställning. De kollegiala reflektionerna spelades in och ljudinspelningarna bearbetades via transkriberingar i efterhand. Det

transkriberade materialet har bearbetats genom urskiljning av mönster i förskollärarna utsagor. Dessa mönster, från både skriftliga reflektioner och ljudinspelade kollegiala reflektioner, har kategorisering och sammanfattats i en resultattext tillsammans med citat från en del förskollärare (Rönnerman 2022).

- *Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell:* Arbetslagens skriftliga reflektioner kring självskattningen enligt Shiers delaktighetsmodell bearbetades genom urskiljning av mönster. De kollegiala reflektionerna spelades in och ljudinspelningarna bearbetades via transkriberingar i efterhand. Det transkriberade materialet har bearbetats genom urskiljning av mönster i förskollärarna utsagor. Dessa mönster har kategorisering och sammanfattats i en resultattext tillsammans med citat från en del förskollärare (Rönnerman 2022).
- *Aktion 7: Kartläggningsformulär – Uppföljning:* Materialet från varje enskild förskollärares digitala kartläggningsformulär bearbetades. Kvantitativa data där deltagarna svarat utifrån färdiga svarsalternativ bearbetades med stöd av Microsoft Excel och presenteras i form av diagram (Rönnerman, 2022). För fråga 4 har även medelvärde räknats ut för respektive läroplansområde. Svaren på frågor av kvalitativ karaktär bearbetades via en sammanställning. De kollegiala reflektionerna spelades in och ljudinspelningarna bearbetades via transkriberingar i efterhand. Det transkriberade materialet har bearbetats genom urskiljning av mönster i förskollärarna utsagor. Dessa mönster har kategorisering och sammanfattats i en resultattext tillsammans med citat från en del förskollärare (Rönnerman 2022).

Resultat

Resultaten från aktionerna presenteras i kronologisk ordning, aktion för aktion 1–7.

Resultaten redovisas utifrån aktionens karaktär:

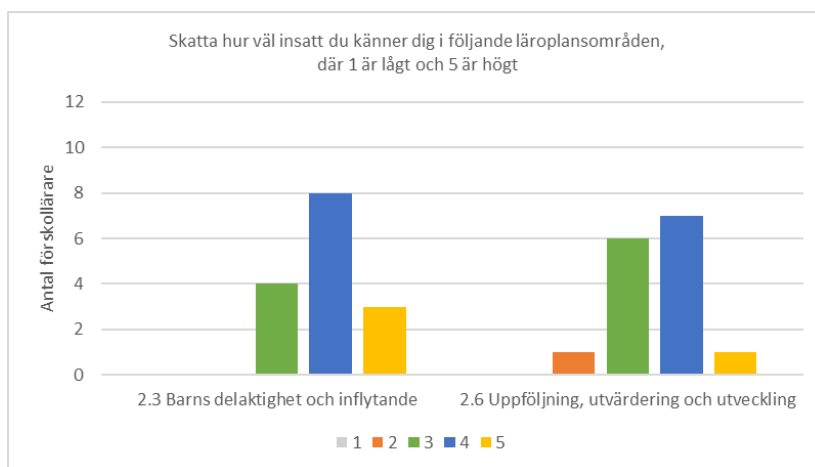
- *Aktion 1: Kartläggningsformulär* redovisas med resultatdiagram samt en bearbetad sammanfattning av förskollärarnas yttranden, både skriftligt från kartläggningsformulären samt muntligt i de kollegiala reflektionerna.
- *Aktion 2: Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö18?* redovisas med en bearbetad sammanfattning av förskollärarnas yttranden i de kollegiala reflektionerna.
- *Aktion 3: Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla. Var befinner vi oss och vart vill vi komma?* redovisas med sammanställda resultattabeller från arbetslagens angivna svar.
- *Aktion 4: En likvärdig förskola* redovisas med en sammanfattning av förskollärarnas yttranden i de kollegiala reflektionerna.
- *Aktion 5: Observationsuppgift – pedagogiska relationer* redovisas med bearbetade sammanfattningar av förskollärarnas angivna svar på de enskilda reflektionsfrågorna samt en de efterföljande kollegiala reflektionerna.
- *Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell* redovisas med en sammanfattning av förskollärarnas yttranden i de kollegiala reflektionerna.
- *Aktion 7: Kartläggningsformulär – Uppföljning* redovisas med resultatdiagram samt en bearbetad sammanfattning av förskollärarnas yttranden, både skriftligt från kartläggningsformulären samt muntligt i de kollegiala reflektionerna.

Aktion 1: Kartlägningsformulär

Nedan följer resultat från det inledande kartlägningsformuläret (se bilaga 2). Femton förskollärare deltog i besvarandet av formuläret. Fråga 1–13 var obligatoriska frågor. Fråga 14–16 var valfria frågor vilka alla inte besvarat. Fråga 5–7, 12 och 13 var kvantitativa värderingsfrågor med färdiga svarsalternativ, vilka presenteras som diagram. Fråga 8–11 var kvalitativa frågor där förskollärarna fått beskriva sina reflektioner med egna ord. Fråga 14 handlade om att ta reda på förskollärarnas förslag till hur de kan utveckla undervisningen inom området. Fråga 15 var en öppen fråga där förskollärarna fick möjlighet att skriva ner de reflektioner om barns delaktighet och inflytande som de upplevde att de inte fått uttrycka i formulärets övriga frågor. Fråga 14 och 15 var kvalitativa frågor där förskollärarna fått beskriva sina reflektioner med egna ord. Resultatet från dessa frågor har kategoriserats och sammanfattats under analysarbetet. Resultatet presenteras som en sammanfattning av förskollärarnas reflektioner.

Fråga 5. Skatta hur väl insatt du känner dig i följande läroplansområden där 1 är lågt och 5 är högt:

Förskollärarna fick skatta hur väl insatta de kände sig i läroplansområdena 2.3 *Barns delaktighet och inflytande* samt 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling*. Resultatet från fråga 5 presenteras i figur 4. Skattningen gjordes från 1 (lågt) till 5 (högt). Fråga 5 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 4 i uppföljningsformuläret (Aktion 7).

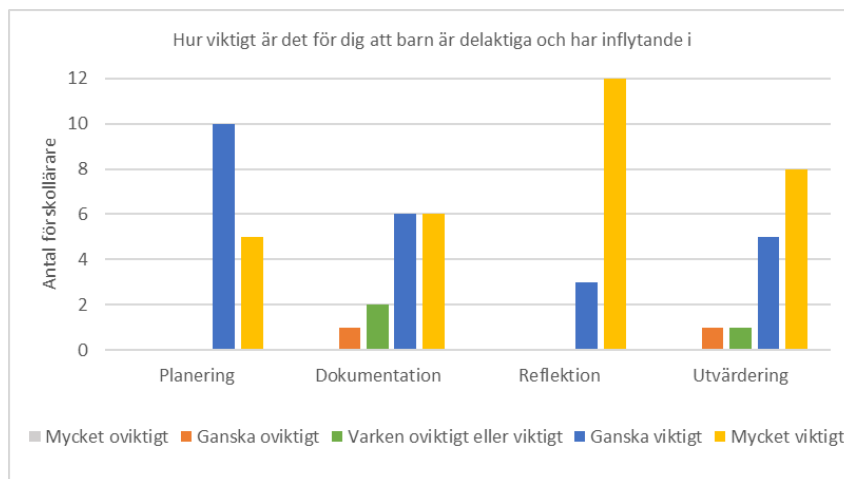

Figur 4: Figuren visar resultatet av fråga 5 i kartlägningsformuläret. Förskollärarna fick skatta hur väl insatta de känner sig i läroplansområden 2.3 *Barns delaktighet och inflytande* samt 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling*. Skattningen gjordes från 1 (lågt) till 5 (högt). Fråga 5 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 4 i uppföljningsformuläret (Aktion 7).

Resultatet visar att tre respektive åtta förskollärare skattar sig till 5 eller 4 för läroplansområdet 2.3 *Barns delaktighet och inflytande*, fyra förskollärare skattar sig till 3 och ingen har skattat sig till 1 eller 2. Medelvärde för förskollärarnas skattningar är 3,9. För läroplansområdet 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling* har en förskollärare skattat sig till 5, sju till 4, sex till 3 och en förskollärare till 2. Medelvärde för förskollärarnas skattningar är 3,5.

Fråga 6. Hur viktigt är det för dig att barn är delaktiga och har inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering:

Förskollärarna fick skatta hur viktigt det var för dem att barn är delaktiga och har inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Resultatet från fråga 6 presenteras i figur 5. Skattningen gjordes enligt följande: mycket viktigt, ganska oviktigt, varken viktigt eller oviktigt, ganska viktigt samt mycket viktigt. Fråga 6 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 8 i uppföljningsformuläret (Aktion 7).

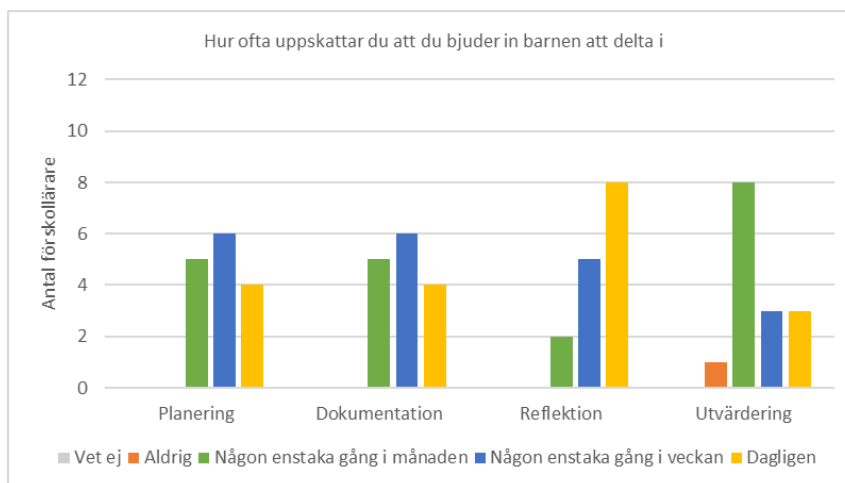

Figur 5: Figuren visar resultatet av fråga 6 i kartlägningsformuläret. Förskollärarna fick uppskatta hur viktigt det var för dem att barn har delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion och utvärdering. Skattningen gjordes enligt följande: mycket viktigt, ganska oviktigt, varken viktigt eller oviktigt, ganska viktigt samt mycket viktigt. Fråga 6 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 8 i uppföljningsformuläret (Aktion 7).

Gällande planering uppger fem förskollärare att det är mycket viktigt och tio förskollärare anger att det är ganska viktigt. Gällande reflektion anger tolv förskollärare att det är mycket viktigt och tre förskollärare att det är ganska viktigt. För dokumentation anger sex förskollärare att det är mycket viktigt, sex förskollärare att det är ganska viktigt, två att det är varken oviktigt eller viktigt och en förskollärare anser att det är ganska oviktigt. För utvärdering anger åtta förskollärare att det är mycket viktigt, fem förskollärare att det är ganska viktigt, en förskollärare att det varken oviktigt eller viktigt och en förskollärare att det är ganska oviktigt.

Fråga 7. Hur ofta uppskattar du att du bjuder in barnen att delta i planering, dokumentation, reflektion och utvärdering:

Förskollärarna fick skatta hur ofta de bjuder in barn att delta i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Resultatet från fråga 7 presenteras i figur 6. Skattningen gjordes enligt följande: vet ej, aldrig, någon enstaka gång i månaden, någon enstaka gång i veckan samt dagligen. Fråga 7 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 9 i uppföljningsformuläret (Aktion 7).

Figur 6: Figuren visar resultatet av Fråga 7 i kartlägningsformuläret. Förskollärarna skattade hur ofta de bjöd in barn att delta i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Skattningen gjordes enligt följande: vet ej, aldrig, någon enstaka gång i månaden, någon enstaka gång i veckan samt dagligen. Fråga 7 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 9 i uppföljningsformuläret (Aktion 7).

Resultatet för planering visar att fyra förskollärare bjuder in barnen dagligen, sex förskollärare någon enstaka gång i veckan samt fem förskollärare någon enstaka gång i månaden.

Resultatet för dokumentation visar att fyra förskollärare bjuder in barnen dagligen, sex förskollärare någon enstaka gång i veckan samt fem förskollärare någon enstaka gång i månaden. Resultatet för reflektion visar att åtta förskollärare bjuder in barnen dagligen, fem någon enstaka gång i veckan samt två någon enstaka gång i månaden. Resultatet för utvärdering visar att tre förskollärare bjuder in barnen dagligen, tre någon enstaka gång i veckan, åtta någon enstaka gång i månaden och en förskollärare bjuder aldrig in barnen att delat i utvärdering.

Fråga 8. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i planering?

Fråga 8 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 10 i uppföljningsformuläret (Aktion 7). Förskollärarna beskriver att de utifrån barnens intressen planerar avdelningens utbildning och undervisning tillsammans med arbetslaget. För att ta reda på vad barnen intresserar sig för samtalar förskollärarna med barnen. De ställer frågor till barnen, lyssnar till barnens tankar samt observerar dem för att ta reda på intresseområden. Förskollärarna menar att det är barnens intresse som styr verksamheten genom att lärarna observerar och lyssnar till dem.

Några förskollärare nämner att de låter barnen välja genom att rösta över olika alternativ vid exempelvis utflykter eller vilken bok som ska läsas.

Förskollärare 5: ”Genom att observera barnen eller tolka deras intentioner. Vara lyhörd för det de gör. Detta blir sedan grunden för det vi gör under dagarna.”

Förskollärare 6: ”Jag försöker få barnen att få uttrycka sig i olika val. Som exempel om vi har planerat en utflykt får barnen välja mellan två olika alternativ att rösta på. Om vi har gjort en hinderbana eller lekt sociala lekar har vi därefter pratat med barnen hur det kändes, vad var roligt, mindre roligt, vad de skulle vilja göra nästa gång. Därefter försöker vi ta med oss barnens önskemål för att ha med det nästa gång då barnens önskemål är viktiga för oss.”

Förskollärare 10: ”Berättar för barnen vad som ska hända under veckan eller dagen för att de ska veta vad som ska hända och känna sig delaktiga. Tillsammans med mina kollegor planerar vi verksamheten

och lärmiljöer efter vad vi ser att barnen är intresserade och upptagna av.”

Förskollärare 11: ”Lyssnar, observerar och tar till mig av barnens idéer och tankar förmedlar även att ”kommer ni ihåg när...” jag börjar en aktivitet för att delge de att aktiviteten är planerad efter deras intresse.”

Förskollärare 14: ”En stor del av verksamheten sker spontant där barn och jag tillsammans tar fasta på och utvecklar upplevelser, frågor och behov. Annars involveras barn t ex via frågor och undersökningar till enskilda eller hela barngruppen.”

Fråga 9. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i dokumentation?

Fråga 9 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 11 i uppföljningsformuläret (Aktion 7). Förskollärarna nämner att de dokumenterar det barnen gör, säger och andra uttryck. De dokumenterar aktiviteter som sker på förskolan samt det enskilda barnets utveckling och lärande. De dokumenterar med foto, film och anteckningar. Dokumentationerna sätts upp på väggen eller projiceras i syfte att reflektera över tillsammans med barngruppen eller arbetslaget. Dokumentationerna används i avdelningarnas lärloggar samt i det enskilda barnets lärlogg.

Förskollärare 2: ”Barnen får vara med och bestämma vad som ska visas, vilka bilder de vill sätt upp och berätta om sina saker, tex, målade bilder, utskrivna från aktiviteter, bygg och konstruktion.”

Förskollärare 10: ”Sätter upp väggdokumentation på det vi har gjort för att barnen ska kunna se. Visar bilder på det vi gjort tillsammans i veckan för att kunna reflektera tillsammans kring. Tar bilder på det barnen vill att jag ska dokumentera. Ibland får barnen berätta och välja ut bilder till veckans lärlogg i Unikum.”

Flera förskollärare beskriver att barnen är delaktiga i dokumentationen genom att den sätts upp på väggen eller projiceras. Några förskollärare nämner att de frågar barnen vad de ska fotografera, vilka bilder som ska läggas upp i lärloggen eller sättas upp på väggarna. Några beskriver att barnen själva knäpper kort på alster eller under aktiviteter. Några beskriver att barnen är delaktiga i formandet av avdelningens veckolärlogg, både direkt genom att delta i skrivandet av lärloggen, men även indirekt genom att förskollärarna skriver ner reflektioner från barnen.

Förskollärare 13: ”... börjat att spela upp ett bildspel med bilder som visar veckan som gått där alla barn är delaktiga och reflekterar tillsammans kring de olika bilderna som visas via stor projektion. Vi pedagoger skriver ner barnens reflektioner. Vi skriver även ut bilder som vi sätter upp på väggarna där barnen kan titta på vad vi gjort under veckan som gått. Barnen är även delaktiga i dokumentationen i lärloggarna där barnen bestämmer vilka bilder som ska vara med i lärloggen som vi skriver varje vecka.”

Förskollärare 8: ”Barnen får själva knäppa kort på aktiviteter eller skapande. De kommer fram och frågar pedagog om man kan knäppa kort på bygge eller andra skapande aktiviteter. Barnen får sedan vara med och påverka vilka bilder som vi lägger upp i unikum från veckan som varit.”

Förskollärare 13: ”Dokumentationen är något som jag skulle vilja inkludera barnen mer i. Vi sätter upp bilder vi tagit och olika kreativa skapelser som barnen skapar och pratar ofta om dem när barnen dras till bilderna, frågor som ”*kommer ni ihåg när...?*” Eller ”*Kommer ni ihåg vad vi gjorde då? Varför gjorde vi det?*” För att utmana barnen i deras aktiva arbetsminne och reflektera över saker vi gör eller har gjort, både i den spontana aktiva verksamheten, de planerade aktiviteterna och utflykter som vi gör. Detta är ett arbete jag personligen skulle kunna utveckla och prata om med barnen vid fler tillfällen. Jag skulle bland annat vilja att barnen hjälper till med själva dokumentationen, vad ser barnen som inte vi ser? Vad dras deras ögon till och vad tycker dem är intressant att fota och skriva om. Detta skulle ge oss en större inblick i barns perspektiv

istället för att fastna i barnperspektivet. Att få se vad barnen tycker är viktigt, för detta skulle också kunna hjälpa oss på traven i planeringen exempelvis, där vi skulle kunna använda oss utav deras bilder eller tankar i samtal, kommande projekt eller aktiviteter.”

Förskollärare 15: ”Barnen blir föremål för dokumentation, allt till skriftliga beskrivningar till fotografering. Barnen involveras i dokumentationen främst genom att lyfta reflektion av dagen, vad barnen gjort under dagen, och vad som ska dokumenteras. Här ligger barnens görande mer till grund för mig som pedagog att genomföra dokumentation.”

Fråga 10. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i reflektion?

Fråga 10 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 12 i uppföljningsformuläret (Aktion 7). Förskollärarna beskriver att reflektioner till exempel görs efter olika aktiviteter, kring väggdokumentationer och bildspel från projektorn. När förskollärarna reflekterar tillsammans med barnen lyssnar de efter barnens tankar. Syftet med reflektionerna är enligt förskollärarna, att de vill lära känna barnen men också att barnen ska lära känna sig själva. Barnens tankar skrivs ner för att till exempel presenteras i veckolärloggen. Förskollärarna gör också reflektioner som en del i utvärderingsarbetet för att utveckla undervisningen till nästa gång.

Förskollärare 3: ”Jag involverar ofta barnen i reflektioner. Tex i samlingarna eller efter olika aktiviteter där jag frågar tex. Vad var roligt, hur tyckte ni att detta var? Kan vi göra något annat nästa gång? Hur kan vi göra annorlunda osv. Barnen är i mycket stor del delaktiga i reflektioner kring olika typer av aktiviteter som de får göra på förskolan. Barnen reflekterar mycket kring de olika bilderna som vi sätter upp på väggarna.”

Förskollärare 5: ”Genom att dagligen reflektera och ställa frågor kring det vi gör. Genom att tolka det barnen gör. Genom att samtala med barnen.”

Förskollärare 11: ”Lite likadant som med dokumentationen, visar vad de har gjort idag genom bilder och frågor vad de ser och vad de gör. Under samlingen skickas ett föremål från dagen runt och barnen får berätta vad de har tyckt om med dagen och vad de tyckt har varit mindre bra. De får också delge vad de har gjort för varandra.”

Förskollärare 13: ”Jag reflekterar mycket med barnen, varför saker händer, varför känns känslan som den gör, varför hände det osv. Det finns många tankar som barnen kan delge oss som vi kanske inte ens ha sett. Funderingar eller observationer som ger oss en djupare förståelse för vart barnen befinner sig, vad de gått igenom och vad de finner intressant att prata om. Boksamtal är en av de forum för reflektioner och tankar men många gånger kan man reflektera över samtal, känslor, reaktioner, händelser, minnen osv även i andra sammanhang. Barnen kommer alltid med olika reflektioner som ofta grundar sig i deras olika tankar och funderingar om världen, livet, familjen, upplevelser osv som kan ge oss nya perspektiv på en fråga som vi som vuxna kan fasta i har ett ”enkelt” svar.”

Förskollärare 15: ”Jag låter främst barn reflektera kring mindre abstrakta saker och sånt som är relaterbart och nära tiden. Men detta gäller mest barn som är talföra. Annars handlar det om att vara inkännande och tolka barnens vara för att göra de involverade i reflektion.”

Fråga 11. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i utvärdering?

Fråga 11 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 13 i uppföljningsformuläret (Aktion 7). Flera förskollärarna beskriver att fokus ligger på att reflektera och utvärdera efter en aktivitet. De låter barnen berätta vad som var roligt i aktiviteten och de bjuder in barnen till att komma med förslag om vad de kan göra annorlunda nästa gång. Till stöd för detta har förskollärarna dokumentationer som foton, filmer och barnens övriga alster. Utvärderingen sker som en planerad aktivitet eller som en del av samtal under måltiderna. Förskollärarna

nämner också intervjuer och trygghetsvandringar som en metod för att ta reda på barnens uppfattningar om förskolans utbildning.

Förskollärare 6: ”I utflykter, konflikter eller när vi gör saker samlar jag ihop barnen och frågar hur det kändes, vad hade vi kunnat göra annorlunda. Barnen får hjälpas åt att återberätta en situation, vi pratar då om vad som hänt och vad som vi kan göra annorlunda för att få ett bättre utlopp till nästa gång.”

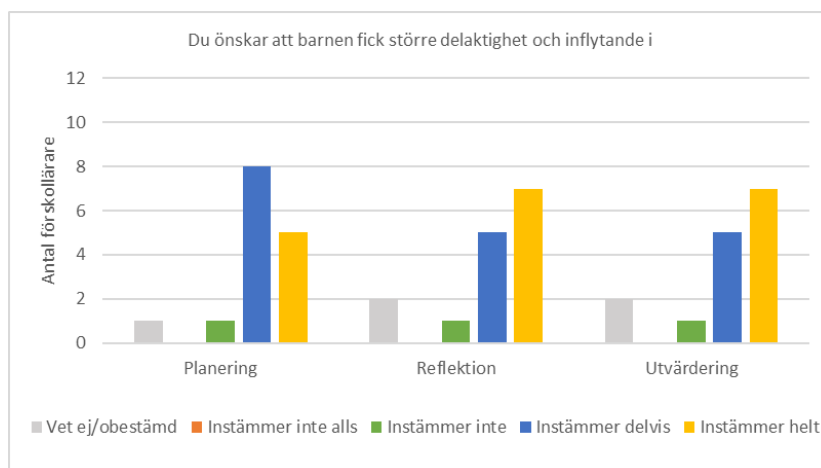
Förskollärare 13: ”... Att få höra barnens tankar öppnar upp för nya reflektioner hos oss vuxna också. Vad lärde sig barnen, har de fokuserat på samma saker som för en vuxen är ”självklar” eller har deras intresse legat på något annat? Det är saker som vi kan se och höra, om vi och jag låter barnen vara med och utvärdera, vad skulle vi kunna göra annorlunda? Vad skulle kunna bli bättre? Att ge barnen en röst i det vi gör ger barnen en chans att vara med och utveckla deras skolgång och lärande.”

Några förskollärare berättar att barnen inte involveras mycket i utvärdering av undervisningen. De beskriver att barnen mer är indirekt involverade genom förskollärarnas observationer, som tas vidare till arbetslagen för fortsatta reflektioner och tolkningar rörande undervisningen. De yngre barnen, som inte är verbala, nämns också i detta sammanhang där förskollärare menar att de tolkar hur barnen upplever en aktivitet. En förskollärare beskriver det så här:

Förskollärare 12: ”Just nu ser jag om barnen är intresserade av det jag erbjuder för aktiviteter, med de yngsta barnen är det lätt. De går sin väg om det är ointressant. Med de äldre barnen pratar jag med och frågar vad de tycker ...”

Fråga 12. Du önskar att barnen fick större delaktighet och inflytande i planering reflektion och utvärdering:

I fråga 12 fick förskollärarna skatta i vilken utsträckning de önskar att barnen fick större delaktighet och inflytande i planering, reflektion samt utvärdering. Resultatet från fråga 12 presenteras i figur 7. Skattningen gjordes enligt följande: vet ej/obestämd, instämmer inte alls, instämmer inte, instämmer delvis samt instämmer helt.

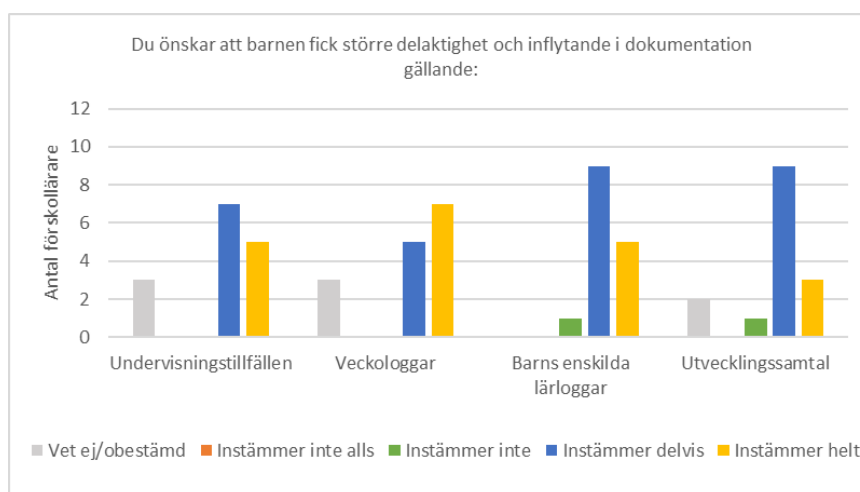

Figur 7: Figuren visar resultatet av fråga 12 i kartlägningsformuläret. Förskollärarna skattade i vilken utsträckning de önskar att barn fick större delaktighet och inflytande i planering, reflektion samt utvärdering. Skattningen gjordes enligt följande: vet ej/obestämd, instämmer inte alls, instämmer inte, instämmer delvis samt instämmer helt.

Resultatet för planering visar att det är fem förskollärare som instämmer helt i att barnen ska ges mer delaktighet och inflytande, åtta förskollärare anger att de instämmer delvis, en förskollärare anger instämmer inte och en förskollärare svarar vet ej/obestämd. Reflektion och utvärdering har lika resultat: sju förskollärare instämmer helt, fem förskollärare instämmer delvis, en förskollärare instämmer inte och två förskollärare anger vet ej/obestämd.

Fråga 13. Du önskar att barnen fick större delaktighet och inflytande i dokumentation gällande undervisningstillfällen, veckologgar, barns enskilda lärloggar samt utvecklingssamtal:

Förskollärarna fick skatta i vilken utsträckning de önskar att barnen fick större delaktighet och inflytande i dokumentation. Dokumentationen delades upp i följande delar: undervisningstillfällen, veckologgar, barns enskilda lärloggar samt utvecklingssamtal. Resultatet från fråga 13 presenteras i figur 8. Skattningen gjordes enligt följande: vet ej/obestämd, instämmer inte alls, instämmer inte, instämmer delvis samt instämmer helt.

Figur 8: Figuren visar resultatet av fråga 13 i kartläggningsformuläret. Förskollärarna skattade i vilken utsträckning de önskar att barn fick större delaktighet och inflytande i dokumentation. Dokumentationen delades upp i följande delar: undervisningstillfällen, veckologgar, barns enskilda dokumentationer samt utvecklingssamtal. Skattningen gjordes enligt följande: vet ej/obestämd, instämmer inte alls, instämmer inte, instämmer delvis samt instämmer helt.

Resultatet för dokumentation – undervisningstillfällen visar att fem förskollärare instämmer helt i att barnen ska ha större inflytande i detta moment, sju deltagare instämmer delvis och tre förskollärare anger vet ej/obestämd. Resultatet för dokumentation – veckologgar visar att sju förskollärare instämmer helt till att barnen ska ges mer delaktighet och inflytande, fem förskollärare instämmer delvis och tre förskollärare anger att vet ej/obestämd. Resultatet för dokumentation – barns enskilda lärloggar visar att fem förskollärare instämmer helt i att barnen ska ha större inflytande i detta moment, nio förskollärare instämmer delvis och en förskollärare instämmer inte. Resultatet för dokumentation – utvecklingssamtal visar att tre förskollärare instämmer helt i att barnen ska ha större inflytande i detta moment, nio förskollärare instämmer delvis, en förskollärare instämmer inte och två förskollärare anger vet ej/obestämd.

Fråga 14. Dina reflektioner eller förslag kring hur vi skulle kunna utveckla barns delaktighet och inflytande inom planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering: (1-3 stycken)

Fråga 14 var inte obligatoriska att besvara men alla förskollärare har svarat på den. Fråga 14 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 14 i uppföljningsformuläret (Aktion 7).

Förskollärarna efterlyser bättre förutsättningar för att stötta barnen i att utveckla delaktighet och inflytande. De beskriver att de vill ha kameror eller iPads som tål att användas av barnen. De menar att det behövs likvärdighet över förskolan i hur reflektionen i arbetslagen ska gå till. De vill skapa rutiner för hur detta arbete kan gå till och menar att mer tid behöver läggas på detta. Några förskollärare nämner också att de vill ha utbildning inom området.

Förskollärarna nämner att de genom att förtydliga för barnen och berätta om varför de gör olika aktiviteter skapar delaktighet och inflytande. Förskollärarna vill bjuda in barnen till att mer frekvent vara delaktiga i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering av utbildningens olika delar. Att kommunicera och reflektera oftare med dem, både enskilt men även i olika gruppkonstellationer, kan leda till att barnen får göra sin röst hörd. En förskollärare nämner också att hen vill utveckla barnens ”indirekta involvering” genom att som lärare styra mer.

Förskollärare 5: ” - Gå en kurs i ämnet. - Ta en funderar kring hur vi gör med de allra yngsta barnen. - Skapa mer rutiner för detta i arbetet.”

Förskollärare 13: ”... Samtala med barnen om dokumentation, vilka bilder vill vi sätta upp, vilka vill vi delge till lärloggen. Låt barnen vara med och dokumentera, vad ser barnen, vart faller deras intressen? Vad kan vi ta lärdom av i barnens observationer, tankar och idéer? Precis som att vi vuxna lär barnen så lär barnen också oss. Vi är alla olika individer som tar fasta i olika saker och om vi inte låter barnen synas så är det vi som gör dem osynliga.”

Förskollärare 15: ”Vi skulle kunna utvecklas barns delaktighet och inflytande till att låta planering, dokumentation, reflektion och utvärdering bestå ännu mer av barnens indirekta involvering. Att vi pedagoger styr mer över planering, dokumentation, reflektion och utvärdering. Avlastar barnen ifrån det och låter deras vara mer ligga till grund för vår utvärdering.”

Fråga 15. Övriga tankar kring barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering

Fråga 15 var inte obligatorisk att besvara och det är tio förskollärare som har givit svar. Fråga 15 i kartlägningsformuläret är samma som fråga 15 i uppföljningsformuläret (Aktion 7).

Förskollärare 1: ”Att man önska de vore lättare att bjuda in alla barn. Att det alltid finns vissa ”starka” individer som tar mycket plats i barngrupper. Vissa får mycket inflytande och tar mycket plats. Att de vore lättaste att dela och fördela ordet i grupperna.”

Förskollärare 3: ”Det är viktigt att barnen ska vara delaktiga i sin utbildning och att deras tankar och reflektioner ska tas på allvar. De är bra att barnen har inflytandet olika forum. Det är viktigt för deras utveckling till demokratiska världsmedborgare nu och framtiden. Barnen ska ha reellt inflytande i förskolan och över sin utbildning. Det är viktigt att barnen får reflektera regelbundet kring dokumentation och övriga frågor.”

Förskollärare 4: ”Det gäller att lära barnen att dem har inflytande från början.”

Förskollärare 5: ”Barnens tankar hörs hela tiden. I mer planerad reflektion och i i det spontana samtalet. Det är väldigt lite av detta som dokumenteras på papper, men kanske sparas i minnet. Om det inte har fastnat på papper hur ses detta som delaktighet? Även intressant hur detta sker med de yngsta

barnen (och även äldre). Även fast vi observerar barnen och deras intentioner gör vi en tolkning av barnet. Vi kan aldrig till 100% veta barnens intentioner utan göra vårt bästa i att tolka”

- Förskollärare 7: ”Jag tror barns delaktighet i planeringen kan vara spontant större än i dokumentationen och reflektionen. Barn har det lättare att uttrycka vad de vill göra eller vad de är intresserade av.”
- Förskollärare 8: ”Det känns som att dessa moment ofta ”inte hinns med” i den vardagliga verksamheten av alla som arbetar. Även fast vi just haft fokus på detta i en specifik veckologg skulle det va bra att gå igenom kollegialt eller på pedagogiskt block just vad barns delaktighet är för var och en. Man kan få tips av varandra och se verksamheten med nya ögon med just fokus på att ge barn mer inflytande i dessa moment.”
- Förskollärare 10: ”En intressant fråga är hur alla barn kan bli inkluderade och få delaktighet. Tänker att det finns en risk att vissa barn får mer inflytande än andra. Till exempel de barn som är språkligt starka och de äldre barnen.”
- Förskollärare 11: ”Jag tycker allt för mycket fokus ligger på att det ska gå fort och att det ska vara klart till en viss tidpunkt. Nästan som att den som kommer först är bäst. Jag upplever och vill att det ska ta längre tid bara jag får den tiden med barnen som de uppskattar och behöver för att få känna sig delaktiga.”
- Förskollärare 12: ”Vi är i startgroparna i det här projektet och jag hoppas att när vi är klara med det så har vi bättre verktyg och arbetssätt för att kunna ge barnen större inflytande och delaktighet i sin utbildning på förskolan. Jag tycker att det är särskilt svårt att kunna få med de yngsta barnen i detta arbete och det hoppas jag få verktyg för.”
- Förskollärare 15: ”jag tycker man borde reflektera mer över vikten av barns delaktighet och inflytande i varje del av verksamheten, på alla plan och i alla situationer. Att tänka på t.ex. dokumentationens värde om det är något barnen ska vara högst involverade i eller om vi pedagoger avlastar barnen genom att ta hand om den biten. Likaså vad gäller utvärdering om det är något vi pedagoger är mer lämpade för än barnen...”

Efterföljande kollegial reflektion

Resultatet från reflektionerna består av bearbetat material från ljudinspelningar där förskollärarnas kollegiala reflektioner transkriberats. Resultatet redovisas utifrån en sammanställning av det inspelade materialet.

Förskollärarna menar att kartläggningsformuläret synliggjorde både sådant som de gör och inte gör. De menar att de insåg att de för de yngre mest observerar och tolkar men att det förändras ju äldre barnen blir, att de gör olika med olika åldersgrupper. De beskriver att de både tycker att barnen ska få mer delaktighet och inflytande över undervisningen, men att det svåra är att det ska bli likvärdigt för alla barn. I de kollegiala reflektionerna redovisar förskollärarna att läroplanen, Lpfö 18, gör det svårt att veta hur de ska arbeta för att skapa delaktighet och inflytande i den pedagogiska verksamheten för barnen.

- Förskollärare 3: ”Jag tycker egentligen att det är ganska svårt det där med delaktighet och inflytande. Det står egentligen inte så mycket i läroplanen om hur man ska jobba med barnen. Nej, det finns inte så mycket. Inget facit. Det får man göra själv. Man vill att barnen ska känna att de har inflytande och delaktighet.”

De anser att barn som kan prata får en högre grad av delaktighet och inflytande än de som inte är lika verbala. De barn som är verbala samt kan och vet mycket, tar mer plats och syns mest i dokumentationerna. Den pedagogiska relationen mellan dem som lärare och barnen är av betydelse för att skapa förutsättningar för varje enskilt barn. För att se alla barn nämner

förskollärarna att de använder sig av observationer av enskilda barn eller en grupp av barn samt dokumentationer, där de till exempel filmar eller fotar olika aktiviteter. De menar att de då kan gå tillbaka till observationen eller dokumentationen, göra tilläggsobservationer för att på detta sätt synliggöra även de barn som ta mindre plats. De berättar även att de visar dokumentationerna för barnen efteråt för att öka deras delaktighet och inflytande.

Förskollärare 3: ”Jag tänker ju att det har mycket med barn som kan prata, får mycket utrymme /.../ Men jag l har ju gjort så med dom flesta, inte alla, att jag visar dom sen. Både filmen och sen också l lärloggen i Unikum. Att barnen som jag visar den för kan ge ytterligare kommentarer, som jag sen har kunnat lägga in. Men så är det ju heller inte med alla att de kan uttrycka sig.”

Några förskollärarna berättar om svårigheten i att dokumentera barns delaktighet och inflytande. De beskriver att deras egna förhållningssätt påverkar hur mycket delaktighet och inflytande barnen får – ju mer nyfikna de själva är på området desto mer delaktighet och inflytande ges barnen. De tycker att det är viktigt att se möjligheter till att göra det barnen efterfrågar. De säger att barnen vill bli sedda och lyssnade på. Några förskollärare reflekterar över att delaktighet och inflytande är en känsla, och att den kan uppfattas olika av varje barn, vilket i sin tur blir en svårighet för dem som lärare.

Förskollärare 5: ”Jag kan ju tycka allmänt att det är knepigast med de yngsta barnen eftersom vi bara tolkar barnen, vi vet ju inte till 100% vad de tycker. Det blir ju liksom lite svårt. Det blir ju våran tolkning i planering, dokumentation och reflektion. Och då är det ju upp till en själv hur duktig är jag på att tolka...? Hur mycket kan jag läsa in barnet? Det var väl det jag kom fram till. Det kanske avspeglar sig på verksamheten, att man lutar sig mer på de äldre barnen liksom när man utforskar eller utformar projekt etc liksom. Vad vi ska göra under dagarna. Att det blir deras tankar och idéer som man lägger större vikt med än med de allra yngsta som inte har fått språket än så vi tolkar mer. Men sen är det också tycker jag liksom... Hur involverar vi barnen i planering liksom men ja, hur mycket ska man involvera liksom? Hur mycket är en involvering liksom?”

Förskollärare 5: ”Ja för delaktighet är väl en känsla tänker jag. Jag känner mig delaktig. Och det enda vi kan liksom mäta det på det är ju liksom hur vi erbjuder vad eller vilka former vi erbjuder det som barnen kan bli delaktig i. Nå mer... Kan vi göra nånting mer tänker jag? För det, eftersom det är en känsla så blir den så otroligt individuell hos barnen.”

Några förskollärare reflekterar över att de skapar delaktighet och inflytande för barnen på förskolan genom att involvera barnen i de regelverk som vi har på förskolan. På detta sätt är barnen med och skapar förskolans normer och värden. Som exempel nämner de barns sparande av bygg- och konstruktionsalster. Om alla vill spara sina alster finns det till slut inget kvar att bygga av.

Förskollärare 8: ”Det blir ett förskolans normer och värden. Det är det vi jobbar med och det är de alltid med och utformar. Det blir ju nytt varje år. Jag tänker ju så här lärloggar och sånt det är där det blir svårt, om alla ska va så pass delaktiga. Dom är ju delaktiga. Vi frågar ju alltid *”får jag fota det här?”*, *”Nu skriver jag upp vad du säger”*”

Förskollärarna menar vidare att de kan bli bättre på att förklara för barnen vad de gör och varför. De vill ta med barnens tankar mer i de beskrivningar av utbildningen som görs. De tycker också att det är svårt att öka barnens delaktighet och inflytande över undervisningen, eftersom de själva har så många tankar om vart de vill komma med undervisningen och hur de ska komma dit. En förskollärare belyser att hen vill ha mandat och huvudansvaret över innehåll, planering samt dokumentation. Förskolläraren menar att det är där yrkes stoltheten

kommer in. Förskolläraren poängterar dock att hen vill att alla ska utgå från barnens idéer, tankar och viljor när förskolläraren utför det systematiska kvalitetsarbetet. Förskollärarna belyser i de kollegiala reflektionssamtalen vikten av att stanna upp i ett undervisningsområde en längre tid och inte skynda vidare. Förskollärarna beskriver att de upplever svårigheter med att öka barns delaktighet och inflytande då de ser att barnens intresseområden kan vara ganska snäva. De sätter det i kontrast mot deras uppdrag enligt förskolans läroplan, och betydelsen av att de vidgar barnens förståelse för omvärlden. De berättar att de tycker att det är viktigt att introducera barnen till nya områden och att de ibland kan behöva repetera och ta upp saken flera gånger för att barnen ska uppmärksamma undervisningsområdet. De belyser att det är av betydelse att observera barngruppen för att se hur olika aktiviteter upplevs och tas emot. De beskriver vikten av att själv reflektera över sin pedagogroll och hur barnen tog emot undervisningen. Förskollärarna reflekterar över vem som får bestämma och när barnen får säga sitt. De menar att det bör finnas en balans över när barnen respektive pedagoger styr.

Förskollärare 4: ”Vilka är det som bestämmer egentligen? Det här barnet – när får den säga sitt?”

Aktion 2: Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö18?

Resultatet från Aktion 2 består av bearbetat material från ljudinspelningar där förskollärarnas kollegiala reflektioner transkriberats. Resultatet redovisas utifrån en sammanställning av det inspelade materialet.

Förskollärarna anger i de kollegiala reflektionerna att de anser att det är svårt att sätta ord på det läroplanen faktiskt menar i sitt innehåll. Flertalet av förskollärarna benämner Lpfö18 som ”luddig”. De lyfter att många gånger att det handlar om fria tolkningar av texten, vilket gör det svårt för det faktiska arbetet, enligt dem. Det framgår även i det inspelade materialet från Aktion 2 att förskollärarna har behov av att definiera och samtala kring centrala begrepp, då de inte alltid är ense om definitioner.

De allra flesta förskollärarna tolkar begreppet demokrati till att det hänger ihop med barnens verbala kommunikation och sättet att uttrycka sig. De anser att demokrati sker på olika vis och behöver anpassas och kan därför variera från barn till barn. Förskollärarna nämner röstning av till exempel vilken bok som ska läsas samt vilket utflyktsmål som ska besökas som ett tydligt demokratiskt arbetssätt i förskolan. Flertalet förskollärare lyfter att demokrati i förskolan bör, enligt dem, handla om att medvetengöra barnen kring att rätten att framföra sin vilja existerar, men att den inte alltid innebär att barnet får sin vilja igenom:

Förskollärare 1: ”Man behöver hjälpa barnen att förstå att man får vara med och tycka och tänka men man får inte alltid som man vill för det är också en del av det här som många har svårt att förstå...”

Enligt förskollärarna handlar det mycket om rättigheter och skyldigheter, och att förskolans uppdrag är att skapa ett klimat där barnen släpper in och inkluderar varandra, lyssnar, visar hänsyn och är tillåtande till varandra. På så sätt uppstår demokrati i förskolan och pedagogernas ansvar blir att stötta och vägleda barnen i det demokratiska sammanhanget, enligt förskollärarna. I inspelningarna belyser förskollärarna att det är förskolans uppdrag att se till så att barnen utvecklar förmågor där de kan göra sin röst hörd på olika sätt, för att skapa vägar för delaktighet och inflytande. För att barnen ska kunna delta i demokratiska

sammanhang så är det viktigt att barnen utvecklar sin förmåga att kunna argumentera, enligt förskollärarna.

I resultatet framgick det att begreppen *reellt inflytande* och *delaktighet* genererade flertalet långa diskussioner där förskollärarna bollade fram och tillbaka kring vad det faktiskt står för. Två förskollärare problematiserar arbetssättet med röstning i barngruppen. De anser att röstning inte är lika med reellt inflytande, då det enligt dem snarare handlar om att det oftast är samma barn som får sin vilja igenom. Två förskollärare, Förskollärare 1 och Förskollärare 8, redovisar systemet med listor som ett verktyg för att skapa förutsättningar för att varje enskilt barn ska bli sedd. Enligt dem tydliggör det för pedagogerna hur delaktigheten i och inflytandet över verksamheten fördelas bland barnen. Tre av förskollärarna problematiserar begreppen *inflytande* och *delaktighet* genom att benämna att det handlar om en känsla, en upplevelse hos en individ, och att det på så sätt är svårt för pedagoger att gradera barnens faktiska inflytande och delaktighet, enligt dem:

Förskollärare 15: ”Ja där är man ju nästan inne på det vi sa med att det är en upplevd känsla hos varje barn. Här går det ju nästan inte å applicera det att varje barn får reellt inflytande.”

Resultatet visar att förskollärarnas kollegiala reflektioner upprepade gånger hamnade i frågan kring hur pass mycket barnen ska få vara delaktiga i förskolans SKA-arbete. Deras samtal ledde in på barnens delaktighet i bland annat på utvecklingssamtal och lärloggar. I det inspelade materialet reflekterar förskollärarna över att det ska vara givande för barnen, och de ställde sig frågan: *vad genererar barnens delaktighet i utförandet av lärloggarna när det kommer till barnens utveckling och lärande?*

Förskollärare 1: ”Vad får dom ut av det för man vill ju också att dom ska få ut något av det. Det är klart att det är så här... Ja det är ju kul för dom att få vara med och veta och så vad som händer kring en men...” (gällande barns delaktighet i utformandet av lärloggar).

Förskollärarna angav att de tolkar det som att barnens delaktighet och inflytande handlar om tydlig kommunikation med barnen. Förskollärarna lyfter i det kollegiala samtalet att barnen ska få vara med och påverka sin utbildning genom att pedagogerna ger barnen makten i stunden, vilket de enligt förskollärarna ger genom att ställa frågor till barnen och tydliggöra för dem när det är deras tur att få bestämma. Fyra förskollärare hamnade i dialog kring att det handlar om att pedagogerna måste ha en erfarenhet av och en förmåga att kunna tolka det barnen uttrycker:

Förskollärare 1: ”I inflytande så känns det ju som att kommunikation är ju A och O /.../” *idag får ni bestämma...*” så här: *”idag tänker inte jag bestämma, idag är det eran tur”* eller så här *”vi turas om”*.

Förskollärare 14: ”Eller så här: *”Vad vill du? Vad tycker du?”* kan ju vara väldigt raka frågor men att få fram att det här barnet här kan tycka någonting – jag kan ha en åsikt om det. Det får liksom vi jobba med så att om det inte sker av sig själv”.

Förskollärare 4: ”Att man börjar på våra småbarnsavdelningar, att man börjar med det här. Försöker få dem att förstå... Och sen ska dom växa tills dom kommer upp med större barn sen...”

Förskollärare 12: ”Fast jag tycker det är svårt... Alltså det är svårt när man inte har verbalt tal. Det blir vad jag tolkar men jag kanske tolkar fel. Det kanske inte alls vad hen vill.”

Förskollärare 14: ”Men ändå så ska jag säga liksom att nånstans så har, har man inte det, då är de ju det man har

att gå på, alltså din yrkesroll, din erfarenhet av, har man mött si och så många barn då kan man förvänta sig liksom förhoppningsvis att man har nån form av förmåga liksom att, att se det”

I sina tolkningar av läroplanen nämner förskollärarna flertalet gånger att deras uppdrag handlar om att fördela maktpositioner; i samtal, verksamhetens planering och barnens lek bland annat. I materialet framkommer det att förskollärarna säger att pedagogernas uppdrag är att se till så att barnens talutrymme fördelas, att se till så att barnens olika viljor synliggörs och blir tillgodosedda.

Förskollärare 13: ”Om vi inte låter barnen få ta plats så är det vi som gör barnen osynliga”.

En förskollärare lyfter att det känns svårt att se till så att varje enskilt barn ska bli sedd varje dag. Tre förskollärare hamnar i en diskussion kring att förskollärarna behöver försöka tänka barnens delaktighet och reella inflytande över en längre tid:

Förskollärare 12: ”Jag hakar upp mig på *varje* barn... Det känns... När man läser det så känns det som en uppförsbacke... Hur ska jag hinna med det?”

Förskollärare 14: ”Man får inte tänka varje barn hela tiden, det går inte. Utan det är liksom...”

Förskollärare 1: ”Det är liksom alla barn nån gång...”

Förskollärare 14: ”Ja och då kanske inte nån gång på fem år utan nånstans rimlig...”

Förskollärare 4: ”Det blir oerhört svårt för de barn som inte visar nånting... Hur liksom... Oerhört svårt...”

Förskollärare 14: ”Men om man tänker att man har lite mer tid på sig än varje dag där då kan man ju ändå hitta dom där kanske med hjälp av föräldrar...”

Förskollärare 1: ”Det är som med allt annat, individuella lärloggar och allt liksom som är att ibland behöver man lägga fokus på det enskilda barnet och det här är också kanske ett sånt tillfälle. Att se att dom faktiskt blir sedda och hörda och får komma fram...”

Förskollärare 4: ”Vi har ju diskuterat det och vi har kommit fram till dom här mindre lärgrupper helt enkelt. Och sen fundera vilka barn som ska vara med här? Vilka barn ska vara med, hur kan dom ha bra relation till nånting för att kunna få det bästa resultatet?”

I det kollegiala samtalet nämner flertalet förskollärare att de prioriterar goda relationer för att skapa kvalitet. För att kunna ge barnen delaktighet och inflytande så behöver pedagogerna känna barnen och deras behov, enligt förskollärarna. De fortsätter att beskriva att pedagogerna ständigt behöver vara lyhörda och genuint nyfikna på det barnen intresserar sig för, för att kunna ge barnen utrymme i verksamheten. Förskollärarna belyser att det kan vara skillnad på det barnen uttrycker och vad de faktiskt behöver, och att det är förskollärarnas ansvar att skapa en balans däremellan. Förskollärarna nämner svårigheter med att barn många gånger vill saker och ting som förskolans policy, det vill säga förskolans normer och regler, sätter stopp för – att barnsäkerheten många gånger har övertaget över barnens delaktighet och inflytande. Enligt förskollärarna behöver pedagogerna ständigt göra avväganden, vilket förskollärarna anser många gånger sätter käppar i hjulet för barnens involvering i planeringen av aktiviteter. De kollegiala reflektionerna kom även in på frågan kring samverkan med vårdnadshavarna, och hur förskollärarna ser på denna samverkan i relation till barns delaktighet och inflytande:

Förskollärare 14: ”Och så är det ju att ett barn kan ju... Skulle rent teoretiskt kunna uttrycka nånting – ”*jag vill det här men jag väljer att göra nånting helt annat*”, därför att det som sägs och det som jag och kanske föräldrar också upplever som behovet det är nånting annat. Jag kanske gör... Kanske bedömer att det är inte det bästa för barnet utifrån erfarenhet, utifrån läroplanen eller vad det är för någonting. För det är inte alltid nödvändigtvis att precis det man säger uttrycker är det man går på. Nu menar inte jag att man inte ska lyssna på barn men det är liksom... Barn ska få inflytande utifrån våra kunskaper om barn och känner, vad känner barnet och jämte med föräldrarna”.

I inspelningarna framkommer det även att förskollärarna delger varandra kring olika arbetsätt de har för att ge barnen delaktighet och inflytande i SKA-arbetet. Att barnen är med och fotar, väljer och ut reflekterar kring olika bilder som dokumenteras i aktiviteterna är något som de alla nämner att de gör. Förskollärare 7 och Förskollärare 13 är eniga i att detta arbetsätt många gånger hjälper pedagogerna vidare i deras egen utvärdering av verksamheten, då barnen kan synliggöra det pedagogerna inte ser eller reflekterat över, enligt dem:

Förskollärare 7: ”Det kräver lite mer tid, men det är värt”

Förskollärare 13: ”Vad är det barnen ser i bilderna som vi har tagit som vi kanske missar? Vad är det dom ser i bilderna som dom tycker är viktigt och vad är det vi fastnar på? För många gånger kan jag känna i samtal ibland att man är ganska styrd i sitt tänkande som vuxen, men barnen dom har en helt annan uppfattning om liksom samtalet eller saker vi pratar om eller vad vi tittar på eller vad som händer ute på gården och jag tänker åh vad kul det var att gunga men ja det var ju faktiskt att det kom så himla nära löven, och löven och så liksom förstår du det kan ta en helt annan vändning om barnen får snurra. Om man bortser från att vi kanske skulle ta alla bilder hela tiden för vi är otroligt duktiga på att gå och fota och fota och fota... men om barnen får fota då? Vad är det vi får se då? Om vi får se saker från barnens perspektiv? För man fastnar också i barnperspektivet och inte utifrån deras perspektiv utan vi fastnar liksom i vårt vuxentänk.”

Aktion 3: Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla. Var befinner vi oss och vart vill vi komma?

I Aktion 3 deltog totalt tio arbetslag. Resultatet visar att arbetslagen identifierar flertalet styrkor respektive svagheter när det gäller hur de ger barnen delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. De identifierar fler styrkor än svagheter i sitt arbete. I nedanstående tabeller; tabell 2 och tabell 3, redovisas en sammanställning av de tio arbetslagens arbete med aktionen.

Tabell 2. Förskollärarna och deras arbetslag identifierar sina styrkor och sina svagheter inom deras arbete med barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Tabellen visar en sammanställning av tio arbetslags identifierade styrkor respektive svagheter.

Styrkor:	Svagheter:
De värderar relationer med barnen högt.	Svårt att se det individuella barnet.
3 av 10 arbetslag lyfter att de är ett sammansvetsat arbetslag med bra kommunikation vilket ökar barnens delaktighet och inflytande.	Rutinerna gör det svårt att ge barnen delaktighet och inflytande över dagen.
Trygghet i rollen som pedagoger. Flerårig erfarenhet. Vana att tolka barn. Bra på att använda varandras styrkor och kompetenser.	Att man inte alltid kan se/vara med om något har hänt.
4 av 10 arbetslag nämner att de är bra på att lyssna på barnen. Pedagogerna är lyhörda inför barnens tankar	Upplevelser kring att de inte lyckas skapa tillräckligt många möjligheter under en vecka där barnens delaktighet och inflytande i SKA-arbetet får ta plats.

Styrkor:	Svagheter:
<p>och vad de uttrycker. Det finns en stark ambition till att det barnen efterfrågar genomförs inom närtid för att hålla barnens intressen levande. Pedagogerna berättar ofta och tydligt när barnens önskemål genomförs.</p> <p>Det finns en strävan att inte göra skillnad på barn och barn.</p> <p>Barnen får aktivt vara med och forma Unikuminlägg/dokumentationer/samtalsunderlag. Arbetslagen låter barnen ta plats, och de visar att de är viktiga och att deras åsikter är betydelsefulla. Ett arbetslag har arbetat fram ett arbetssätt där de under läsårets gång fyller på barnens enskilda lärloggar samt veckologgarna. Där lyfter de fram barnens olika inflytande och delaktighet under året samt språk och matematik.</p> <p>Lärmiljöer utvecklas efter barnens behov och önskemål.</p> <p>Barnen är delaktiga när en aktivitet planeras.</p> <p>Barnen får reflektera över sina aktiviteter.</p> <p>Förmågan att dokumentera och fotografera.</p> <p>Bra på att skapa varierande aktiviteter. Planerar in önskemålen i veckoreflektionen.</p> <p>3 av 10 arbetslag lyfter att de är bra på att anpassa efter barnens individuella behov, t ex barngrupper, miljön eller oss pedagoger.</p> <p>Pedagogerna är delaktiga i barnens lekar, vilket bidrar till att de ser och hör mycket.</p> <p>2 av 10 arbetslag nämner kommunikationen med barnens vårdnadshavare som en styrka.</p> <p>Att barnen får rösta mycket kring exempelvis lekpark, böcker och andra aktiviteter.</p> <p>Att det finns aktivitetskort som konkretiserar. Barnen får varje dag vara med och önska/bestämma vart och med vem de ska leka.</p> <p>Lärmiljöerna är fria och öppna för eget skapande. Att material är tillgängligt och att barnen vet vart det finns, vilket bidrar till barnens delaktighet och inflytande.</p> <p>2 av 10 arbetslag belyser att de är bra på att utvärdera och reflektera med barnen om de aktiviteter som görs.</p> <p>Bra på att använda de bilder barnen efterfrågar och skapar väggdokumentationer utifrån det. Dokumentation sätts upp i alla olika lärmiljöer. Och dokumentationen byts ut frekvent.</p>	<p>Flertalet arbetslag menar att de inte ger barnen tillräckligt med delaktighet och inflytande, t ex i lärloggar/veckologgar/övrig dokumentation.</p> <p>Reflektion sker oftast i helgrupp och inte i mindre grupper.</p> <p>Oftast samma barn som får talutrymme.</p> <p>Svårt att tillgodose alla barnens önskemål vid personalbortfall.</p> <p>De allra flesta arbetslag lyfter åldersaspekten som en svaghet. Det upplevs vara lättare att följa de äldre barnens intressen, och det reflekteras över att de yngre barnen kanske glöms bort i och med rutinerna? Barnens inflytande är ojämnt mellan barn och åldrar. När barngruppen har olika ålder så är det svårt att anpassa miljö och dess tillgänglighet på material som barnen efterfrågar.</p> <p>Gästbarnsystemet med barn från andra avdelningar kan bidra till att man inte kan inkludera alla barn i alla stunder.</p> <p>2 av 10 arbetslag lyfter att enskilda barns behov många gånger tar pedagogernas fokus från andra barn, och de andra barnen får inte bli uppmärksammade i samma utsträckning.</p> <p>Att pedagogerna inte lyckas nå vissa barn, och att de inte vet om de tolkar dem rätt. Pedagogerna ser även att de barnen inte tar för sig och att de väljer att inte leka.</p> <p>Ett arbetslag konstaterar att de inte följer en röd tråd i projektet och lärgrupperna.</p> <p>Ett arbetslag identifierar att de är bra på att reflektera över det de gör, men de utvärderar inte alltid sina aktiviteter.</p>

Styrkor:	Svagheter:
<p>Medvetenheten kring barns delaktighet och inflytande, att det är ett pågående kollegialt lärande kring ämnet, vilket bidrar till utveckling.</p> <p>Att pedagogerna fått vissa av barnen att börja förstå varför vi röstar.</p>	

Tabell 3. Förskollärarna och deras arbetslag identifierar vad de behöver kvalitetssäkra samt vad de behöver kvalitetsutveckla inom deras arbete med barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Tabellen visar en sammanställning av tio arbetslags identifierade kvalitetsområden.

Kvalitetssäkra:	Kvalitetsutveckla:
<p>3 av 10 arbetslag: bibehålla sättet att lyhörda inför barnen och barngruppens behov.</p> <p>3 av 10 arbetslag: Fortsätta vara fantasifulla och nyfikna pedagoger. Fortsätta utforska tillsammans med barnen.</p> <p>Fortsätta vara bra på att dokumentera.</p> <p>Fortsätta ha ett syn- och förhållningssätt kring att barnen är viktiga och att det är för deras skull vi är här.</p> <p>Fortsätta få barnen att vara stolta över det de gör.</p> <p>Fortsätta delta i barns lek och aktiviteter för att fortsätta stärka relationer. Fortsätta vara när- och härvarande.</p> <p>Fortsätta ta tillvara på varandras kompetenser.</p> <p>Fortsätta att ha reflekterande och uppföljande samtal i direkt anslutning till barnens önskade aktivitet.</p> <p>Fortsätta föra listor på saker som sägs eller önskas för att det inte ska glömmas bort.</p> <p>Fortsätta prata och diskutera på gemensamma möten. Vad fungerar och vad fungerar inte?</p> <p>Fortsätta fördela och hjälpas åt att fördela. Ge varandra tid.</p> <p>Fortsätta att eftersträva att materialet ska bli mer tillgängligt för barnen.</p> <p>Fortsätta med röstning och berätta för barnen varför vi röstar.</p> <p>Fortsätta vara medvetna om det här, fortsätta utveckla det arbete som har startats upp. Fortsätta ha barnen med i formandet av olika dokumentationer, särskilt de som handlar om dem själva. Fortsätta se det som viktigt att barnen är viktiga i deras egna underlag.</p> <p>Fortsätta utveckla lärmiljöerna utifrån barnens behov och önskemål.</p>	<p>4 av 10 arbetslag vill utveckla arbetet med att göra barnen mer delaktiga i SKA-arbetet.</p> <p>Utvecklingsförslag: T ex veckologgen. Gå igenom veckans lärlogg i barngruppen och låter barnen göra tillägg till det som finns och komma med förslag kring vad som ska vara med.</p> <p>Bli tydligare på att skilja på att reflektera och utvärdera.</p> <p>Låta barnen få mer delaktighet och inflytande i utvecklingssamtalen genom att de själva får planera och bestämma vad de vill visa eller berätta.</p> <p>Bli bättre på att utvärdera mer.</p> <p>Ge barnen mer alternativ som de kan rösta kring, t ex utflykter. Ta bilder på utflyktsmål som barnen sen kan ha som stöd i deras val.</p> <p>3 av 10 arbetslag: Att göra barnen mer medveten om när de har delaktighet och inflytande. Att pedagogerna berättar för barnen och benämner när det sker.</p> <p>Fortsätta utveckla kommunikationen i arbetslaget samt med vårdnadshavarna.</p> <p>Bli bättre på att vara med och se om något händer i barngruppen.</p> <p>Involvera barnen mer i stegen för undervisning och aktivitetsskapande: planering -> reflektion -> utvärdering.</p> <p>Skapa mindre grupper som genererar mer talutrymme för barnen.</p> <p>Hitta fler kommunikationssätt. AKK i form av tecken, bildstöd, pratarta osv.</p> <p>Att utveckla arbetet med att prata om det här ämnet mer, för att öppna upp ögonen för arbetslagens svagheter.</p>

Kvalitetssäkra:	Kvalitetsutveckla:
<p>Fortsätta vara medvetna och fortsätta skapa tillfällen där de yngre barnen får gå in tidigare på aktiviteter oftare än de äldre barn på förmiddagarna, och på så sätt fortsätta låta de yngre barnen få tillgång till lärmiljöerna och materialet utan att de äldre närvarar.</p>	<p>Se barnen. Vilka barn räcker upp handen kontra vilka barn gör det inte? Välja de barn som inte räcker upp handen.</p> <p>Införa lärmiljösvärderingar med barnen.</p> <p>Införa Barnens Önskeval som en stående punkt.</p> <p>Börja använda reflektionstider mer för att skapa förutsättningar.</p> <p>Låta barnen få välja mer mellan att vara ute eller inne.</p> <p>Utveckla en organisation och en struktur. Börja skriva listor för att ha koll på vilka som har fått vara med och bestämma.</p> <p>Synliggöra barnens reflektioner för dem själva.</p> <p>Hinna bearbeta dokumentation och använda den framöver. Koppla väggdokumentation till Lpfö 18 mer.</p> <p>Hitta nya sätt att ge barnen inflytande på.</p> <p>Att börja reflektera mer tillsammans.</p> <p>Samma arbetslag som lyfter att de är bra på att dokumentera och fotografera lyfter även att de behöver bli bättre på att dokumentera och inte bara sätta upp bilder eller bilder för loggar.</p> <p>Barnen behöver få större påverkan till planeringen.</p>

Sammanfattning av resultaten i Aktion 1–3

Efter aktionerna 1–3 formades nya riktade aktioner utifrån vad som framkommit i de kartläggande aktionerna.

Det framkom i *Aktion 1: kartlägningsformuläret* samt i de efterföljande kollegiala aktionsreflektionerna i Aktion 2 och Aktion 3, att förskollärarna brottades med begreppet likvärdig förskola i relation till barns delaktighet och inflytande. I och med detta så utarbetades *Aktion 4: En likvärdig förskola*. Resultatet av aktionerna 1–3 visade även på att förskollärarna var i behov av att utmanas i ett praktiskt moment där barnen skulle involveras i SKA-arbetet på något vis. För att synliggöra och identifiera förhållnings- respektive arbetssätt så fanns det även ett behov av att pedagogerna behövde observera sig själva. Därav skapades *Aktion 5: Observationsuppgift - Pedagogiska relationer*. Då det även framkom i resultatet av aktionerna 1–3 att förskollärarna definierade barns delaktighet och inflytande på olika sätt så valdes det att Aktion 6 skulle bli *Shiers delaktighetsmodell*, så att förskollärarna tillsammans i sina arbetslag fick identifiera hur deras arbetslag ser på samt hur de arbetar inom området.

Aktion 4: En likvärdig förskola

Resultatet från Aktion 4 består av bearbetat material från ljudinspelningar där förskollärarnas kollegiala reflektioner transkriberats. Resultatet redovisas utifrån en sammanställning av det inspelade materialet.

Resultatet av Aktion 4 visar att förskollärarna anser att det är svårt att mäta begreppet likvärdig förskola och vad kvalitet i förskolan innebär. En förskollärare nämner att likvärdig förskola egentligen innebär att alla har samma förutsättningar, men förskolläraren poängterar att så är det inte, eftersom alla pedagoger är olika och har sina arbetssätt. Hen redovisar att det är en orsak till att det skiljer det sig från avdelning till avdelning på en och samma förskola. Två förskollärare berättar i det kollegiala samtalet att det enligt dem är av vikt att pedagogerna är genuint nyfikna, intresserade och engagerade för att kunna skapa kvalitet:

Förskollärare 2: ”Går jag in och gör något halvdant så skulle jag inte säga att det är så hög kvalitet. Även om dom har... Även om jag kan bocka av det på läroplanen.”

Förskollärare 4: ”Ja det måste ju vara då att man utgår från läroplanen och barnkonventionen. Att man kan säga att man kan titta sen i läroplanen – det här har dom fått, det här har dom fått det här har dom fått det här har dom fått. Men att man har... att man har utbildad personal till exempel.”

Förskollärarna reflekterar även kring att det så kallade Barnrådet, där två barnrepresentanter från varje avdelning träffas tre gånger i månaden, är ett sätt att följa både Läroplanen och Barnkonventionen. Förskollärarna berättar att *likvärdig förskola* och *kvalitet* handlar om att ge barnen förutsättningar och möjligheter till att delta – sen är det barnen som väljer sin delaktighetsnivå, enligt förskollärarna. De beskriver att det är pedagogernas ansvar att inte utesluta någon. Enligt förskollärarna behöver pedagogen tillämpa stöttning samt organisera för mindre lärgrupper för att skapa förutsättningar för varje enskilt barn. Förskollärarna lyfter även att det enligt dem är av vikt att se till så att barnen placeras i grupper där det finns trygghet som kan locka fram barnen till att våga ta plats.

Aktion 5: Observationsuppgift – Pedagogiska relationer

I Aktion 5 deltog alla pedagoger på de två förskolorna enskilt. Vidare samtalade de i sina arbetslag kring observationsuppgiften och vilka effekter den gav. Alla förskollärare besvarade ett efterföljande digitalt reflektionsformulär enskilt (se frågorna i metodbeskrivning sidan 17) Efter detta deltog förskollärarna även i kollegiala reflektioner kring aktionens observationsuppgift.

Resultatet visar att förskollärarna gör barnen delaktiga i SKA-arbetet genom att de berättar för barnen vad som ska ske. De ställer riktade och allmänna frågor, och de poängterar att det är viktigt med att ha tålamod och närvaro för att skapa förutsättningar. Flertalet förskollärare svarar att under en aktivitet är det viktigt att alla barn kan se pedagogen, för att skapa möjligheter för delaktighet och inflytande. Förskollärarna fortsätter att lyfta att de har ett varierat språkande, både verbalt och kroppsligt för att alla barn ska få förutsättningar. Förskollärarna skapar mindre lärgrupper vid dessa aktiviteter för att hinna se varje enskilt barn och skapa förutsättningar för dem att hänga med och vara nyfikna och intresserade. De använder sig av olika hjälpmedel; såsom lärplattor, alternativ och kompletterande kommunikation (AKK, det vill säga såsom bland annat bildstöd och tecken), samt konkretiserar för

barnen med hjälp av till exempel gosedjur. Några förskollärare nämner att de försöker identifiera de otrygga barnen och se till att de kan få ta plats i aktiviteten efteråt, om det skulle underlätta. Förskollärarna svarar att de stöttar barnen genom att ge dem tid samt att upprepa och bekräfta det barnen uttrycker.

Förskollärarna svarar att de kunde se att uppgiften gav barnen en större förståelse för samt en möjlighet att utveckla sin egen förmåga att uttrycka sig, sina tankar och idéer. De ser att barnen beskriver på ett mer detaljerat sätt än tidigare genom att förskolläraren ställde följdfrågor. Flertalet förskollärare lyfter även att aktiviteten gav barnen möjligheter till att bli lyssnade på samt en möjlighet att utveckla sin förmåga att lyssna på andra. Det lyfts i svaren att förskollärare uppmärksammade att barnens kreativitet väcktes genom att de fick delaktighet och inflytande i SKA-arbetet och att barnen uttrycker en stolthet kring att de faktiskt få vara med. En förskollärare nämner att barnen kom med förslag på hur den planerade aktiviteten kunde göras annorlunda till nästa gång, och att barnen själva lyfter att de önskar mer delaktighet. Ett par förskollärare belyser miljöns påverkan på barnens delaktighet och inflytande. De anger i sina svar att en störande miljö bidrar till distraktion, vilket enligt dem leder till att barnen inte blir lika engagerade. En förskollärare uppmärksammade att barnen sökte inspiration i rummet när de skulle besvara förskollärarens frågor till barnen. I svaren redovisar förskollärarna att de kunde se att aktiviteten bidrog till att barnen fick större förståelse för varför vi har olika aktiviteter på förskolan, att det finns en bakomliggande tanke med dem. Flera förskollärare nämner att observationsuppgiften synliggjorde vilka barn som behöver extra stöttning.

De allra flesta förskollärarna nämner svårigheter med att involvera barnen i SKA-arbetet via observationsuppgiften, och det då främst gällande att ge alla barn lika mycket utrymme:

Förskollärare 14: ”Är det viktigast att alla kommer till tals lika mycket eller är det viktigast att alla kommer till tals? Svaret på min egen fråga blir så klart att alla ska få möjligheten att komma till tals lika mycket, men att där ligger också svårigheten eftersom jag behöver ta hänsyn till de olika individerna. Vissa är fåordiga och precisa medan andra pratar mycket men kanske med mindre substans. Vilka har då egentligen fått mest inflytande i slutändan?”

I resultatet framkommer det att det finns en upplevelse av att barnets ålder påverkar. Fyra förskollärare lyfter i det digitala reflektionsformuläret att det är svårt med de yngre barnen och de barn som inte är verbala i sin kommunikation. Förskollärarna reflekterar kring att de yngre barnen mest ville leka under aktiviteten, och att det är de äldre och talföra barnen som tar mycket utrymme enligt dem. Förskollärarna svarar att de upplever att det är svårt att fånga upp och hålla kvar barnen i aktiviteten och att upprätthålla barnens förmåga att vara koncentrerade på varandra. Det nämns även att de upplever att det är svårt att hitta och ställa reflektionsfrågor som passar barnens olika kunskapsnivåer, samt svårt att balansera kommunikationen. Flera förskollärare nämner att de ser det som ett dilemma kring hur mycket talutrymme ett barn egentligen ska få, och de problematiserar när vissa barn ska avbrytas och vissa ska ges plats. Förskollärarna reflekterar kring arbetet med barnens involvering i SKA-arbetet kontra en förskollärares ansvar:

Förskollärare 1: ”Vi kom överens om att det är svårt att låta barn bestämma. Det blir inte alltid helt hundra. När man gör en planering helt själv så har man läroplansmål, man ser till så att alla är involverade på ett bra sätt, man har det övergripande ansvaret. Men det känns som att man tappar det lite när man, och det blir så när de hittar på något som man försökte vara med och styra litegrann, så blev det när de själva fick välja, så kände man så här okej: Vad blev det här för läroplansmål nu? För hade jag fått styrt det så hade det blivit exakt det som jag hade tänkt med det här målet.

Nu blev det något annat, det blev kanske inte det bästa lärtillfället. Det blev en rolig stund. För min egen del tycker jag att det är svårt.”

Flera förskollärare redovisar att de via återblicken av inspelningen tog håll på förutfattade meningar som förskollärarna hade under själva tillfället. De kunde bland annat via videosekvensen se att den röda tråden fanns där trots att de under själva tillfället upplevde att den inte existerade. Förskollärarna anger i sina svar att det genom inspelningen skapades möjligheter att lägga märke till och analysera detaljer som förskollärarna inte såg under aktivitetens gång:

Förskollärare 2: ”Att de 2 barnen som jag trodde och upplevde tog mest plats inte tog lika mycket plats som jag upplevde”

Förskollärare 5: ”Under aktiviteten reflekterade barnen kring en rad olika matematiska saker. Tyckte under aktivitetens gång att det blev splittrat. När jag sen kollade filmen så hade barnen en rad olika funderingar och tankar kring matematik som jag inte uppfattade i stunden.”

Förskollärare 13: ”Hur bra många barn kan lyssna än fast de inte ”sitter och lyssnar”.

Flera förskollärare anger i svaren att uppgiften gav dem möjligheter till att se oväntade sociala samspel bland barnen. En förskollärare beskriver att det var spännande att i efterhand se att den som fick minst utrymme under själva skapandet däremot var den som tog det mesta utrymmet under den efterföljande reflektionen, och det med både glädje och uppmärksamhet. En förskollärare nämner även att det framkommer i inspelningen att förskolläraren stoppar barn mer än vad hen bör göra, enligt egen utsago. Förskollärarna reflekterade över det maktutrymme som pedagoger har, och att det är den vuxne som avgör hur mycket utrymme ett barn får. I resultaten redovisar förskollärarna att via inspelningen synliggörs det att det är lätt att missa vad barn säger där i stunden.

Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell

Alla pedagoger på förskolan fick i uppgift att enskilt skatta sig enligt Shiers delaktighetsmodell. Därefter samlades de i arbetslagen för att gemensamt skatta sig enligt modellen. Fortsatta reflektioner kring Shiers delaktighetsmodell och arbetslagens skattningar skedde sedan i förskolornas utvecklingsgrupper. I de efterföljande reflektionerna i förskolornas utvecklingsgrupper framkom det att några av arbetslagen hade missförstått hur modellen skulle angripas. De flesta arbetslag har skattat sig nivå för nivå, öppningar, möjligheter samt skyldigheter, medan några av arbetslagen har skattat öppningar, möjligheter samt skyldigheter för sig.

I skattningarna framkom det att arbetslagen skattade sig fram till nivå 3, men att de inte riktigt kände att de uppfyller kraven för nivå 4. Några arbetslag skattar sig till nivå 4 och nivå 5. Förskollärarna menar att även om de i arbetslagen hade liknande tankar om var de befann sig, uppstod det många bra diskussioner om barns delaktighet och inflytande i avdelningens utbildning. Arbetslagen nämner att de har stannat upp för längre diskussioner vid de frågor som rör hur mycket den enskilde vuxne är beredd att ge barnen delaktighet och inflytande (nivå 4 – *Möjligheter* ”Är jag beredd att låta barnen delta i mina beslutsfattande processer?” samt nivå 5 – *Öppningar* ”Är jag som vuxen beredd att dela inflytande och ansvar med

barn.”). Där har arbetslagen reflekterat över om de verkligen har skyldighet till att ge barnen detta och att de då ställer för höga krav på barnen.

Arbetslagen menar att orsaken till att de inte kommer längre beror på att de i arbetslaget inte har förankrade metoder i hur de kan jobba med barns delaktighet och inflytande. De lyfter upplevelsen av att tiden inte räcker till. Att de i arbetslagen behöver hitta rutiner och arbetsätt som är lätta att implementera och att använda. Arbetslagen menar också att de insett att de behöver göra en synvända och utmana sig själva inom området.

Förskollärare 1: ”Våra diskussioner handlade om att vi ibland får utmana en själv. Det är så lätt att gå i sina gamla spår och göra det som är lätt för en själv. Att vi kan göra utmaningar.”

Förskolans yngsta barn och de barn som inte har det talade ordet nämns specifikt som problematiskt i arbetet med delaktighet och inflytande. I skattningarna nämns också att arbetslagen mer frekvent har börjat reflektera över detta liksom för barns delaktighet och inflytande i utbildningen i stort. I reflektionerna samtalade de om möjliga arbetsätt och vad det innebär för dem som lärare vilket i sin tur leder till en ökad samsyn om ämnet i arbetslagen.

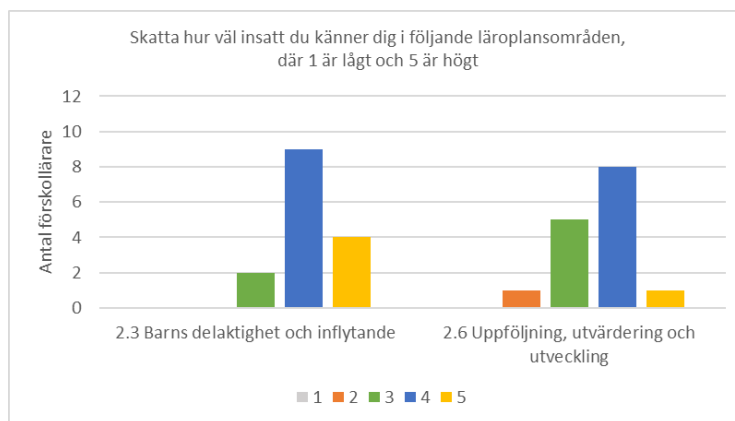
Som möjliga utvecklingsområden nämns att dokumentera och medvetengöra barnen om att de har och kan ha delaktighet och inflytande. Arbetslagen vill utveckla dokumentationerna i lärloggar och utvecklingssamtal så att barnens röster tydligare hörs. Det nämns att de vill att barnen ska involveras från början genom alla delar i undervisningen och att göra detta till en rutin.

Aktion 7: Kartlägningsformulär - Uppföljning

Nedan följer resultat från det uppföljande kartlägningsformuläret (se bilaga 3). Femton förskollärare har deltagit i besvarandet av formuläret. Frågorna 1–14 var obligatoriska frågor. Frågorna 15–16 var valfria frågor vilka alla inte besvarat. Fråga 4 och frågorna 7–9 var kvantitativa värderingsfrågor vilka presenteras som diagram. Frågorna 5–6 och 10–14 var kvalitativa frågor där förskollärarna fick beskriva sina reflektioner med egna ord. Resultatet från dessa frågor har kategoriserats och sammanfattats under analysarbetet. Resultatet presenteras som en sammanfattning av förskollärarnas reflektioner. Fråga 15 var en öppen kvalitativ fråga där förskollärarna fick möjlighet att skriva ner de reflektioner om barns delaktighet och inflytande som de upplevde att de inte fått uttrycka i formulärets övriga frågor. Resultatet har kategoriserats och sammanfattats under analysarbetet. Resultatet presenteras som en sammanfattning av förskollärarnas reflektioner.

Fråga 4. Skatta hur väl insatt du känner dig i följande läroplansområden där 1 är lågt och 5 är högt:

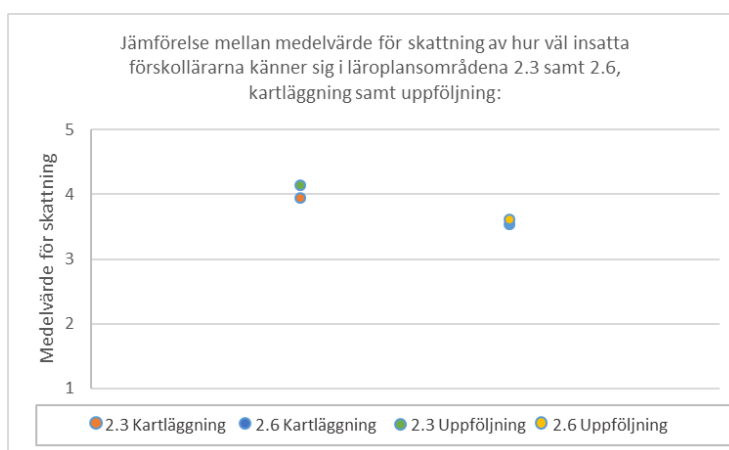
Fråga 4 i uppföljningsformuläret är samma som fråga 5 i kartlägningsformuläret (Aktion 1). Förskollärarna fick skatta hur väl insatta de känner sig i läroplansområdena 2.3 *Barns delaktighet och inflytande* samt 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling*. Resultatet från fråga 4 presenteras i figur 9. Skattningen gjordes från 1 (lågt) till 5 (högt).

Figur 9: Figuren visar resultatet av fråga 4 i uppföljningsformuläret. Fråga 4 i uppföljningsformuläret är samma som fråga 5 i kartlägningsformuläret (se Aktion 1 och figur 1). Förskollärarna fick skatta hur väl insatta de känner sig i läroplansområden 2.3 Barns delaktighet och inflytande samt 2.6 Uppföljning, utvärdering och utveckling. Skattningen gjordes från 1 (lågt) till 5 (högt).

Resultatet för läroplansområdet 2.3 *Barns delaktighet och inflytande* visar att fyra förskollärare skattar sig till 5, nio förskollärare skattar sig till 4 och två förskollärare skattar sig till 3. Medelvärde för förskollärarnas skattningar är 4,1. Resultatet för läroplansområdet 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling* visar att en förskollärare skattar sig till 5, åtta förskollärare skattar sig till 4, fem förskollärare skattar sig till 3 och en förskollärare skattar sig till 2. Medelvärde för förskollärarnas skattningar är 3,6.

I figur 10 presenteras ett diagram där medelvärden från kartlägningsformulärets fråga 5 jämförs med medelvärden från uppföljningsformulärets fråga 4. Skattningen gjordes från 1 (lågt) till 5 (högt). Resultatet visar att medelvärdet för förskollärarnas skattningar i läroplansområdet 2.3 *Barns delaktig och inflytande* har gått från 3,9 i kartlägningsformuläret till 4,1 i uppföljningsformuläret. Resultatet visar att medelvärdet för förskollärarnas skattningar i läroplansområdet 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling* har gått från 3,5 i kartlägningsformuläret till 3,6 i uppföljningsformuläret.

Figur 10: Figuren visar medelvärde från kartlägningsformulärets Fråga 5 jämfört med medelvärde från uppföljningsformuläret fråga 4 (Aktion 1). Förskollärarna fick skatta hur väl insatta de kände sig i läroplansområden 2.3 *Barns delaktighet och inflytande* samt 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling*. Skattningen gjordes från 1 (lågt) till 5 (högt).

Fråga 5. Har ditt förhållningssätt och/eller arbetsätt utvecklats genom FoU-projektet?

De deltagande förskollärarna skriver att projektet har gjort att ett större fokus har lagts på ämnet i barngrupperna. Projektet har lett till en större medvetenhet om ämnet och hur de själva kan utvecklas vilket i sin tur har lett till fler reflektioner i arbetslagen. Reflektionerna har handlat om hur undervisningen kan utformas för att utveckla barns delaktighet och inflytande i vardagen. I och med projektet och dess riktade aktioner har de fått upp ögon för nya områden som barnen kan ha delaktighet och inflytande över. De nämner att barnen har fått större inflytande i de olika stegen i det systematiska kvalitetsarbetet: planering, dokumentation, reflektion och utvärdering. Barnen har till en högre grad blivit medvetengjorda om att de har och kan få delaktighet och inflytande i utbildningen. Röstning och olika valmöjligheter anges som en metod som utvecklats.

Förskollärare 10: ”Ja. Barnens delaktighet och inflytande är något som vi diskuterar mer i arbetslaget och har i åtanke mer. Det har gjort att jag funderar mer på hur jag gör med barns delaktighet och inflytande. Jag upplever att jag försöker vara mer lyhörd för barnens tankar och idéer i verksamheten.”

Fråga 6. Anser du att FoU-projektet har gjort skillnad för barnens delaktighet och inflytande i förskolans SKA-arbete?

Förskollärarna menar att FoU-projektet har gjort att ett större fokus har legat på barns delaktighet och inflytande i det systematiska kvalitetsarbetet. Detta har medfört att fler reflektioner och diskussioner inom ämnet sker på förskolorna. Projektet har gjort dem medvetna om barns delaktighet och inflytande i SKA-arbetet vilket i sin tur har lett till en ökad medvetenhet hos barnen. Förskollärarna nämner också att tidsomfånget för de riktade aktionerna har varit för kort (cirka sex månader) för att verkligen kunna säga att de givit bestående effekt på förskolornas utbildning.

Förskollärare 4: ”Jag tror att dem flesta pedagogerna har blivit mer insatta i dem frågorna och också börjar förstå hur viktiga dem är. Därmed diskuteras frågorna mer djupgående och regelbundet i olika forum.”

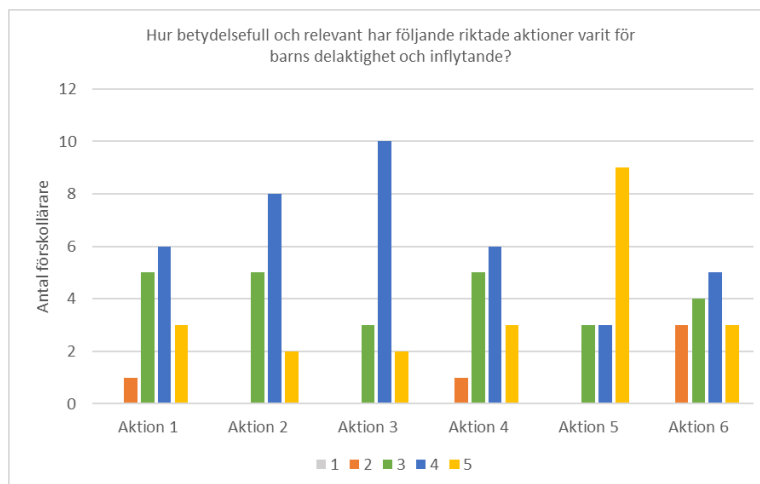
Förskollärare 6: ”Jag tror att barnens delaktig och inflytande hsr uppmärksamats och fått en större plats. Eftersom vi diskuterat och funderat över hur vi arbetar med dessa läroplansmål. Vart vill jag komma, hur kan jag få in barnen mer osv. Jag har reflekterat hur jag arbetat och vart jag vill hamna.”

Förskollärare 15: ”Huruvida projektet gjort skillnad för barnens delaktighet och inflytande tror jag är för snart att säga. Men jag tror att ett forskningsprojekt som detta leder till en ökad medvetenhet hos förskollärare och barnskötare som involveras och därmed hoppas jag det påverkar pedagogernas förhållningssätt som i sin tur gör skillnad för barnens delaktighet och inflytande i förskolan.”

Fråga 7. Hur betydelsefull och relevant har följande riktade aktioner varit för barns delaktighet och inflytande? 1 = lågt och 5 = högt

Deltagarna fick i uppföljningsformuläret skatta hur betydelsefulla och relevanta projektets aktioner varit för barns delaktighet och inflytande. Skattningen gjordes från 1 (lågt) till 5 (högt). De aktioner som skattningen handlade om och som gjorts inom ramen för projektet är Aktion 1: *Kartläggningsformulär*, Aktion 2: *Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö 18?*, Aktion 3: *Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla*, Aktion 4: *En likvärdig förskola*, Aktion 5:

Observationsuppgift – pedagogiska relationer samt **Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell**. I figur 11 presenteras resultatet från förskollärarnas skattningar.

Figur 11: Figuren visar resultatet av fråga 7 i uppföljningsformuläret. Förskollärarna fick skatta hur betydelsefulla och relevanta projektets aktioner varit för barns delaktighet och inflytande. Skattningen gjordes från 1 (lågt) till 5 (høgt). De aktioner som skattningen handlade om och som gjorts inom ramen för projektet är Aktion 1 kartläggningsformulär, Aktion 2 Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö 18?, Aktion 3 Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla, Aktion 4 En likvärdig förskola, Aktion 5 Observationsuppgift – pedagogiska relationer samt Aktion 6 Shiers delaktighetsmodell.

Aktion 1: Kartläggningsformulär, har förskollärarna svarat på detta sätt: en förskollärare 2, fem förskollärare 3, sex förskollärare 4, och tre förskollärare 5.

Aktion 2: Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö 18?, har förskollärarna svarat på detta sätt: fem förskollärare 3, åtta förskollärare 4, och två förskollärare 5.

Aktion 3: Kvalitetssäkra – kvalitetsutveckla, har förskollärarna svarat på detta sätt: tre förskollärare 3, tio förskollärare 4, och två förskollärare 5.

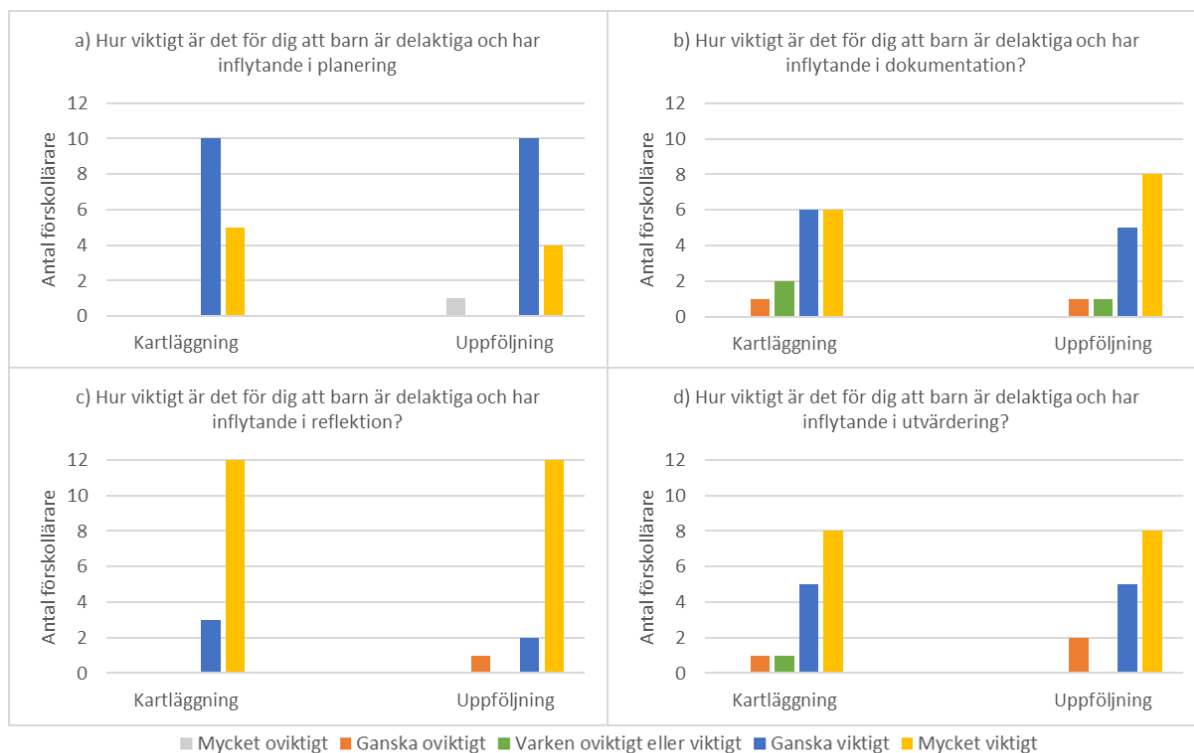
Aktion 4: En likvärdig förskola, har förskollärarna svarat på detta sätt: en förskollärare 2, fem förskollärare 3, sex förskollärare 4, och tre förskollärare 5.

Aktion 5: Observationsuppgift – pedagogiska relationer, har förskollärarna svarat på detta sätt: tre förskollärare 3, tre förskollärare 4, och nio förskollärare 5.

Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell, har förskollärarna svarat på detta sätt: tre förskollärare 2, fyra förskollärare 3, fem förskollärare 4, och tre förskollärare 5.

Fråga 8. Hur viktigt är det för dig att barn är delaktiga och har inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering:

Fråga 8 i uppföljningsformuläret är samma som fråga 6 i kartläggningsformuläret (Aktion 1). Förskollärarna fick skatta hur viktigt det var för dem att barn är delaktiga och har inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Resultatet från fråga 8 presenteras i figur 12. Skattningen gjordes enligt följande: mycket viktigt, ganska oviktigt, varken viktigt eller oviktigt, ganska viktigt samt mycket viktigt.

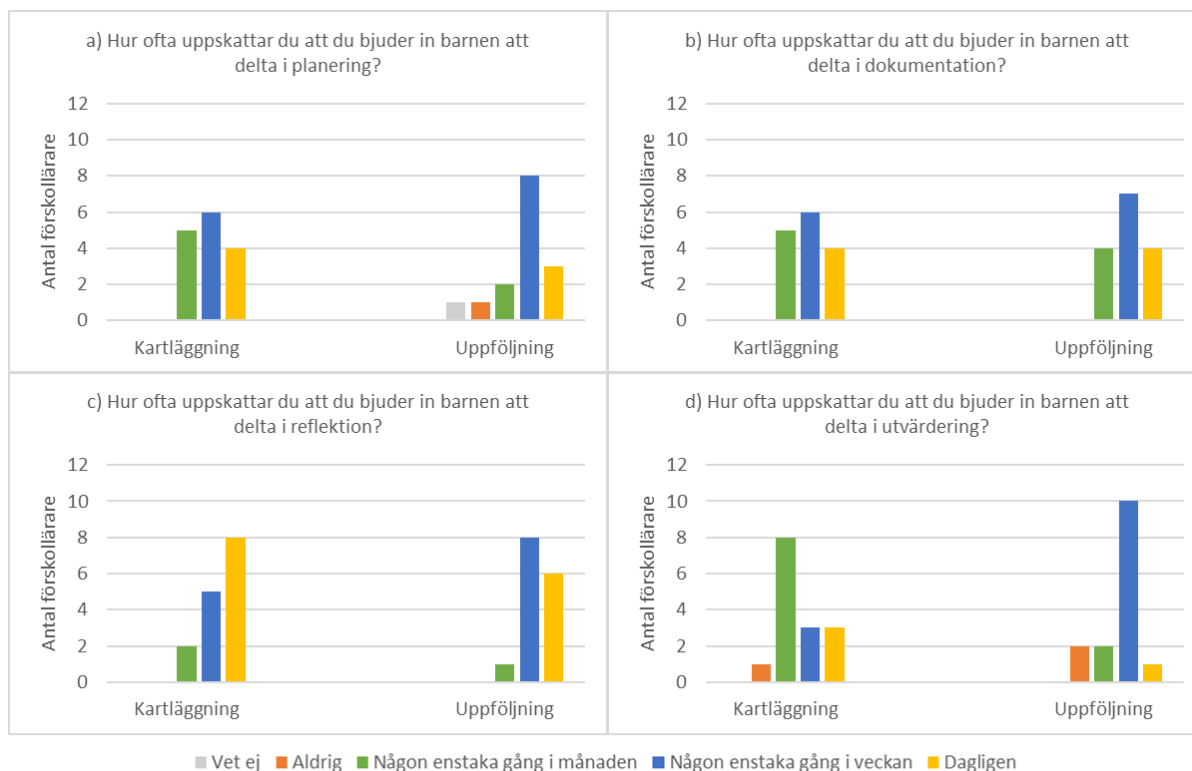

Figur 12: Figuren visar resultaten av fråga 6 i kartläggningsformuläret (Aktion 1) jämfört med fråga 8 i uppföljningsformuläret. Förskollärarna fick skatta hur viktigt det var för dem att barn har delaktighet och inflytande i a) planering, b) dokumentation, c) reflektion och d) utvärdering. Skattningen gjordes enligt följande: mycket viktigt, ganska oviktigt, varken viktigt eller oviktigt, ganska viktigt samt mycket viktigt.

Resultatet för planering visar att fyra förskollärarna anser att det är mycket viktigt att barnen har delaktighet och inflytande i reflektion, tio förskollärare anser att det är ganska viktigt och en förskollärare anser att det är mycket oviktigt. Resultatet för dokumentation visar att åtta förskollärare anser att det är mycket viktigt, fem förskollärare anser att det är ganska viktigt, en förskollärare anser att det är varken oviktigt eller viktigt och en förskollärare anser att det är ganska oviktigt. I resultatet för reflektion kan vi se att tolv förskollärare anser att det är mycket viktigt, två ganska viktigt och en förskollärare anger det som ganska oviktigt. Resultatet för utvärdering visar att åtta förskollärare anger mycket viktigt, fem ganska viktigt och två ganska oviktigt.

Fråga 9. Hur ofta uppskattar du att du bjuder in barnen att delta i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering:

Fråga 9 i uppföljningsformuläret är samma som fråga 7 i kartläggningsformuläret (Aktion 1). Förskollärarna fick skatta hur ofta de bjuder in barn att delta i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Resultatet från fråga 9 presenteras i figur 13. Skattningen gjordes enligt följande: vet ej, aldrig, någon enstaka gång i månaden, någon enstaka gång i veckan samt dagligen.

Figur 13: Figuren visar resultaten av fråga 7 i kartlägningsformuläret (Aktion 1) jämfört med fråga 9 i uppföljningsformuläret. Förskollärarna skattade hur ofta de bjöd in barn att delta i a) planering, b) dokumentation, c) reflektion samt d) utvärdering. Skattningen gjordes enligt följande: vet ej, aldrig, någon enstaka gång i månaden, någon enstaka gång i veckan samt dagligen.

Resultatet för planering visar att tre förskollärare bjuder in barnen dagligen, åtta någon enstaka gång i veckan, två någon enstaka gång i månaden, en gör det aldrig och en förskollärare anger att hen inte vet hur ofta. Resultatet för dokumentation visar att fyra förskollärare bjuder in barnen att delta i dokumentation dagligen, sju gör det någon enstaka gång i veckan och en förskollärare gör det någon enstaka gång i månaden. I resultatet för reflektion anger sex förskollärare att de bjuder in barnen dagligen, åtta förskollärare gör det någon enstaka gång i veckan och en förskollärare gör det någon enstaka gång i månaden. Resultatet för utvärdering visar att en förskollärare bjuder in barnen dagligen, tio förskollärare gör det någon enstaka gång i veckan, två förskollärare anger någon enstaka gång i månaden och två förskollärare bjuder aldrig in barnen att delta i utvärdering.

Fråga 10. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i planering?

Fråga 10 i uppföljningsformuläret är samma som fråga 8 i kartlägningsformuläret (Aktion 1). I formuläret beskriver flera förskollärarna att de involverar barnen i planering genom att utvärdera redan gjord undervisning. Vid utvärderingen ställer förskollärarna frågor till barnen om den gjorda aktiviteten som utvärderas. Frågorna syftar till att ta reda på vad barnen tyckte var roligt med aktiviteten och om de har förslag på vad de kan göra nästa gång. Det kan handla om till exempel val av material eller lekar. Dessa förslag tas med i planeringen av nya aktiviteter och utvärderingen blir då också en planering. Planeringen görs både med barnen och med arbetslaget. När aktiviteten görs påminner förskollärarna barnen om att de (barnen) var med och planerade aktiviteten.

Förskollärare 3: ”Efter att vi utvärderar en aktivitet får barnen komma med sin input på hur det var och hur vi kan göra annorlunda, barnen får även reflektera kring vad vi kan göra nästa gång. På detta vis involveras barnen i planeringen. Det barnen visar intresse för fångar vi upp och arbetar vidare med.”

Förskollärare 11: ”Vid samtal och planerade aktiviteter ställs frågor som vad tyckte du var bra och mindre bra, vad hade du velat göra till nästa gång osv. Vid planering av en ny aktivitet använder vi oss av didaktisk planerings mall som barnen får vara med att fylla igenom projektor.”

Några förskollärare nämner att de frågar barnen vad de vill göra och att de bjuder in barnen till planeringssamtal, där barnen får komma med förslag om vad som ska göras. Röstning är något förskollärarna beskriver som en metod att använda för att involvera barn i planering. Barnen kan då få rösta om vilken bok som ska läsas eller vilket nästa utflyktsmål ska bli.

Förskollärarna beskriver också att de involverar barnen i planering genom att bygga upp en tillitsfull relation till varje barn, de observerar och tolkar det barnen intresserar sig för, gör och säger.

Förskollärare 14: ”Framför allt genom att bygga upp en nära relation till resp barn. Sedan genom att försöka vara lyhörd, ställa frågor och observera. I samband med projektet planerade jag ett undervisningstillfälle med barn. Detta tyckte jag var ganska svårt, då en hel del handlar om sådant vissa barn inte behöver ta del av kring andra, och jag får fundera mer över hur formen för detta bäst ska vara. Nytt för mig med SÅ delaktiga barn.”

Fråga 11. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i dokumentation?

Fråga 11 i uppföljningsformuläret är samma som fråga 9 i kartläggningsformuläret (Aktion 1). I formuläret nämner förskollärarna att barnen involveras i dokumentationen genom att barnen själva får dokumentera verksamheten genom att fota med iPad. Förskollärarna involverar barnen genom att fråga dem om de får sätta upp alster och foton på barnen på avdelningens väggar. De nämner också att de tolkar barnens uttryck och kroppsspråk för att ta reda på hur barnen uppfattar de olika dokumentationerna. Barnen involveras genom att de får vara med och bestämma över vilka foton som sätts upp på väggarna eller läggs upp i lärloggar i Unikum. I formuläret nämns också att detta kan vara ett utvecklingsområde.

Förskollärare 5: ”Genom att barnen får samtala/reflektera kring bilder (eller annat) som vi dokumenterat. Bilderna finns uppsatta i miljön, i pärmar eller digitalt. Barnen får skapa sin egna dokumentation genom att ta bilder eller bestämma vad som ska sättas upp på väggen.”

Förskollärare 8: ”Barnen är själva med och foto dokumenterar sedan kan jag säga vilken bra tanke är det okej om jag skriver ner den så jag kan komma ihåg. Eller att barnen på egna initiativ säger ”*kan du ta ett foto på det här*””

Förskollärare 12: ”Jag tar bilder på det vi gör och när vi är färdiga med aktiviteten lägger jag iPaden/ bilden på golvet och sedan tittar vi på det till. Jag ställer olika frågor till barnen som: *vad vill ni att jag sätter upp för bilder på väggen? Får jag sätta upp en bild av dig?* Jag tolkar barnens uttryck. Barnen kan peka på iPaden och visa med kroppen och jag tolkar barnens kroppsspråk.”

Fråga 12. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i reflektion?

Fråga 12 i uppföljningsformuläret är samma som fråga 10 i kartläggningsformuläret (Aktion 1). Förskollärarna involverar barnen i reflektion genom att samtala med barnen om aktiviteter,

händelser och dokumentationer. De nämner att reflektionen är av betydelse för att låta barnen komma till tals och att de då kan stötta barnen i att uttrycka sig. Dessa reflektioner sker inte bara genom planerade aktiviteter utan även spontant i stunden. Reflektionerna sker både i grupp och enskilt. Syftet med dessa reflektioner kan vara att återkoppla aktiviteten, se vad barnen kommer ihåg från aktiviteten, att ta reda på vad barnen tyckte om aktiviteten eller att ta reda på hur undervisningen kan utvecklas. Flera av förskollärarna nämner lunchen och samtalen kring matbordet som ett viktigt tillfälle för reflektion tillsammans med barngruppen.

Förskollärare 10: ”Samtala med barnen i och efter aktivitet. Lyssna och vara lyhörd för deras tankar och hjälpa att sätta ord på det barnen vill säga. Visa bilder på det vi gjort tillsammans för att minnas och kunna gå tillbaka.”

Förskollärare 14: ”Barnen uppmuntras tänka, fundera och kommentera allt de deltar i. På egen hand, tillsammans med mig eller med fler och i olika stora sammanhang. Jag försöker ställa frågor som öppnar för tankeverksamhet.”

Fråga 13. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i utvärdering?

Fråga 13 i uppföljningsformuläret är samma som fråga 11 i kartlägningsformuläret (Aktion 1). Förskollärarna nämner att de involverar barnen i utvärdering av undervisning i anslutning till reflektion över exempelvis en aktivitet. De använder dokumentationer, observationer och frågor för att ta reda på vad barnen tyckte om aktiviteten, om de vill göra om aktiviteten eller om de har förslag på hur de kan gå vidare. Några förskollärare nämner också att de utvärderar med det enskilda barnet i samband med utvecklingssamtalet.

Förskollärare 4: ”Mest genom att tolka barnens intresse och engagemang under aktiviteten.”

Förskollärare 6: ”I utvärderingen går vi ofta fram till vår bildvägg där vi har bilder uppsatta om det vi gör som byts ut. Barnen går ofta fram dit, vill peka och prata om vad bilderna visar och vad vi gjort. Där har vi samtal om vad vi kan göra till nästa gång eller om de skulle vilja göra samma aktivitet eller utveckla till nästa gång. Om område är intressant.”

Förskollärare 7: ”Innan utvecklingssamtalet går jag igenom barns enskilda lärloggar tillsammans med barnet. Vi pratar om det dokumenterade lärandet och tillsammans med barnet försöker formulera vad har barnet lärt sig. Inför utvecklingssamtalet intervjuar jag barnen och fyller i barnets svar i formuläret på Unikum.”

Fråga 14. Dina reflektioner eller förslag kring hur vi skulle kunna utveckla barns delaktighet och inflytande inom planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering.

Fråga 14 i uppföljningsformuläret är samma som fråga 14 i kartlägningsformuläret (Aktion 1). Förskollärarna nämner att de vill bjuda in barnen mer till delaktighet och inflytande i undervisningen. De nämner att det är förskolan som lägger grunden för barns delaktighet och inflytande och att de vill att barnen ska känna att de har delaktighet och inflytande. De nämner att de lättare kan ge barnen inflytande och delaktighet genom att vara närvarande i barnens lek. När de är närvarande och lyhörda lärare lär de känna barnen och skapar relationer till dem. De får kunskap om barnens intresseområden samt vilka barn som behöver extra stöttning, och kan då bättre utmana barnen. De nämner att barnen kan få vara med och planera och bestämma över innehåll i olika aktiviteter. Att barnen är med och reflekterar om undervisningens innehåll i både smågrupper och i storgruppen för att belysa olika tankar. Förskollärarna nämner också att de vill bli bättre på att visa och sätta upp olika

dokumentationer för barnen. De nämner att de vill bli bättre på att planera för barns delaktighet och inflytande i varje enskild undervisningssituation samt att de vill ge tid för detta i undervisningssituationerna.

Förskollärare 2: ”Låta det få större plats i aktiviteter, vi har för lite tid för att hinna med allt.”

Förskollärare 12: ”Jag tänker att nu lägger jag grunden för barns delaktighet och inflytande, det är nu när det är runt ett år som de märker att deras åsikter och tankar räknas och tas tillvara på. Ju äldre barnen blir desto bättre kommer barnen att bli på detta.”

Arbetslagets lärlogg är en del som flera av förskollärarna nämner som ett område där de vill utveckla barnens delaktighet och inflytande. Förskollärarna vill göra detta dels genom att involvera barnen mer i utformandet av lärloggarna och dels genom att tydligare beskriva arbetslagets arbete med delaktighet och inflytande för vårdnadshavarna.

Flera av förskollärarna nämner betydelsen av kollegiala reflektioner. De menar att det är viktigt att tillsammans med kollegorna hitta metoder och arbetssätt för att öka barnens delaktighet och inflytande. En metod som några förskollärare nämner är att föra kontinuerliga diskussioner om detta och att dela med sig om goda exempel, både i arbetslaget men även till övriga kollegor på förskolan. De lyfter också vikten av att fortsätta göra uppgifter inom området för att träna på att ge barnen delaktighet och inflytande i undervisningen.

Förskollärare 5: ” Genom att vi fortsätter reflekterar i arbetslaget kring vårt pedagogiska förhållningssätt i dessa frågor. Att vi fortsätter observera oss själva och har dessa glasögon på oss. Hur tar barnet plats? Får barnet sin röst hörd? Blir barnet lyssnat på?”

Fråga 15. Övriga tankar kring barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering

Fråga 15 var en valfri fråga att besvara och 14 förskollärare av 15 har besvarat den. Fråga 15 i uppföljningsformuläret är samma som fråga 15 i kartläggningsformuläret (Aktion 1). Förskollärarna nämner att projektet har satt fokus på läroplansområdena 2.3 *Barns delaktighet och inflytande* och 2.6 *Uppföljning, utvärdering och utveckling*. Genom projektet har de testat olika metoder för att ge barnen mer delaktighet och inflytande. Pedagogiska och mänskliga relationer mellan lärare och barn anges som viktig för barns delaktighet och inflytande. En svårighet som nämns är att alla barn ska ha delaktighet och inflytande och inte bara de som är verbala. Flera pedagoger belyser svårigheter med de yngsta barnen och de barn som inte har de talade ordet. Flera menar också att fokus på området behövs hållas en längre tid för att fördjupa arbetet med barns delaktighet och inflytande ordentligt. Förskollärarna problematiserar också barns delaktighet och inflytande med funderingar över hur mycket delaktighet och inflytande barnen ska ha i praktiken och över vad kan de ha delaktighet och inflytande över. Förskollärarna relaterar detta också till sin egen yrkeskompetens där de menar att de som utbildade lärare vet vilka mål de vill att deras undervisning ska leda till. De nämner att det varit bra diskussioner i arbetslaget under projektets gång och att de vill ha fler riktade aktioner inom området.

Förskollärare 5: ”Det är viktigt att ha en bra relation till barnet och känna det. Det för att kunna tolka eller få ett bra samtal med barnet. En bra pedagogisk relation och mänsklig relation. Viktigt att vi som arbetslag har koll på att alla barnen får inflytande och känner det.”

Förskollärare 8: ”Det har förts bra diskussioner i arbetslag kring detta. Öppnat upp för att det kanske inte var så

svårt som man tänkt sig samt att det uppmärksammas för barnen i spontana och planerade stunder.”

Förskollärare 12: ”Jag skulle önska att projektet pågår under en längre tid. Jag tänker att tre år är lämpligt för då kan man fördjupa sig i arbetet ordentligt.”

Förskollärare 14: ”Jag tycker att det är på sin plats att fortsätta fundera på och diskutera kring barns delaktighet och inflytande. Hur stort ska inflytandet vara? På vilket sätt? Jag som pedagog har förhoppningsvis både erfarenhet och kunskaper i mitt yrke som barnen av förståeliga skäl inte besitter. Samtidigt är ju verksamhetens kvalitet helt avgörande av hur intresserade av och aktiva i den barnen är och utan delaktighet och inflytande tenderar människor generellt lessna och inte vilja ta till sig. Så diskussionsfrågan är HUR?”

Diskussion

Under diskussionsavsnittet kommer projektets fyra frågeställningar att besvaras under enskilda rubriker. Slutligen lyfts avslutande kommentarer där effekterna av detta projekt diskuteras.

Hur tolkar förskollärare förskolans läroplan gällande barns delaktighet och inflytande?

Tanken med *Aktion 2 – Hur tolkar vi läroplanen, Lpfö 18?* var att kollegialt reflektera över och skapa förståelse för läroplansområdet, förskollärarnas uppdrag enligt läroplanen samt att få syn på möjligheter till utveckling i förskolornas utbildning. Genom att förskollärarna först fick läsa Lpfö 18 enskilt, för att sedan samtala om sina tolkningar i det kollegiala lärandet skapades möjligheter till en djupare förståelse, ett vidgat perspektiv samt att det gav en möjlighet för förskollärarna att vilja utveckla sig själva inom området. Det blev tydligt i resultaten att centrala begrepp i läroplanen definieras olika av förskollärarna. Det fanns ett starkt behov av att samtala kring och reda ut vad begreppen står för, för att kunna skapa en samsyn kring förskollärarnas roll i skapandet av barns delaktighet och inflytande. Flertalet förskollärare benämnde läroplanen som ”luddig”, och att styrdokumentet är en enda stor tolkningstext, vilket problematiserar uppdraget. Precis som Wallin (2023b) och Åkerblom (2019) poängterar så är det av vikt att texter såsom läroplanen läses regelbundet och samtalas kring kontinuerligt, för att skapa en förståelse för innebörden, men kanske även för att se nya infallsvinklar. I och med *Aktion 2* fick förskollärarna möjlighet att först läsa läroplanen enskilt och sedan samtala och reflektera kring den i kollegiala sammanhang. På detta sätt skapade projektet inte bara möjlighet till att göra en djupare analys och skapa samförståelse, utan även hitta nya vägar att se på saker och ting. De kollegiala reflektionerna fick tydligt fokus på att problematisera begreppen *demokrati*, *reellt inflytande* och *delaktighet*. Det framkom i samtalen att synen på begreppen inte alltid var samstämt, och då främst begreppen reellt inflytande och delaktighet. Flera förskollärare lyfter att delaktighet är en känsla, och därmed svår att få fatt på och mäta, särskilt bland de yngsta och/ eller icke-verbala barnen. Men som nämnt så är det av vikt att pedagogerna är lyhörda till barnen och deras signaler, och när det inte passar barnen så går de många gånger därifrån. För oss som författare av detta projekt är det ett kvitto på upplevelsen av delaktighet. Stannar barnet kvar i en aktivitet där barnet inte känner sig delaktigt?

I *Aktion 4 – En likvärdig förskola* problematiserades även begreppet *likvärdig förskola*. Förskollärarna hade ett fortsatt behov av att redogöra för sina tankar på hur begreppen omsätts i praktiken. En tydlig reflektion från förskollärarna var att alla är olika och därför skiljs även arbetssättet åt. En ytterligare aspekt som förskollärarna problematiserade i läroplanen var ”*varje enskilt barn*”, och att delaktigheten och inflytandet bör ske på daglig basis, i stället för över en längre tid. Någon förskollärare upplevde att det hinns inte med, och att läroplanen på så sätt blir ouppnåelig. Men via de kollegiala reflektionerna öppnades det upp för samtal där flera förskollärare tillsammans kunde bena ut kring hur de kan tänka i frågan. Utan dessa möjligheter till kollegiala reflektioner kanske frågan inte skulle beröras, och det skulle kunna utgöra en risk att förskollärarens tankar om tidspress blir ett hinder för barnens delaktighet och inflytande. Här skapades det möjligheter för kritiskt deltagande aktionsforskning (Rönnerman, 2022) då förskollärarna tillsammans granskade och problematiserade läroplanens innehåll i relation till sina egna kunskaper och erfarenheter. Det ömsesidiga engagemanget (Bergmark & Westmark, 2022; Rönnerman, 2022; Skolverket, 2023) fick förutsättningar för att stärkas och förskollärarna fick i sin tur möjligheter till att utveckla sig själva genom att ta del av varandras perspektiv.

I resultaten från flertalet av aktionerna framkommer det en åsikt om en form av yrkesstolthet bland förskollärarna. Förskollärarna lyfter att det är de som sitter med kunskapen och erfarenheten och det finns åsikter om att barnen inte behöver en aktiv direkt involvering i förskolans SKA-arbete. Några förskollärare lyfter tankar om att arbetet ska vara meningsfullt för dem, och att det kanske till och med är som så att barnen kanske bör avlastas från detta. Vår reflektion här är att det snarare ligger på förskollärarens ansvar att göra arbetet meningsfullt och lärorikt. På så sätt vore det omöjligt att det blev en belastning på barnen, enligt vår mening. Förskollärarna menar att barnen ges delaktighet och inflytande indirekt genom att förskollärarna själva planerar undervisningen utefter de intressen och behov som observerats i barngruppen av de vuxna. Flertalet förskollärare lyfter att barns delaktighet och inflytande många gånger handlar om att barnen får rösta på olika färdiga valmöjligheter. Biteus & Engholm (2016) och Nytoft (2024) poängterar dock att val och inflytande är två skilda begrepp och att det inte räcker med att barnen får rösta eller välja mellan olika alternativ för att kalla det för att barnen har delaktighet och inflytande. Författarna påtalar att det är förskollärarens uppgift att se till så att styrdokument efterföljs och att förskolans pedagoger planerar för en utbildning där barns delaktighet och inflytande får en tydlig plats, men att det även kan handla om att pedagogerna behöver utmana barnen för att vidga deras intressen. I *Aktion 4* beskriver förskollärarna att det handlar om att det är deras ansvar att skapa förutsättningar och möjligheter för barns delaktighet och inflytande. Vår tolkning av litteratur kontra projektets resultat är att det ena utesluter inte det andra. Att förskollärarna öppnar upp och släpper in barnen mer i förskolans systematiska kvalitetsarbete innebär inte att förskollärarna släpper kontrollen. Förskolläraren bär fortfarande huvudansvaret, men genom att släppa in barnen mer kan förskolläraren få hjälp till att vidga sitt synsätt och se saker som förskolläraren tidigare inte tänkt på. På så sätt kan demokratin vidgas, vilket även styrks av bland annat Nytoft (2024) samt Wiking (2022). Vi ser det därför som gynnsamt för verksamheten om barnen får möjlighet att bli mer delaktiga i förskolans arbete med planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Vi ser även att barnens perspektiv på så sätt hjälper pedagogerna med SKA-arbetet, och att det blir ett kollegialt lärande mellan barn och pedagoger.

Hur gör förskollärarna barnen delaktiga i det systematiska kvalitetsarbetet?

Förskollärarna beskriver i både kartlägnings- och uppföljningsformuläret hur de involverar barnen i förskolans SKA-arbete. Vi ser att förskollärarna beskriver en process där planering, dokumentation, reflektion och utvärdering hänger ihop som en spiral där det ena leder till det andra. Gällande planering av olika aktiviteter beskriver de att de observerar och lyssnar till barnen för att reda på deras intressen för att sedan ta detta i beaktande för att planera undervisningen. Deras svar i uppföljningsformuläret skiljer sig lite åt jämfört med kartlägningsformuläret då förskollärarna mer tydligt beskriver olika sätt som de involverar barnen i planering av olika aktiviteter. Gällande dokumentation av undervisning dokumenterar förskollärarna med text och bild, men de kan även involvera barnen i att göra detta. Dokumentationerna sätts upp på väggar eller projiceras på bildskärm så att barnen kan ta del av dokumentationerna. Förskollärarna frågar barnen vad som ska sättas upp och tar också reda på deras reflektioner angående dokumentationerna. Dokumentationerna används som underlag för reflektion tillsammans med barnen och i arbetslaget. Dessa reflektioner syftar till att utvärdera undervisningen. Utvärderingen görs tillsammans med barnen och i arbetslagen. Utvärderingen ligger sedan till grund för att utforma och planera för nya undervisningssituationer.

De främsta styrkor som framkommer, gällande förskollärarnas enskilda samt arbetslagens gemensamma arbete med barnens delaktighet och inflytande i det systematiska kvalitetsarbetet, är bland annat synen på kompetenser. Enligt förskollärarna är det även av stor betydelse att ha en stark relation till barnen, att vara ett sammansvetsat arbetslag där kommunikationen är välfungerande samt att kommunikationen med vårdnadshavarna är god och samspelt. En viktig styrka är enligt arbetslagen att pedagogerna är närvarande och lyssnar på barnen. Pedagogerna ska visa lyhördhet gentemot barnen, deras intressen och behov samt göra anpassningar därefter. Genom att dela in barnen i grupper med färre barn menar förskollärarna att det är lättare att stötta och göra anpassningar. Dessa reflektioner understöds av flera forskare. Till exempel beskriver Nytomt (2024) att pedagogerna måste lägga tid på att lära känna barnen samt skapa trygga och tillitsfulla relationer med varje barn. Barnen ska mötas av vuxna som visar att de ser och lyssnar till dem. Persson (2021) menar vidare att en förskola av hög kvalitet gynnas av goda pedagogiska relationer. Pedagogiska relationer handlar om hur pedagoger kan möta och stötta varje enskilt barn i deras utveckling och lärande. Däremot upplever vi att Skolinspektionens definition kring hög kvalitet (Skolinspektionen, 2018) i förskolan hamnar i lite skymundan. Skolinspektionen lyfter områden där SKA-arbetet är av vikt för en förskolas grad av kvalitet. Utifrån vårt projekts resultat kan slutsatser dras kring att det blir mycket fokus på de pedagogiska relationerna och mötet med det enskilda barnet, medan det systematiska kvalitetsarbetet och vikten av det inte värdesätts till den nivå som sig bör enligt Skolverket (2018) samt Skolinspektionen (2012:7; 2018). Vår mening är att det i stället bör ske i symbios, där det ena inte utesluter det andra, utan snarare att det kompletterar varandra. Om barnen får ta större plats i förskolans SKA-arbete så genererar det i vår mening utveckling av de pedagogiska relationerna. Barn och pedagoger möts i ett kollegialt lärande, och relationerna stärks när vi skapar en djupare förståelse för varandra. Både barn och pedagoger behöver få komma med insikt med ”*aha, du tänker så! Jag tänker så här...*”. Vi ser dock i resultaten från bland annat *Aktion 5: observationsuppgift – pedagogiska relationer*, att flertalet av förskollärarna själva öppnar upp för den dörren. Flera förskollärare menar att genom detta projekt där barnen fått delaktighet

och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering har ökat pedagogens förståelse för det enskilda barnet samt att relationer dem emellan stärks. Förskollärarna beskriver att barnen bidrar med ett annat perspektiv, vilket gör att det inte bara skapas möjligheter för att synliggöra det som inte tidigare uppmärksammat utan även gör att de får en annan syn på både barn och undervisning. Den inställningen var inte lika tydlig i resultatet från *Aktion 1 – kartläggningsformuläret*. Kvarnryd (2022) och Nytomt (2024) kopplar detta till den vuxnes makt över barn, där pedagogen behöver släppa in barnen mer vilket berikar utbildningen. Vår hypotes är att det innan varit lite av en okänd mark för förskollärarna att släppa in barnen i SKA-arbetet på den nivå som projektet har bidragit till, och därmed har det även funnits en inre konflikt kring arbetet. Vår tanke är att ju fler gånger vi vågar prova på, desto mer naturligt kommer det att bli.

Det framkommer i resultatet att ett par avdelningar har börjat att anpassa arbetet med veckologgar/veckobrev, utvecklingssamtalsunderlag och barnens enskilda lärloggar så att barnen är med mer i utformningen av dessa. Detta arbetssätt sammanfaller med Wikings (2022) ståndpunkt i att barnen ska ges utrymme i att delta i förskolans arbete med dokumentation. Genom att barnen är med och utformar och väljer ut innehåll till olika dokumentationer som rör deras vardag på förskolan skapar pedagogerna ett klimat där barnens röster får komma till tals. På så sätt stärks jämlikheten och barnens perspektiv får ta plats. Ett utvecklingssamtal är ett tillfälle där vårdnadshavarna får en djupare inblick i sitt barns utveckling och lärande på förskolan, och är det inte då givet att barnet själv ska få vara delaktig i och ha inflytande över innehållet på samtalet?

Flera arbetslag är överens om att de behöver bibehålla sitt sätt att vara lyhörda inför barnen och deras behov. Att fortsätta vara fantasifulla och nyfikna pedagoger som utforskar tillsammans med barnen. Pedagogerna behöver fortsätta skapa en känsla av stolthet hos barnen. En viktig del i barns delaktighet och inflytande är att barnen känner att deras röster blir hörda och beaktade (Nytomt, 2024). Resultatet visar även på att pedagogerna värdesätter det kollegiala lärandet som högt, då de vill kvalitetssäkra sitt goda arbetssätt kring att ta till vara på varandras kompetenser och bibehålla den kollegiala reflektionen kring ämnet. Att ge varandra tid och fördela arbetsuppgifter för att skapa förutsättningar. Det framkommer även att det behöver kvalitetssäkras kring de yngre barnens delaktighet och inflytande, genom att de får tid och utrymme att ta plats. De yngre barnen behöver synliggöras mer, men det kräver också mer av pedagogerna. Förskollärarna behöver finna strategier och ge barnen verktyg till att kommunicera fram sina tankar, idéer och åsikter.

Pramling Samuelsson & Pramling (2010) diskuterar skillnaden i barnperspektiv kontra barns perspektiv. I resultatet av projektet lyfter de allra flesta förskollärare att de observerar barnen och skapar aktiviteter och utformar utbildningen utifrån sina observationer. Ovannämnda författare menar dock att det inte är tillräckligt, då det allt för många gånger leder till att det är pedagogernas egna upplevelser som får spelrum. Enligt dem blir det då lätt att verksamheten styrs utifrån vad pedagogerna tolkar och tror sig veta vad barnen vill utforska. Pramling Samuelsson & Pramling (2010) fortsätter att lyfta att barnen måste få delta i olika sammanhang där de får samtala, reflektera, dokumentera, planera och utvärdera. Som Förskollärare 7 samt Förskollärare 13 nämner i Aktion 2 så är det värt arbetet att låta barnen ta mer plats, eftersom det ger så mycket. Förskollärare 13 uttrycker det:

”vad är det barnen ser i bilderna som vi har tagit som vi kanske missar? Vad är det dom ser i bilderna som dom tycker är viktigt och vad är det vi fastnar på? För många gånger kan jag känna i

samtal ibland att man är ganska styrd i sitt tänkande som vuxen, men barnen dom har en helt annan uppfattning...”.

Detta går hand i hand med det Pramling Samuelsson & Pramling (2010) belyser, och påvisar ett tänk där ett barns perspektiv får vara viktigt. Även Wiking (2022) poängterar vikten av att pedagogerna genuint undersöker frågor som till exempel: Hur upplevde barnen undervisningen? Vad är barnens röster? Vad är det barnen fokuserar på som pedagogerna kan bygga vidare på? Enligt Wiking behöver barnen bjudas in i samtal och reflektion, att få delta i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Wiking menar att de barn som inte har det verbala språket mycket väl kan delta genom att de får hjälpmedel, så som digitala verktyg till exempel. Vi ser dock i våra resultat att flertalet förskollärare och deras arbetslag själva är inne på de här frågorna, och att de är medvetna om att de behöver utveckla sitt arbetssätt så att barnen får mer utrymme i SKA-arbetet. De lyfter även att de efterfrågar verktyg och att de behöver finna strategier för att tillgodose de yngre barnen samt de barn som inte har en utvecklad verbal kommunikation.

Vilka utvecklingsområden identifierar förskolorna?

När det gäller arbetslagens svagheter så är de flesta eniga kring att barns ålder har stor betydelse. Det är svårt att ha en variation bland material för olika åldrar lättillgängligt. Det finns även en upplevelse bland pedagogerna att det är lättare att följa de äldre barnens intressen och efterfrågan, än vad det är med de yngre barnen. Pedagogerna lyfter att detta kan bero på att de äldre barnen är mer verbala och kan uttrycka sig medan de yngre barnen inte kan detta och kanske faller mellan stolarna i och med alla rutinsituationer. Några pedagoger har dock ett annat sätt att se på saken, då de menar att det är mycket lätt att se om en aktivitet fångar de yngsta barnens intresse. De yngsta går helt enkelt därifrån om de finner det ointressant vilket till exempel en förskollärare beskriver i Aktion 5. Vi tolkar att detta är även det som Wiking (2022) refererar till, när hon menar att pedagoger behöver sälla sig frågor som: Hur upplevde barnen undervisningen? Vad är barnens röster från undervisningen? Vad är det barnen fokuserar på som pedagogerna kan bygga vidare kring? Om barnen går ifrån aktiviteten och slutar visa intresse för den, så är väl det en tydlig utvärdering kring vad barnet tyckte om aktiviteten? På så sätt hävdar vi att de yngsta och/eller de icke-verbala barnen tydligt kan delta i det systematiska kvalitetsarbetet och utvärdering av olika aktiviteter.

Det nämns även i projektets resultat att det är svårt att se det individuella barnet, och att pedagogerna inte alltid kan vara helt närvarande i det som sker. En annan svaghet som identifieras är att pedagogerna inte skapar tillräckligt många möjligheter för barnen att delta i SKA-arbetet. En ytterligare svaghet som benämns är att personalbortfall utgör ett hinder för att öka barnens delaktighet och inflytande. Ett arbetslag identifierar att de är bra på att reflektera över det de gör, men de utvärderar inte alltid sina aktiviteter. Vi ser det både givande och intressant att pedagogerna lyfter just den sista punkten – att de är bra på att reflektera, men att de inte utvärderar tillräckligt. Vi drar paralleller till självaste aktionsforskningen, att allt behöver ske i en spiral, eller loops, där vi ser på samma sak flera gånger om med nya infallsvinklar för att få fatt i nya saker. Förskolans pedagoger behöver utvärdera aktiviteterna för att skapa en förståelse för vad de bidrar med till barnens utveckling och lärande, och utvärderingen behövs för att kunna utveckla aktiviteterna till det bättre. Förskolans pedagoger behöver synliggöra hur det blev och varför det blev så. Det ska, i

enlighet med Wallin (2023a) leda till förändringar och förbättringar. Men framförallt, så ska det ses som meningsfullt.

I resultaten framgår att fyra av tio arbetslag identifierar att de behöver utveckla arbetet med barnens delaktighet i SKA-arbetet. De kommer med konkreta utvecklingsförslag, såsom att gå igenom veckologgen/veckobrevet i barngruppen och låta barnen bidra med innehåll. De vill även utveckla barnens utvecklingssamtal genom att barnen får planera och bestämma vad de vill visa och berätta. Tre av tio arbetslag reflekterar över att de behöver utveckla sitt sätt att göra barnen mer medvetna om när de har delaktighet och inflytande. Pedagogerna anser att de behöver börja berätta och nämna mer för barnen när det sker, för att öka medvetenheten. Att skapa mindre lärgrupper för att generera mer utrymme för barnen är en annan utvecklingspunkt som lyfts. Organisation och struktur, då främst gällande reflektionen, lyfts på flera ställen i punkten kvalitetsutveckla. Arbetslagen inser att de behöver utveckla sitt arbetssätt där de tar vara på reflektionstiden och skapar möjligheter via den. De vill involvera barnen mer i stegen för undervisning och aktivitetskapande, det vill säga i stegen planering, dokumentation, reflektion och utvärdering. De vill också bli bättre på att samtala med barn så att deras tänkande utmanas. Några förskollärare nämner också sitt egna ansvar för barns delaktighet och inflytande och utvecklingsområdet att utmana sig själv i att släppa in barnen.

Vår tolkning av resultaten är att pedagogerna är på god väg i sitt utvecklingsarbete, då de identifierar flertalet områden som de vill kvalitetssäkra och som de känner att de behöver kvalitetsutveckla. Pedagogernas arbete faller i god ton med det Wallin (2023a), Åberg (Åberg & Lenz Taguchi, 2018) samt Elbrand & Åkerblom (2023) hävdar: för att utveckling ska ske behöver vi vända blicken mot oss själva. Genom att pedagogerna medvetandegör sitt arbetssätt samt förhållningssätt för både sig själva och för andra, tillsammans med att de bidrar i kollegiala reflektioner där de problematiserar dessa, skapar de en gemensam förutsättning för utveckling av verksamheten och barnens utbildning.

Hur kan förskollärare göra skillnad för barns delaktighet och inflytande med hjälp av riktade aktioner?

Förskollärarna redovisar att efter de riktade aktionerna kan de se att fler barn tar för sig mer i SKA-arbetet. Förskollärarna poängterar dock att de ser en tydligare effekt på pedagogerna, än vad de gör på barnen. Förskollärarna märker att de är mer medvetna om barnens delaktighet och inflytande i förskolans SKA-arbete och på så sätt skapar de fler förutsättningar för detta. Förskollärarna lyfter att de stannar upp och ger barnen mer spelrum nu än tidigare. Flertalet förskollärare redovisar att de inser att de behöver bli bättre på att medvetengöra barnen kring de olika momenten, och varför pedagogerna gör som de gör. Att de behöver bli bättre på att tydliggöra för barnen när de har inflytande, och när de får sina önskemål och val tillgodosedda. I *Aktion 3: Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla* fick pedagogerna relativt tidigt i projektet identifiera var de befinner sig och vart de vill komma gällande området. Genom att ständigt stanna upp och reflektera, samtala och diskutera över vad som görs och vad som inte görs, har projektet skapat möjlighet att öppna upp dörren för utveckling där pedagogerna medvetengör för både sig själva och för varandra. Wisäter (2023) lyfter att detta är en god grund för utvecklings- och förändringsarbete. Precis som Wallin (Wallin 2023a; Wallin 2023b) nämner så är det precis det här utvecklingsarbetet handlar om – att se till sig själv och förändra sitt egna förhållningssätt samt arbetssätt. Genom att förskollärarna identifierar sina

styrkor och sina svagheter så öppnar de upp vägar för förändring, men även en medvetenhet kring vad de behöver bibehålla för att fortsätta eftersträva kvalitet, vilket ses som en god förutsättning för barnens utveckling och lärande.

I Aktion 7, uppföljningsformuläret, fick förskollärarna skatta hur betydelsefull och relevant projektets riktade aktioner varit för barns delaktighet och inflytande (se Aktion 7, fråga 7 och figur 11). Skalan var 1 (lågt) – 5 (högt). Av resultatet kan vi se att tre aktioner skattas högst av förskollärarna: *Aktion 2: Hur tolkar vi läroplanen*, *Aktion 3: Kvalitetssäkra – Kvalitetsutveckla* samt *Aktion 5: Observationsuppgiften – pedagogiska relationer*. Observationsuppgiften (Aktion 5) har fått avsevärt fler förskollärare som skattar sig till 5, nio stycken, jämför med övriga aktioner i projektet. Detta resultat är samstämmigt med förskollärarnas reflektioner om aktionen, då de uttrycker att aktionen gjorde att de fick syn på sådant som de inte sett vid undervisningstillfället. Att utgå från sin egen situation, problematisera och reflektera över den är av betydelse för förskolans utvecklingsarbete och kvalitet vilket författare som till exempel Wallin belyser (Wallin 2023a). Förskollärarna har skattat *Aktion 6: Shiers delaktighetsmodell* som minst betydelsefull, där tre förskollärare ansåg att den var en 2:a på skalan 1–5. När dessa aktioner designades föreställde vi oss att Shiers delaktighetsmodell enligt förskollärarna skulle ha störst påverkan och betydelse för barns delaktighet och inflytande i SKA-arbetet, då den förhöll sig till Barnkonventionen samt innehöll ingående kollegiala reflektioner. Vår hypotes kring detta resultat är att pedagogerna endera missuppfattade aktionens uppgift och innehåll eller att den var otydligt förklarad av oss. En annan hypotes är att den i tiden var placerad nära terminsavslut, vilket inte alltid är de bästa förutsättningarna. Så här i efterhand inser vi att det kan ha varit värdefullt att förskollärarna fick möjlighet till att motivera sina skattningssvar, för att ge en tydligare bild av resultatet. En annan aspekt som är värd att nämna är att deltagarna inte fick kännedom om minimumgränsen med nivå 4.2 innan skattningarna utfördes. Vår tanke med detta var att vi inte ville att resultatet eventuellt skulle påverkas av denna kunskap. Så här i efterhand har vi reflekterat kring ifall detta hade varit värdefull information för deltagarna, men samtidigt så anser vi att vi gjorde rätt val när vi designade aktionen. Enligt oss genererade detta ett mer trovärdigt resultat. Resultatet visar att flesta arbetslagen skattar sig till nivå 3 och därmed under minimumgränsen, medan ett fåtal skattar sig över nivå 4.2. Resultaten visar därmed att det behövs mer fokus på detta område ute på förskolorna. Frågorna behöver diskuteras i olika sammanhang, och precis som resultatet visar så behöver pedagogerna medvetengöra sig själva kring vilka öppningar, möjligheter och skyldigheter som existerar i mötet med barnen i den pedagogiska verksamheten. Vi som projektets författare hade inte kommit i kontakt med Shiers delaktighetsmodell (Shier, 2001) innan, vilket vi ser häpnadsväckande på i och med hur starkt den berör Barnkonventionen (UNICEF Sverige, 2018).

Vid jämförelse av formulärens fråga ”Hur ofta uppskattar du att du bjuder in barnen att delta i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering:” (Kartläggningsformuläret fråga 6 och figur 5, Uppföljningsformuläret fråga 8 och figur 12) görs följande reflektioner. Den största skillnaden mellan svaren är att det för uppföljningsformuläret är några fler förskollärare som anser att det är mycket oviktigt och ganska oviktigt jämfört med kartläggningsformuläret. Vid jämförelse av frågan ”Hur ofta uppskattar du att du bjuder in barnen att delta i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering:” (Kartläggningsformuläret fråga 7 och figur 6, Uppföljningsformuläret fråga 9 och figur 13) kan vi se ett liknande mönster. Det är några fler förskollärare som anger aldrig eller vet ej jämfört med kartläggningsformuläret. Utvärdering är den del där förskollärarna oftare bjuder

in barnen att delta enligt resultatet av formulären: sex förskollärare anger att de bjuder in barnen dagligen till någon enstaka gång i veckan jämfört med uppföljningsformuläret där elva förskollärare anger detta. Utifrån dessa två frågor kan vi inte se att projektet enligt förskollärarnas skattningar haft betydelse för att barns delaktighet och inflytande i SKA har ökat, det är snarare tvärtom. Däremot anger förskollärarna i reflektioner kring andra aktioner i projektet samt i formulärens frågor där de får uttrycka sig med sina egna ord, olika tankar om hur projektet har lett till att barnens delaktighet och inflytande i SKA har ökat. I den sista aktionen, *Aktion 7 – kartläggningsformulär uppföljning*, framkommer det att förskollärarna anser att projektet varit givande, men att projektet borde pågått under en längre tid än sex månader, för att det skulle kunna bidra till vidare utveckling. Bland annat Förskollärare 12 lyfter att hen önskar att projektet skulle pågå under en längre period, där hen nämner tre år som en lämplig tidsaspekt för utvecklingsmöjligheter. Som nämnt i metodavsnittet så poängterar Rönnerman (2022) att aktionsforskning inte endast ska ses som ett moment här och nu, utan som en viktig del i av vardagsarbetet. På så sätt kan projektet få leva vidare efter avslutad fokusperiod, och en bestående förändring kan ske. Vi har därför en förhoppning av att detta bara är början av förskolornas process av utvecklingen av barns delaktighet och inflytande i förskolans systematiska kvalitetsarbete.

Projektets resultat visar att de riktade aktionerna har påverkat förskolornas arbetssätt men främst även förhållningssätt, och det ligger nu på förskollärarna och de övriga pedagogerna att hålla i det goda arbete som de själva har kommit i gång med. På fråga 5. Har ditt förhållningssätt och/eller arbetssätt utvecklats genom FoU-projektet? sätter Förskollärare 10 ord på effekterna på ett sätt som var en av huvudtankarna med projektet redan i designfasen:

”Ja. Barnens delaktighet och inflytande är något som vi diskuterar mer i arbetslaget och har i åtanke mer. Det har gjort att jag funderar mer på hur jag gör med barns delaktighet och inflytande. Jag upplever att jag försöker vara mer lyhörd för barnens tankar och idéer i verksamheten.”

Arbetet med *Aktion 5: Observationsuppgiften – pedagogiska relationer* tycks ha bidragit till att förskollärarna ser barnens delaktighet och inflytande ur ett annat perspektiv. Tre förskollärare lyfter till exempel att uppgiften gav dem insyn i att de hade förutfattade meningar som blev motbevisade när de studerade inspelningarna. De kunde bland annat se att barnen var mer uppmärksamma på uppgiften än vad förskollärarna först observerade under aktivitetens gång. Här blir det tydligt vilka positiva effekter det har på pedagogernas arbete när de ser tillbaka på olika lärtillfällen via inspelningar. Vi behöver se videoobservationer som ett verktyg och ett hjälpmedel i vår eftersträvan till att utvecklas som pedagoger, för barnens skull, vilket vi anser att Åberg (Åberg & Lenz Taguchi, 2018) samt Elbrand & Åkerblom (2023) syftar till – för att nå utveckling måste vi vända blicken till oss själva.

Projektet har även bidragit till att pedagogerna utvecklat sitt språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt. Sandell Ring (2021) beskriver hur betydande det är att ha förmåga kommunicera för att aktivt kunna delta i ett demokratiskt samhälle. Genom att pedagogerna stannar upp och är medvetna om vilket utrymme de ger barnen, så ökar även chanserna för att varje barn blir sedd och får den stöttning och den utmaning som de behöver för att kommunicera. Det har i flertalet av de riktade aktionerna samtalats och diskuterats kring barns olika utrymmen och deras kommunikativa förmågor, och genom att barnen bjuds in i SKA-arbetet så möter de även ett vidgat språkande, som gynnar barnets språkutveckling. Genom att projektet tidigt bearbetade information som den Pihlgren & Heimer (2021) lyfter, att 70% av samtalen i

förskolan ägs av pedagogerna och barnen äger 25%, samt att resterande 5% fördelas till de barn i behov av särskilt stöd, så både hoppas och tror vi att projektets deltagande pedagoger haft med sig denna information i bakhuvudet, och haft det åtanke när talutrymme fördelas. Vi ser det som önskvärt att denna statistik förändras, där barnen är de vinnande aktörerna. Och som en av förskollärarna nämner – vi måste fortsätta göra barnen stolta över sig själva.

En skillnad mellan de båda kartläggningsformulären, Aktion 1 och Aktion 7, är att förskollärarna nu mer specifikt nämner barnens bidrag i planeringen. De tar med barnen i planering genom utvärdering av redan gjorda aktiviteter. Barnen kommer med förslag om hur de kan gå vidare vilket blir en planering. Planering kan ske med barnen, men även genom att ta med barnens tankar till arbetslaget.

Det framkommer även i resultaten från Aktion 1 och Aktion 7, de båda kartläggningsformulären, att förskollärarna höjer sitt medelvärde något gällande hur väl insatta de känner sig i de två läroplansområdena som var i fokus under projektets gång (se figur 10). Vår förhoppning med projektet var att resultatet borde ha påvisat en tydligare skillnad än vad det nu gör. Vad svaren tyder på är svårt att ange, eftersom det kan bero på att de riktade aktionerna gjort det mer oklart kring läroplanens innebörd och mål, men även att förskollärarna upplever att utvecklingsarbetet kring barns delaktighet och inflytande tar för mycket tid från andra delar av läroplanen. Det kan även bero på att de riktade aktionerna bidragit till att förskollärarna insett att de inte är så väl insatta som de först trodde i den inledande kartläggningen. Så här i efterhand hade det därför varit önskvärt om det designats en följdfråga till skattningen, där förskollärarna fick tillfälle att utveckla sitt svar och därmed tydliggöra vad svaret symboliserade.

Avslutande kommentar

Under projektets inledande fas blev det tydligt att förskollärare ansåg att förskolans SKA-arbete inte var en plats för barnens direkta involvering. Det framgår i resultatet att förskollärare tidigt i projektet lyfter en osäkerhet kring barnens utrymme eller en motvilja till att barnen ska få mer plats i det systematiska kvalitetsarbetet, och det diskuteras hur pass givande det är för barnen att vara involverade i området. Vad är lämpligt för barnen att vara delaktiga i?

Utgångspunkten med *Aktion 4: En likvärdig förskola* var att det skulle generera ett vidare resultat, men på grund av tekniska problem så försvann ljudet på inspelningen från en av de kollegiala reflektionerna, och därmed kunde inte detta samtal transkriberas och analyseras. I framtiden kan det vara önskvärt att använda två olika inspelningskällor för att undvika att detta sker igen. Vi ser dock att resultatet från Aktion 4 ändå var givande trots minskad omfattning.

Gällande projektets effekt i en större helhet så framgår det i resultaten att förskollärarna till en viss del ser projektet som en bidragande faktor till utveckling av barnens demokratiska förmåga. Förskollärarna och deras arbetslag har reflekterat över aspekten kring att barns delaktighet och inflytande inte är lika med att barn alltid ska få som de vill. De lyfter att barns delaktighet och inflytande handlar om att barnen ska få stöd i att utveckla sin förmåga kring och förståelse för att de har rätt till sin åsikt. De kan påverka sin situation men det är inte lika med att få som de vill alla gånger. Vi ser i resultaten att projektet har vidgat förståelsen kring

detta, och att pedagogerna är medvetna om vikten av att tydliggöra för barnen när de har delaktighet och inflytande. Förskollärarna lyfter att barnens verbala förmåga samt insikten i vad de faktiskt kan påverka och hur de kan göra det, är av stor vikt när det gäller demokrati. Vid upprepade tillfällen hamnar resultaten i ålderfrågan, och att förskollärarna och deras arbetslag anser att det är svårare att involvera de yngre och/eller icke-verbala barnen i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Sandell Ring (2021) lyfter förskolans kompensatoriska uppdrag och hur barns språkande lägger grunden för deras demokratiska förmåga. Enligt skollagen (SFS 2010:800) ska alla barn möta en förskola där utbildningen är kompensatorisk och utbildningen ska vara likvärdig. Det framgår dock i projektet att begreppet likvärdig förskola är problematiskt, då de deltagande förskollärarna menar att det kan skilja sig från avdelning till avdelning. Resultaten indikerar snarare att en förskolas kvalitet hänger på hur pass engagerade och genuint nyfikna förskolans pedagoger är gällande barnen och deras utbildning.

Det framgår i resultaten att arbetslagen menar att de reflekterar mycket med barnen. Enligt deras angivelser så sker reflektion regelbundet med barnen, oftast i direkt anslutning till aktiviteterna. I de enskilda resultaten från kartläggningen, Aktion 1, anges det att förskollärarna anser att det är av hög vikt att barnen får delaktighet och inflytande i reflektionen (fråga 6 och figur 5), då tre förskollärare anser att det är ganska viktigt och 12 förskollärare anser att det är mycket viktigt. Däremot så har resultatet förändrats i aktion 7 (fråga 8 och figur 12), den uppföljande kartläggningen. Här anger en förskollärare att det är ganska oviktigt, två förskollärare anger att det är ganska viktigt och 12 förskollärare anser att det är mycket viktigt. I vår mening så har resultatet försämrats, om än ytterst lite. Vi ser en liknande situation med barns delaktighet och inflytande i planering samt utvärdering. I Aktion 1 anger tio förskollärare att de anser att det är ganska viktigt att barnen har delaktighet och inflytande i planering, medan fem förskollärare anser att det är mycket viktigt. I uppföljningen, Aktion 7, anger en förskollärare att det är mycket oviktigt, tio förskollärare anser att det är ganska viktigt och fyra förskollärare anser att det är mycket viktigt att barnen har delaktighet och inflytande i planering. Gällande barnens delaktighet och inflytande i utvärdering så anger en förskollärare att det är ganska oviktigt, en förskollärare anger att det är varken oviktigt eller viktigt, fem förskollärare anger att det är ganska viktigt och åtta förskollärare anger att det är mycket viktigt. I uppföljningen, Aktion 7, så har resultaten ändrats till att två förskollärare anser att det är ganska oviktigt, fem förskollärare anger att det är ganska viktigt och åtta förskollärare anger att det är mycket viktigt. Vi är nyfikna på vad denna förändring står för, och med facit i hand så känner vi att en följdfråga till denna hade varit på plats i aktion 7.

Vi vill även lyfta den största nyfikenhetsfrågan som det här projektet har gett oss: kan en tydligare läroplan för förskolan bidra till ett förbättrat arbetssätt som bidrar till utveckling av barns delaktighet och lärande, och därmed även öka synen på barns kompetens i relation till förskolans systematiska kvalitetsarbete? Vår mening är att förskollärarna behöver se barnen som en viktig komponent i SKA-arbetet. Arbetet som sker tillsammans, där både pedagoger liksom barn är aktivt delaktiga, är meningsfullt och av stor betydelse för utvecklingen framåt. En förskolas kvalitet ligger även i barnens upplevelser. Tillsammans med ett välfungerande SKA-arbete så finns det goda förutsättningar för att förskolorna utvecklar hög kvalitet. Förskolans läroplan (Skolverket, 2018) lyfter att all form av utvärdering ska utgå från ett barnperspektiv, men med stöd av flertalet tidigare nämnda källor i inledningsavsnittet samt detta projekts resultat så är det för oss önskvärt att se en revidering av läroplanen där ett barns

perspektiv får träda fram, barnen får ta plats och vikten av behovet bör tydliggöras. I nuläget benämner Lpfö 18 barnperspektivet, men inte ett barns perspektiv i avsnitt 2.3 *Barns delaktighet och inflytande* (Skolverket, 2018). Utifrån projektets resultat väcks det en tanke hos oss att det vore önskvärt om läroplanen i sin helhet tydliggörs, eftersom det är uppenbart att flertalet förskollärare upplever att den är en enda stor tolkning, och tolkningar är som känt varierande från betraktarens öga. Gällande den tydliga yrkes stoltheten bland förskollärarna så måste den få finnas där då vi anser att den bidrar till kvalitet, men yrkes stoltheten får aldrig göra så att barnens röster och deras perspektiv hamnar i skuggan av förskollärarens.

Slutligen vill vi även lyfta att det här FoU-projektet har bidragit till att förskolorna går mot en utveckling där barnens delaktighet och inflytande får mer och mer plats i förskolans verksamhet. Projektets riktade aktioner har varit många och projektets omfång har varit stort för att ha pågått under så pass kort tid. Vi känner en stolthet kring det vi som författat och drivit projektet samt förskolornas pedagoger har lyckats åstadkomma under det här halvåret som aktionerna har pågått. Den korta tidsaspekten har krävt ett genuint engagemang och ett driv att vilja utveckla verksamheten framåt. Vi ser att förmågan att delta i kollegiala reflektioner har utvecklats och det kollegiala lärandet har stärkts. Vi ser som nämnt att pedagogerna är mer medvetna om vikten av att stanna upp och fundera över maktpositioner samt hur makten fördelas, både bland barn-barn och vuxna-barn. Vi anser att projektet har haft en positiv effekt på förskolornas pedagogiska utveckling, och vi vill särskilt lyfta den individuella utvecklingsresan som vi ser att pedagogerna har påbörjat. Pedagogerna har utvecklat en insikt kring att det hela börjar och slutar med dem, och att det är deras förhållningssätt som avgör och påverkar arbetssättet. Framför allt ser vi även att både barn och pedagoger har haft roligt tillsammans i olika sammanhang, och vi vet även via materialet från de olika aktionerna att pedagogerna bidragit med erfarenhetsutbyte och ett vidgat perspektiv hos varandra. Barnens plats i förskolans SKA-arbete behöver fortfarande utvecklas, men vi ser att projektet bidragit till en mycket god utveckling och vi känner oss hoppfulla för att det kommer få fortsätta utvecklas även fast projektet har avslutats. Genom vårt projekt har vi öppnat dörren för att lyfta fram barnen och ge dem platsen de förtjänar, precis som Nytomt (2024) lyfter.

För om inte vi låter barnen ta plats så är det vi som gör barnen osynliga.

Referenser

- Bergmark, U. & Westman, S. (2022). Att utveckla undervisningen i förskola på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet: Förskollärares professionella lärande i ett aktionsprojekt. *Utbildning och lärande, vol. 16, nr 1*, sidan 7-26.
- Biteus, J. & Engholm, T. (2016). *Utveckla barns inflytande, verktyg för förskolan*. Stockholm: Gothia fortbildning.
- Elbrand, M. (2023). *Barns delaktighet i vårt systematiska kvalitetsarbete*. I Wallin, E. (red.). (2023). *Förskolans systematiska kvalitetsarbete. Utmaningar och möjligheter*. Stockholm: Lärarförlaget. sidan 142-160.
- Elbrand, M. & Åkerblom, T. (2023). *Förändringsprocesser i förskolan*. Stockholm: Lärarförlaget.
- Forskoleutveckling.nu. Hämtad november 2023.
- Granberg, A.-C., Berglund, G., Westerlund, C., Kohlström, E. & Lundgren, H. (2022). Mötet mellan lek och digitalisering i förskolan. *Forskning och utveckling i förskola och skola (Fufos). Vol 1, nr 2.*, sidan 20-35.
- Heimer, M. & Pihlgren A. (2021). *Demokrati för förskolebarn – undervisning i åtta nyckelkompetenser*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Kvarnryd, M. (2022). *Barns delaktighet och inflytande. Hållbar utveckling i förskolan*. Stockholm: Gothia Kompetens.
- Nytmot, V. (2024). *Vuxnas makt i möten med barn*. Stockholm: Gothia kompetens.
- Persson, S. (2021). Pedagogiska relationer i förskolan. Skolverket. Hämtad 2024-05-10. Elektronisk resurs: Pedagogiska relationer i förskolan. <https://larportalen.skolverket.se/>
- Pramling Samuelsson, I. & Pramling, N. (2010). Vad betyder barns perspektiv för utvärdering och utveckling? *Forskning om undervisning och lärande*. Vol. 3 sidan 31-43.
- Pramling Samuelsson, I. & Williams, P. (2023). *Kvalitet I förskolan – för barnens skull*. I Wallin, E. (red.). (2023). *Förskolans systematiska kvalitetsarbete. Utmaningar och möjligheter*. Stockholm: Lärarförlaget. sidan 76-87.
- Regeringen (u.å.). *Barnkonventionen som svenska lag*. Hämtad 2024-01-14. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnkonventionen-som-svensk-lag2/>
- Rönnerman, K. (2022). *Aktionsforskning. Vad? Hur? Varför?* Lund: Studentlitteratur.
- Sandell-Ring, A. (2021). *Mångfaldens förskola: flerspråkighet, omsorg och undervisning*. Lund: Studentlitteratur.
- SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtad 2024-01-29. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/
- Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society Volume 15* (2001) pp. 107-117. Elektronisk resurs: [\(PDF på engelska\) Vägar till deltagande: Öppningar, möjligheter och skyldigheter \(researchgate.net\)](#)

- Skolinspektionen. (2012). *Förskola, före skola – lärande och bärande. Kvalitetsgranskningsrapport om förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget.* (2012:7). Skolinspektionen. Elektronisk resurs: [kvalgr-forskolan2-slutrapport \(1\).pdf](#)
- Skolinspektionen. (2018). *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan.* Stockholm: Skolinspektionen. Elektronisk resurs: [forskolans-kvalitet-och-maluppfyllelse-slutrapport-feb-2018.pdf](#) (skolinspektionen.se)
- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18.* Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2023). *Systematiskt kvalitetsarbete – så fungerar det. Systematiskt kvalitetsarbete i skola och förskola.* Stockholm: Skolverket. Elektronisk resurs: [Systematiskt kvalitetsarbete i skola och förskola - Skolverket](#)
- Skolverket. (2024). [Riktade insatser för nyanlända och flerspråkiga barn och elevers utbildning - Skolverket](#)
- Sveriges Kommuner och Regioner. (2022). *Öppna jämförelser. Förskola 2022. Förskolans kompensatoriska roll.* Sveriges Kommuner och Regioner. Elektronisk resurs: Hämtad 2024-01-29 [Öppna Jämförelser Förskola 2022 \(skr.se\)](#)
- Trost, J. & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken.* Upplaga 5:6. Lund: Studentlitteratur.
- UNICEF Sverige (2018). *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter.* Stockholm: UNICEF Sverige. Elektronisk resurs: Hämtad 2024-01-14. <https://unicef.se/barnkonventionen>
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning.* Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wallin, E. (2023a). *Inledning.* I Wallin, E. (red.). (2023). *Förskolans systematiska kvalitetsarbete. Utmaningar och möjligheter.* Stockholm: Lärarförlaget. sidan 11-12.
- Wallin, E. (2023b). *Konsten att skapa förändring.* I Wallin, E. (red.). (2023). *Förskolans systematiska kvalitetsarbete. Utmaningar och möjligheter.* Stockholm: Lärarförlaget. sidan 204-214.
- Wiking, C. (2022). *Leda förskolans demokratiarbete – i teori och praktik.* Stockholm: Gothia Kompetens AB.
- Wisäter, S. (2023). *Riktning, struktur och samsyn – en förutsättning för ett kvalitetsutvecklande arbete.* I Wallin, E. (red.). (2023). *Förskolans systematiska kvalitetsarbete. Utmaningar och möjligheter.* Stockholm: Lärarförlaget. sidan 24-39.
- Åberg, A. & Lenz Taguchi, H. (2018). *Lyssnandets pedagogik. 2:a upplagan.* Stockholm: Liber.
- Åkerblom, T. (2019). *Det lärande barnet i förskolans utbildning och undervisning.* I Andersson, M. & Åkerblom, T. (red.) (2019). *Utmana och stötta – undervisning i förskolan.* Stockholm: Lärarförlaget. sidan 8-25.

Bilagor

Bilaga 1: Samtyckesblankett

Uppsala, (datum)

Informationsbrev och samtyckesblankett för FoU-projekt

Med detta informationsbrev vill vi informera dig om vårt FoU-projekt för läsåret ___/__. Projektet handlar om *barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion och utvärdering i förskolan* och drivs av Cecilia Schoning och Caroline Wiström i samverkan med Uppsala kommun och Uppsala Universitet.

Syftet med projektet är att undersöka hur förskolorna involverar barnen i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Ett vidare syfte är att öka barnens delaktighet och inflytande i förskolornas systematiska kvalitetsarbete. Forskning och undersökningar visar att barn i förskolan har alltför lite utrymme när det gäller deras roll i förskolans SKA-arbete. Hur ser det ut på våra förskolor? Genom detta FoU-projekt för läsåret 23/24 hoppas vi på att utveckla vårt arbetssätt för att ge barnen förutsättningar till större delaktighet och inflytande.

Projektet kommer att ha utrymme på pedagogiska blocket samt i utvecklingsgrupperna på både _____ och _____ förskolor, men även i det kollegiala lärandet under reflektionstider. Det kommer innefatta kollegiala diskussioner, observationsuppgifter med filmade sekvenser samt enkäter. Arbetet med detta projekt kommer att pågå för alla då det ingår i förskolans utvecklingsarbete, men det är endast de pedagoger med skrivet samtycke vars material som kan komma att användas i projektets analys och slutsats.

Vi kommer att följa Vetenskapsrådets fyra etiska principer:

Informationskravet - vi informerar dig om studien och dess syfte via detta brev.

Samtyckeskravet - Kravet uppfylls när du ger ditt skriftliga samtycke till att delta. Deltagandet är frivilligt och vi upplyser dig om att du när som helst kan avbryta ditt deltagande.

Konfidentialitetskravet - Vi som bedriver denna studie kommer att behandla alla uppgifter om ditt deltagande på ett sätt som gör att utomstående inte kan identifiera något. Ditt namn kommer därmed inte att redovisas i studiens slutrapport.

Nyttjandekravet - innebär att de uppgifter som samlas in endast kommer att användas av oss i vår studie.

Din medverkan betyder mycket – den bidrar till utveckling!

Vid frågor, vänligen kontakta:

Cecilia Schoning, (telefonnummer) cecilia.schoning@uppsala.se

Caroline Wiström, (telefonnummer), caroline.wistrom@uppsala.se

Härmed ger jag mitt samtycke till att delta i det ovan beskrivna FoU-projektet ___/___.

Datum/ort

Underskrift

Namnförtydligande

Bilaga 2: Kartläggingsformulär

FOKUSGRUPP: Barns delaktighet och inflytande i förskolan

Formuläret är en del av den första fasen i vårt FoU-projekt. Tanken är att formuläret ska fungera som en kartläggning av förskolornas inledningsläge kring barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering i förskolan. Tanken med formuläret är att det ska leda till självreflektion. Vad tänker du kring barns delaktighet och inflytande i de olika områdena och vad är viktigt för dig? Besvara formuläret så ärligt som möjligt, inte utefter vad du tror förväntas av dig.

* Obligatoriskt

* Detta formulär kommer att registrera ditt namn, fyll i ditt namn.

1. 2023-09-25 *

2. Du är *

Förskollärare

Barnskötare

3. Antal år inom yrket *

0-5 år

6-10 år

11-16 år

17+ år

4. Berätta varför du arbetar i förskolans värld idag: *

5. Skatta hur väl insatt du känner dig i följande läroplansområden där 1 är lågt och 5 är högt: *

	1	2	3	4	5
2.3 Barns delaktighet och inflytande	☐	☐	☐	☐	☐
2.6 Uppföljning, utvärdering och utveckling	☐	☐	☐	☐	☐

6. Hur viktigt är det för dig att barn är delaktiga och har inflytande i: *

	Mycket oviktigt	Ganska oviktigt	Varken oviktigt eller viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
Planering	☐	☐	☐	☐	☐
Dokumentation	☐	☐	☐	☐	☐
Reflektion	☐	☐	☐	☐	☐
Utvärdering	☐	☐	☐	☐	☐

7. Hur ofta uppskattar du att du bjuder in barnen att delta i: *

	Aldrig	Någon enstaka gång i månaden	Någon enstaka gång i veckan	Dagligen	Vet ej
Planering	☐	☐	☐	☐	☐
Dokumentation	☐	☐	☐	☐	☐
Reflektion	☐	☐	☐	☐	☐
Utvärdering	☐	☐	☐	☐	☐

8. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i planering? *

9. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i dokumentation? *

10. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i reflektion? *

11. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i utvärdering? *

12. Du önskar att barnen fick större delaktighet och inflytande i: *

	Instämmer inte alls	Instämmer inte	Vet ej /obestämd	Instämmer delvis	Instämmer helt
Planering	☐	☐	☐	☐	☐
Reflektion	☐	☐	☐	☐	☐
Utvärdering	☐	☐	☐	☐	☐

13. Du önskar att barnen fick större delaktighet och inflytande i dokumentation gällande: *

	Instämmer inte alls	Instämmer inte	Vet ej /obestämd	Instämmer delvis	Instämmer helt
Undervisningstil fällan	☐	☐	☐	☐	☐
Veckologgar	☐	☐	☐	☐	☐
Barns enskilda lärioggar	☐	☐	☐	☐	☐
Utvecklings- samtal	☐	☐	☐	☐	☐

14. Dina reflektioner eller förslag kring hur vi skulle kunna utveckla barns delaktighet och inflytande inom planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering: (1-3 stycken)

Tack för din medverkan - den bidrar till utveckling!

Cecilia Schoning och Caroline Wiström

Här nedan kan du lämna övriga tankar kring barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Du kan även lämna övriga synpunkter kring formulärets frågor eller uppbyggnad.

15. Övriga tankar kring barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering

16. Övriga synpunkter kring formuläret

Det här innehållet har inte skapats och stöds inte av Microsoft. Data du skickar kommer att skickas till formulärets ägare.

 Microsoft Forms

Bilaga 3: Kartlägningsformulär – uppföljning.

FOKUSGRUPP: Barns delaktighet och inflytande i förskolan

Formuläret är en del av den första fasen i vårt FoU-projekt. Tanken är att formuläret ska fungera som en kartläggning av förskolornas inledningsläge kring barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering i förskolan. Tanken med formuläret är att det ska leda till självreflektion. Vad tänker du kring barns delaktighet och inflytande i de olika områdena och vad är viktigt för dig? Besvara formuläret så ärligt som möjligt, inte utefter vad du tror förväntas av dig.

* Obligatoriskt

* Detta formulär kommer att registrera ditt namn, fyll i ditt namn.

1. 2023-09-25 *

2. Du är *

Förskollärare

Barnskötare

3. Antal år inom yrket *

0-5 år

6-10 år

11-16 år

17+ år

4. Berätta varför du arbetar i förskolans värld idag: *

5. Skatta hur väl insatt du känner dig i följande läroplansområden där 1 är lågt och 5 är högt: *

	1	2	3	4	5
2.3 Barns delaktighet och inflytande	☐	☐	☐	☐	☐
2.6 Uppföljning, utvärdering och utveckling	☐	☐	☐	☐	☐

6. Hur viktigt är det för dig att barn är delaktiga och har inflytande i: *

	Mycket oviktigt	Ganska oviktigt	Varken oviktigt eller viktigt	Ganska viktigt	Mycket viktigt
Planering	☐	☐	☐	☐	☐
Dokumentation	☐	☐	☐	☐	☐
Reflektion	☐	☐	☐	☐	☐
Utvärdering	☐	☐	☐	☐	☐

7. Hur ofta uppskattar du att du bjuder in barnen att delta i: *

	Aldrig	Någon enstaka gång i månaden	Någon enstaka gång i veckan	Dagligen	Vet ej
Planering	☐	☐	☐	☐	☐
Dokumentation	☐	☐	☐	☐	☐
Reflektion	☐	☐	☐	☐	☐
Utvärdering	☐	☐	☐	☐	☐

8. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i planering? *

9. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i dokumentation? *

10. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i reflektion? *

11. Nulägesbeskrivning: Hur involverar du barnen i utvärdering? *

12. Du önskar att barnen fick större delaktighet och inflytande i: *

	Instämmer inte alls	Instämmer inte	Vet ej /obestämd	Instämmer delvis	Instämmer helt
Planering	☐	☐	☐	☐	☐
Reflektion	☐	☐	☐	☐	☐
Utvärdering	☐	☐	☐	☐	☐

13. Du önskar att barnen fick större delaktighet och inflytande i dokumentation gällande: *

	Instämmer inte alls	Instämmer inte	Vet ej /obestämd	Instämmer delvis	Instämmer helt
Undervisningstil fällan	☐	☐	☐	☐	☐
Veckologgar	☐	☐	☐	☐	☐
Barns enskilda lärioggar	☐	☐	☐	☐	☐
Utvecklings- samtal	☐	☐	☐	☐	☐

14. Dina reflektioner eller förslag kring hur vi skulle kunna utveckla barns delaktighet och inflytande inom planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering: (1-3 stycken)

Tack för din medverkan - den bidrar till utveckling!

Cecilia Schoning och Caroline Wiström

Här nedan kan du lämna övriga tankar kring barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering. Du kan även lämna övriga synpunkter kring formulärets frågor eller uppbyggnad.

15. Övriga tankar kring barns delaktighet och inflytande i planering, dokumentation, reflektion samt utvärdering

16. Övriga synpunkter kring formuläret

Det här innehållet har inte skapats och stöds inte av Microsoft. Data du skickar kommer att skickas till formulärets ägare.

 Microsoft Forms